

Grimstaddialekten

En undersøkelse av holdninger til egen dialekt blant unge i Grimstad kommune

GRETE RESVIK KALVEHAGEN

VEILEDER

Elin Gunleifsen

Universitetet i Agder, 2017

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for nordisk og mediefag

FORORD

Denne masteravhandlingen markerer avslutningen på en lang utdannelse. Det har vært en lærerik og spennende prosess, og jeg har flere jeg ønsker å takke.

Først og fremst ønsker jeg å takke min veileder ved Universitetet i Agder, Elin Gunleifsen, som gjennom prosessen har gitt meg fornuftige, lærerike og konstruktive tilbakemeldinger.

Videre vil jeg rette en stor takk til informantene som gjorde denne undersøkelsen mulig å gjennomføre, fordi de stilte opp til min undersøkelse. Takk til norsklæreren ved Dahlske videregående skole, som både var imøtekommende og gjorde undersøkelsen lett å gjennomføre.

Jeg ønsker også å takke venner og familie som har vært tålmodige og støttende, særlig min søster Signe Malene Kalvehagen Gusdal. Uten henne hadde masteravhandlingen vært mye vanskeligere å fullføre.

Og til sist, men ikke minst, skylder jeg en takk til min kjære samboer Per-Helge Aldersjøen Silseth, for forståelse og tålmodighet når jeg har stresset som verst.

Grimstad, mai 2017

Grete Resvik Kalvehagen

INNHold

FORORD.....	2
INNHold.....	3
OVERSIKT OVER KART	7
KAPITTEL 1 INNLEDNING	8
1.1 Bakgrunn og motivasjon for undersøkelsen	8
1.2 Problemstilling	9
1.3 Oppgavens struktur.....	10
KAPITTEL 2 OM GRIMSTAD.....	11
2.1 Innledning.....	11
2.2 Geografi.....	11
2.3 Historie	11
2.4 Næringsliv og sysselsetting	13
2.5 Skolesituasjon.....	13
2.6 Kultur og miljø	13
2.7 Folketallsutvikling og bosetning	14
2.8 Kart over Grimstad.....	15
2.9 Oppsummering	16
KAPITTEL 3 TEORI	17
3.1 Innledning.....	17
3.2 Å forske på talespråk	18
3.2.1 Tradisjonell dialektforskning.....	18
3.2.2 Sosiolingvistikkk	19
3.2.2.1 Sosiolingvistikkk i Norge	20
3.2.2.2 Hvorfor studere språkholdninger?.....	21
3.2.2.3 Nyere forskning på språkholdninger	21
3.3 Dialekter i Norge	23
3.3.1 Dialektlandet	23
3.3.2 Hva er et språk, og hva er en dialekt?.....	24
3.3.3 Inndeling av dialekter.....	26
3.3.4 Sørlandsk	26
3.3.5 Kort om grimstaddialekten	29
3.3.6 Kart over målføreområder i Norge	30
3.4 Språkendring i Norge	31
3.4.1 Språk før og nå	31
3.4.2 Innovasjon, endring og spredning	32

3.4.3 Inter-individuell og intra-individuell variasjon	33
3.4.4 Endringsteorier	33
3.4.5 Regionalisering og standardisering	34
3.4.6 Større språkendringer	35
3.4.7 Dialektundergang?.....	35
3.5 Identitet.....	36
3.5.1 Hva er identitet?	36
3.5.1.1 Tidlig identitet	37
3.5.1.2 Forming av identitet	37
3.5.1.3 Flertydig identitet	38
3.5.1.4 Identitet i et endringsperspektiv	39
3.5.2 Identitet og språk	40
3.5.2.1 Språk som identitetsmerke og identitetshandling	40
3.5.2.2 Språk former identiteten	40
3.5.2.3 To teorier om identitetsforming.....	41
3.5.2.4 Språk i sosiale grupper	42
3.5.2.5 Språk i ulike typer identiteter	43
3.5.2.6 Endring av dialekt – endring av personlighet.....	43
3.6 Verdier og holdninger	43
3.6.1 Hva er verdier?	43
3.6.2 Hva er holdning?	44
3.6.2.1 Dannelse av holdninger	44
3.6.2.2 Bevisste og underbevisste holdninger	45
3.6.3 Verdier og språk	45
3.6.4 Språkholdninger	46
3.6.4.1 Bakgrunn for holdninger	47
3.6.4.2 Stereotypi.....	47
3.6.4.3 Dialektmobbing	49
3.7 Oppsummering	50
KAPITTEL 4 OM METODE OG EGNE METODEVALG	51
4.1 Innledning.....	51
4.2 Hva er metode?.....	51
4.3 Datakvalitet: Reliabilitet og validitet.....	52
4.4 Kvantitativ og kvalitativ metode	53
4.4.1 Den kvantitative tilnæringsmåten.....	54
4.4.2 Den kvalitative tilnæringsmåten.....	54
4.4.2.1 Informantene	57

4.4.3 Kvantitativ og kvalitativ metode – et komplementært forhold.....	58
4.5 Innhenting av data	59
4.5.1 Dialektmasketest	60
4.5.2 Observasjon	60
4.5.3 Spørreskjema	61
4.5.4 Intervju	62
4.5.4.1 Rapportert og reell språkbruk.....	62
4.5.4.2 Gjennomføring av intervju	63
4.6 Spørsmålsformulering	64
4.6.1 Del 1: Informasjon.....	66
4.6.2 Del 2: Holdninger	67
4.6.3 Egen opplevelse av intervjusituasjonen.....	71
KAPITTEL 5 PRESENTASJON AV RESULTATENE	72
5.1 Innledning.....	72
5.2 Intervjusituasjonene.....	72
5.2.1 Anita og Bent.....	72
5.2.2 Chris og Dag.....	74
5.2.3 Elise og Frida.....	75
5.2.4 Guro og Hanne	77
KAPITTEL 6 DRØFTING OG SAMMENFATNING AV RESULTATENE	80
6.1 Innledning.....	80
6.2 Spørsmålene	80
6.3 Diskusjon av resultatene.....	105
6.3.1 Informantenes negative holdninger gjennom undersøkelsen	105
6.3.2 Dialektendring og nasjonal holdningsendring i et historisk perspektiv.....	108
6.3.3 Oppfattelse av endring.....	109
6.3.4 Å velge å endre dialekt er å velge å endre deler av sin identitet	110
6.3.5 Er forskningen troverdig?.....	111
6.3.6 Er forskningen mulig å bekrefte?	112
6.3.7 Har opplysningene noe relevans for problemstillingen?	113
6.3.8 Er forskningen overførbar?.....	114
6.4 Konklusjon	114
LITTERATURLISTE	116
VEDLEGG	122
Vedlegg 1: Spørsmålene i undersøkelsen.....	122
Vedlegg 2: Samtykkeskjema	123
Vedlegg 3: Transkripsjon av samtale 1 – Anita og Bent.....	124

Vedlegg 4: Transkripsjon av samtale 2 – Chris og Dag.....	130
Vedlegg 5: Transkripsjon av samtale 3 – Elise og Frida.....	134
Vedlegg 6: Transkripsjon av samtale 4 – Guro og Hanne.....	138
SAMMENDRAG	144

OVERSIKT OVER KART

Kart 1: Grimstad kommune med de gamle kommunegrensene Fjære, Landvik og Eide.....	15
Kart 2: Grimstad i Aust-Agder fylke.....	16
Kart 3: Kart over målføreområder i Norge.....	30

1.1 Bakgrunn og motivasjon for undersøkelsen

Jeg har valgt dialekten i Grimstad som tema i min masteroppgave av flere grunner. Selv er jeg født og oppvokst i Grimstad, nærmere en mil utenfor bykjernen. Personlig liker jeg grimstaddialekten og er godt innforstått med at min dialekt er en del av min identitet. Jeg snakker på bakgrunn av dette bredere enn mine jevnaldrende venner som bor nærmere Grimstad by enn meg. Det å snakke bredere, mener jeg er at man i større grad anvender dialektformer som tilhører grimstaddialekten, enn det mange andre i det sosiale miljøet gjør. Opp igjennom tenårene har jeg fått kommentarer på min brede dialekt. Den er både blitt påpekt, ledd noe av og diskutert. Fortsatt får jeg kommentarer, både i sosiale sammenhenger og i arbeidslivet. Det er ikke nødvendigvis negative kommentarer, men gjerne kommentarer som går på formuleringer eller på ord og uttrykk andre aldri eller sjeldent har hørt.

I tenårene gikk jeg på Drottningborg videregående skole i Grimstad. Der bodde jeg i ukedagene, men var mye hjemme i helgene. Da jeg kom hjem i helgene, fikk jeg kommentarer av hele familien på hvor «pent» jeg hadde begynt å snakke. Da jeg kom tilbake etter et lengre ferieopphold hjemme, fikk jeg kommentarer fra klassekamerater på at jeg plutselig snakket så «bredt» igjen. Jeg var nok lett påvirket da, og snakket nok den gangen i større grad slik jeg ble pratet til i den situasjonen jeg befant meg i.

I dag velger jeg å tro at jeg i stor grad har blitt påvirket av å bo på landet, og av foreldre og besteforeldre som bor eller har bodd på utsiden av bykjernen i Grimstad. I tillegg anser jeg meg selv som en grimstadpatriot. Jeg liker Grimstad, har gode assosiasjoner til Grimstad og bærer med stolthet at jeg har Grimstads dialekt.

Ordet «bred» kan defineres som noe som omfatter mye, noe med utstrekning til siden (De Caprona, 2013, s. 1556). Torp har en definisjon på forskjellen mellom de som snakker dialekt og de som ikke snakker dialekt. Han sier at «ein person som uttalar alle eller nesten alle ord i samsvar med dei reglane som gjeld bm. (evt. nyn), kan me då seie snakkar bm. (evt. nyn.), mens den som uttalar fleire eller færre ord i strid med desse reglane, snakkar dialekt». Han mener at de «dialektfrie» stort sett finnes i de større byene (Torp, 1986, s. 19 og 20). Med

begrepet «bred» mener jeg det tradisjonelle talemålet i Grimstad kommune. Ut i fra disse forståelsene kan man si at jo bredere en person snakker, desto mer avviker språket fra normen. Det kan også virke som at jo lengre bort fra sentrum en person bor, desto større sannsynlighet er det for at en person snakker en mer tradisjonell grimstaddialekt. Begrepet «tradisjonell grimstaddialekt» vil prege store deler av denne avhandlingen, og betydningen av tradisjonell grimstaddialekt vil tolkes ut i fra denne forståelsen.

Dialekter vaskes ut generasjon for generasjon, og dette er det flere grunner til. Regionalisering nasjonalt og generelt globalisering internasjonalt er viktige grunner til utvanning av dialekter. For eksempel er nordmenn mer bereiste enn før, og man flytter mer på seg i landet vårt. Dette drøftes nærmere i avhandlingen noe senere.

1.2 Problemstilling

Det kan være vanskelig å holde på dialekten sin. Det hevder jeg ut i fra personlig erfaring, observering av miljøet rundt meg og gjennom arbeidsrelaterte situasjoner. Som lærer ved videregående skole opplever jeg at elever til tider henger seg mer opp i hvordan jeg sier noe enn hva som blir sagt. Jeg har også lagt merke til at andre grimstadfolk endrer dialekten sin etter de sosiale sammenhengene de befinner seg i. Noen er lett påvirkelige når de snakker med andre, mens andre tviholder på dialekten sin, uavhengig av hvilket sosialt nærmiljø de befinner seg i.

Hovedproblemstillingen i denne avhandlingen er hvilke holdninger unge i Grimstad har til egen grimstaddialekt. I tillegg til å undersøke informantenes språkholdninger, er ønsket også å kartlegge hva som eventuelt påvirker holdningene. Dette gjøres for å få en bredere forståelse av tankegangen til de informantene som intervjues. Det er kun informasjon fra et utsnitt av den aktuelle aldersgruppen, så meningen med undersøkelsen blir ikke å generalisere til større populasjoner i Grimstad, men nettopp å få et innblikk i hvordan disse informantene snakker og reflekterer omkring egen dialekt.

Problemstillingen min blir derfor:

Hvilke holdninger har unge til egen dialekt i Grimstad kommune?

Gjennom samtaler med informanter fra det aktuelle området, er målet å få frem hvordan de ser på sin egen dialekt. Denne empirien vil beskrives og forklares i avhandlingen, og det vil knyttes aktuell teori til emnene som utkrystalliserer seg. Sentrale begreper i avhandlingen er holdninger, identitet og verdier, da dette kan være med på å påvirke språkendringsprosesser.

1.3 Oppgavens struktur

Denne mastergradsavhandlingen er delt inn i 6 kapitler. Innledningsvis kommer en bakgrunn for valg av problemstilling, samt en kort beskrivelse av oppgaven. Videre i kapittel 2 presenteres området undersøkelsen finner sted. I kapittel 3 gjøres det rede for teori knyttet til oppgaven, før det i kapittel 4 gjøres rede for og blir grunnlagt valg av metode. Resultatene blir presentert i kapittel 5, og blir analysert og drøftet i kapittel 6. I siste og avsluttende kapittel vil det bli presentert noen konklusjoner.

2.1 Innledning

Grimstad kommune befinner seg langs kysten av Sørlandet, midt mellom agderfylkenes største kommuner, Kristiansand og Arendal. Kommunen har hatt en historisk og sosial utvikling som kan være med på å si noe om dialekten og dens utvikling. I dette kapitlet ønsker jeg å presentere Grimstad kommune. Her vil jeg i korte trekk gå inn på geografi, historie, næringsutvikling og sysselsetting, skolesituasjon, kultur og folketallsutvikling. Dette gjør jeg for å gi et bakgrunnsbilde av undersøkelsesområdet.

2.2 Geografi

Grimstad er en kommune i Aust-Agder fylke med et areal på 304 kvadratkilometer. Kommunen befinner seg i det sørnorske fjellområdet og har også en skjærgårdskyst som strekker seg langt mot Skagerak. Bykjernen i Grimstad ligger ved en bukt av Groosfjorden, som trenger seg nordover inn i Fjære. Sine nåværende grenser fikk Grimstad i 1971 ved sammenslåinger av de tidligere kommunene Fjære, Landvik og Grimstad (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 7 og 95). I det første kartet (jf. Kap. 2.8 Kart over Grimstad) kan man se inndelingen av de tidligere kommunene som nå er sammenslått. Ytterkantene av kommunen rommer Eide, Landvik og Fevik. Etter denne sammenslåingen grenser kommunen til kommunene Lillesand, Birkenes, Froland og Arendal.

2.3 Historie

Byen ligger i ett av de beste jordbruksområdene på Sørlandet. På 1500-tallet var Grimstad en havn under storgården Bringsvær, med betydelig kontakt med Danmark og landene vest i Nordsjøen (Berg & Dalen, 1998, s. 4). På begynnelsen av 1600-tallet fikk stedet status som handelsplass og var kjent både i innland og utland. Etter hvert begynte også stedets rederinæring å finne sin plass. Et sentrum vokste frem rundt havnen. Etter opprettelsen av Frolands verk på 1700-tallet ble det bestemt at en god del av varene skulle gå over til

Grimstad havn, og slik ble Grimstad en viktigere eksporthavn – også når det gjaldt trelast. Grimstad var underlagt Arendals handelsområde, men fikk i 1791 laste- og lossefrihet mot en fast avgift til Arendal. I 1816 fikk Grimstad bystatus og ble en selvstendig kjøpstad. Et resultat var oppblomstringen av båtbyggerier som satte preg på byen (Frøstrup og Stabell, 2007, s. 7, og Berg & Dalen, 1998, s. 4). På slutten av 1800-tallet var Grimstad en skipsbyggeriby og rederiby, og i tidsspennet 1870 til 1890 var Grimstad kjent som verdens største sentrum for skipsbygging (Berg & Dalen, 1998, s. 5). Grimstads utvikling har skjedd ved et samspill mellom sjø og land. Beliggenheten har spilt en avgjørende rolle i denne utviklingen. Skipsfarten har dominert i byen gjennom historien, både som strandsted, ladested og kjøpstad. Med skipsfart fulgte handel og håndverk, og ikke minst en omfattende skipsbygging. Trevirke til skipsbyggingen ble levert fra de omkringliggende distrikter, og understreker omlandets betydning for bysamfunnets utvikling. Etter hvert som seilskipene ble erstattet av stålskip og dampskip, ble byens betydning som sjøfartsby redusert (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 7 og 8).

Kommunevåpenet, som har vært i bruk fra 1899, har et tomastet gullskip på tre gullbølger mot en blå bakgrunn. Dette er med på å illustrere sjøfartens betydning for kommunen. Når det gjelder navnet Grimstad, er det sammensatt av gårdsnavnet Grøm, dannet av elvenavnet Gró(a), i betydningen «elven som vokser fort», og heim (stad) som kommer av norrønt stod og betyr stø, landingsplass (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 7).

Jordbruk og gartnerivirksomhet har også gjennom historien vært av betydning i Grimstad. Det har vært et arbeid med å opprette landets første hagebruksskole sent på 1800-tallet, og i 1923 ble gartnerskolen på Dømmesmoen åpnet. Ingen av disse er lenger i drift, men bønder i Grimstad har likevel lenge visst hvordan man skal utnytte rikt jordsmonn og gode klimatiske forhold for å få gode avlinger. Dette ser vi blant annet i spesialproduksjon av bær og grønnsaker (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 8).

Man kan derfor si at Grimstad historisk sett har vært et samlingspunkt for trelastnæring, skipsfart, rederinæring og jordbruk, noe som har preget byens utvikling betraktelig.

2.4 Næringsliv og sysselsetting

Grimstad er fylkets viktigste landbrukskommune etter arealet i drift. Dette gjelder særlig arealet i åker og hage. Kommunen har et husdyrbruk, hvor hønse- og svineholdet er størst i fylket. Utover det finnes aktivt kystfiske, flere rederier og offshore-rettede virksomheter (Nilsen & Thorsnæs, 2016). I 2009 var det totalt 10.018 sysselsatte med bosted i Grimstad, samtidig som det var 8.725 sysselsatte med arbeidssted i Grimstad. Det finnes mange som ikke er bosatt i kommunen, men jobber i Grimstad. Samtidig er det deler av Grimstads befolkning som jobber andre steder enn i kommunen. Denne utvekslingen av arbeidskraft viser mobilitet i kommunen (Grimstad Kommune, 2016, 18.05).

2.5 Skolesituasjon

Grimstad er en viktig skoleby som kan tilby undervisning til og med på universitetsnivå. Universitetet i Agder åpnet høsten 2010 i Grimstad, og hadde landets mest moderne campus. Det finnes også en bibelskole og to videregående skoler i kommunen. I de videregående skolene er det både lokale og folk utenfor kommunen som er elever. Videre har vi i løpet av de siste årene økt fra tre til fem ungdomsskoler.

2.6 Kultur og miljø

Grimstad er kjent for å være «Sørlandets perle» og for å ha flest soldager i året. Om sommeren er byen preget av mange turister (Frøstrup & Stabell, s. 17). Under sommermånedene er det stor turisttilstrømning til Grimstad, mye takket være foreningen «Selskapet til Grimstad Bys Vel» som erverva store arealer av kystnaturen for offentligheten (Ryvarden & Lauritzen, 2006, s. 191 og 192). Med sine idylliske, gamle byinteriører og krokete, smale gater, fungerer bykjernen som en attraksjon. Byen har også flere fredede bygninger fra 1700- og 1800-tallet. Fjære kirke er en tidlig middelaldersk steinkirke som ligger tre kilometer nord for sentrum. En annen fin attraksjon er Dømmesmoen med blomsteranlegg, arkeologiske felt, gravhauger og steinkretser fra bronse- og jernalder. Videre har Agder Teater årlige forestillinger i Fjæreheia (Frøstrup og Stabell, 2007, s. 11).

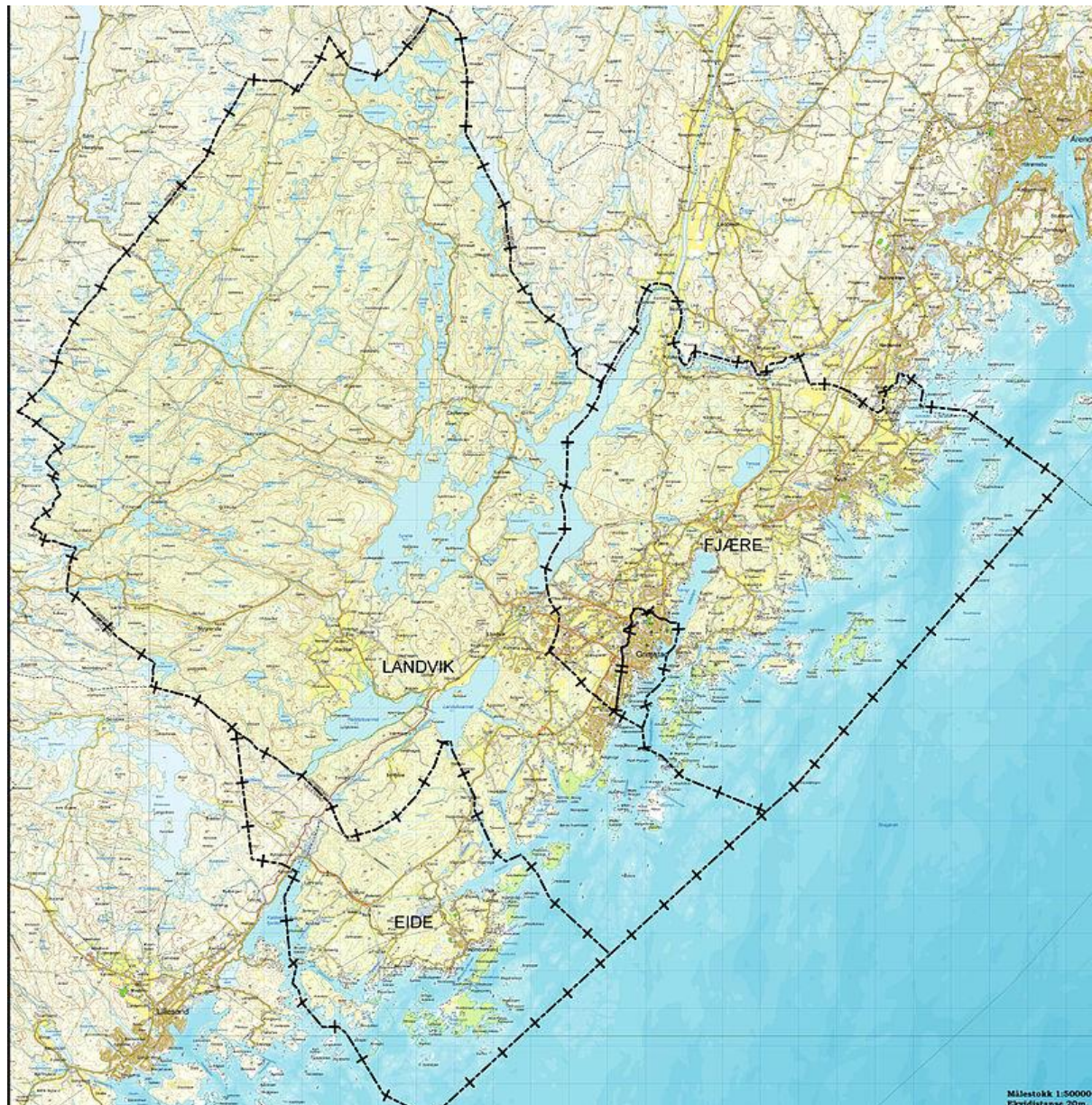
Byen har en litterær tilknytning, fordi to av Norges kanskje mest kjente forfattere, Henrik Ibsen og Knut Hamsun, har bodd her. For å bevare denne arven, har Grimstad satset på en videreformidling av forfatternes verk og liv. Grimstad er derfor kjent for å være «Dikternes by» (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 51).

2.7 Folketallsutvikling og bosetning

Per 2. kvartal 2016, er innbyggertallet på 22.627 (Statistisk sentralbyrå, 2016). Byen har et mangfold av studenter. Universitetsbyen er preget av stort press på boligmarkedet grunnet flere tilflyttere av studenter (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 10). Folketallet hadde en svak vekst frem til 1970, men har økt betraktelig siden. I tiårsperioden 2005-2015 økte Grimstads folkemengde med gjennomsnittlig 1,6 prosent årlig mot 1,0 prosent ellers i fylket som helhet. Dette tyder på at Grimstad er et relativt attraktivt bosted i fylket. Grimstad har en nokså ung befolkning, hvor 25 prosent av innbyggerne er under 18 år, mens bare 4 prosent er over 80 år. Dette kan ha noe med at Grimstad er en voksende studentby. Bosetningen i dag følger stort sett kysten og E-18 som går like innenfor (Nilsen & Thorsnæs, 2016). Det oransje feltet på kart 2 (jf. Kap. 2.8 Kart over Grimstad) er Grimstad kommune. Her er det også et kort utsnitt av Aust-Agder fylke for å vise Grimstads beliggenhet i forhold til andre kommuner, og i forhold til fylkesgrenser.

2.8 Kart over Grimstad

Kart 1: Grimstad kommune med de gamle kommunegrensene Fjære, Landvik og Eide.

(Kart over Grimstad kommune, med gamle kommunegrenser for Fjære, Landvik og Eide inntegnet, 2016).

Kart 2: Grimstad i Aust-Agder fylke.

(Grimstad – Store Norske Leksikon, 2016).

2.9 Oppsummering

Grimstad kommune har både gjennom geografi og næringsliv en betydelig påvirkning utenifra. Dette gjelder historisk sett og i dag. Dette gjenspeiler seg i språkendringsprosesser (jf. Kap. 3.4 Språkendring i Norge) i Grimstad. Samtidig vil kommunikasjonsverktøyet vårt være av betydning i forhold til hvem man er og hvem man ønsker å være.

3.1 Innledning

Språk er et verktøy man bruker i samhandling med andre mennesker, og det hører til både samfunnet og til det enkelte individ. Man bruker språk for å kommunisere med andre, samtidig som språk er med på å fortelle hvem man er og hvem man ønsker å være. Gjennom sosial kontakt og samhandling vil språket utvikle seg. Det finnes ulike årsaker som driver frem en slik endring i språket. Jeg vil i dette kapitlet se nærmere på hva som gjør en språkendring mulig. Dette gjør jeg for å få en dypere forståelse for hvorfor språk og dialekter kan endre seg. Senere i arbeidet vil jeg knytte disse teoriene til eventuelle endringer jeg måtte komme frem til i undersøkelsen av grimstaddialekten.

Grimstaddialekten er tidligere lite utforsket, og det finnes lite litteratur om dialekten. Kanskje det er fordi Grimstad er en liten by, eller at er et snevert område kontra større byer eller områder hvor flere snakker samme dialekt. Noe forskning finnes likevel. Torp har i sin bok *Landvikmålet – Eit norsk skagerakmål* kommet frem til enkelte særpreg ved grimstaddialekten. Boka er riktignok skrevet for over 30 år siden (Torp, 1986), og det er klart det er skjedd endringer siden den gang. Undersøkelser andre steder viser til resultater hvor språket endrer seg, og det gjelder trolig også dialekten i Grimstad. Jeg kommer til å trekke frem det som kan være relevant fra arbeidet til Torp i dag, og knytte det opp mot eksisterende teori om holdninger, verdier, språkendring og identitet. Det finnes også en mastergradsavhandling om grimstaddialekten, *Ut i båd. Om endring i forholdet mellom blaute og harde konsonanter i grimstaddialekten* (2007) av Gro A. Berg. Hun undersøker blant annet det særnorske dialektfenomenet bløte konsonanter og tendenser til tilbakegang i bruken av variabelen leniserte plosiver i grimstaddialekten. Hun undersøker også oppfatninger folk i Grimstad kommune har om sitt eget talemål og grimstaddialekten. Det er nok denne avhandlingen som har vært mest inspirerende for min avhandling, fordi undersøkelsen er foretatt i samme kommune og fordi det er interessant å sammenlikne resultater om holdninger til egen dialekt. Det kan være utfordrende å avgrense ulike dialekter. Dialekter glir inn i hverandre, de er ikke skarpt avgrenset fra nærliggende dialekter. Jeg vil nærme meg dialekten i Grimstad ved hjelp av ulike teorier. Teoriene vil jeg påpeke i store trekk, da holdninger er det mest relevante for min masteravhandling. Det er likevel viktig å ta ha et utgangspunkt i

hva som kan definere grimstaddialekten for å kunne finne ut mer om holdningene til denne dialekten.

Lingvistikk er vitenskap om språket. Dersom man studerer språk og samfunn sammen, kalles det sosiolingvistikk. Det finnes flere måter å forske på talemål, og det er særlig to måter som har hatt stor betydning for norsk talemålsforskning. De to er tradisjonell dialektologi og sosiolingvistikk. Jeg velger å begynne utgreiinga om teorien med å gå nærmere inn på disse to.

3.2 Å forske på talespråk

3.2.1 Tradisjonell dialektforskning

Tradisjonell dialektforskning er en historisk forskningstradisjon som vokste frem i Norge på 1800-tallet. Formålet med denne forskningen var å beskrive dialekten i et avgrensa område, i et historisk perspektiv. Grunnet Norges nasjonalromantiske utvikling på 1800-tallet (jf. kap. 3.3.1) stod tradisjonen kanskje sterkere her til lands enn i andre land. Norrønt var felles opphav for norske dialekter, og var også beviset på at norsk var et eget språk – atskilt fra dansk. Dialektforskningen fungerte som en nasjonsbyggende funksjon (Skjekkeland, 2013, s. 17). Man var opptatte av den enkelte språkbruker, som igjen skulle representere språksamfunnet. Forskningen bygde ikke på å beskrive det moderne talemålet, men orienterte seg heller historisk. Det var om å gjøre å finne språkbrukere med dype røtter og originalitet i dialekten sin. Jo mindre påvirkningen var utenifra, desto bedre var det. Språkbrukere med andre varieteter ble ansett som språkbrukere med mindre riktige varianter av talemålet. Innenfor den tradisjonelle dialektforskninga var det derfor bygdemålet som var det ideelle studieobjektet. Talemålet i byen hadde flere lånord, og talemålet var ikke et «godt» nok utgangspunkt for forskninga (Venås, 1991, s. 18 og 19). Man studerte språksamfunnet som en homogen størrelse hvor individuell språklig variasjon ikke ble undersøkt nærmere. Man kunne gjerne benytte seg av én til to «gode» informanter som skulle representere talemålet for et område (Skjekkeland, 2013, s. 18).

Grunnleggeren av den moderne strukturalismen innenfor språkvitenskapen er Ferdinand de Saussure. Han presenterte skillet mellom synkroni og diakroni, og er særlig kjent for å studere

språket på et bestemt steg i språkutviklingen. Han ville påvise at språket er en struktur og hvordan de enkelte byggesteinene virker innenfor helheten. Reglene og systemene i språket kan bare fungere fordi det er det samme for flere språkbrukere. Dette fellesskapet i tilknytninga til den samme språkstrukturen gjør det mulig for at språket skal fungere i det hele. Med andre ord var ikke de Saussure så opptatt av røtter tilbake i tid (Venås, 1991, s. 17). Nyere strukturalistiske metoder studerte språket til den enkelte. På samme måte som forskere innenfor tradisjonell dialektologi ønsket også strukturalistene å finne språkbrukeren som kunne «det ekte» talemålet. I denne metoden var det system og konsekvens man ville finne, og ikke språklig variasjon. Det synkrone perspektivet fikk derfor ikke så lett innpass i norsk talemålsgransking (Venås, 1991, s. 20).

3.2.2 Sociolingvistikk

Sociolingvistikk handler om hvordan språket fungerer i samfunnssammenheng. Man kan si at dette er en tverrvitenskapelig disiplin, fordi den gjerne jobber mellom to vitenskaper (Venås, 1991, s. 13). Denne metoden skiller seg ut fra det tradisjonelle. Forskningsområdet er det sammensatte samfunnet hvor lingvistikken tar utgangspunkt i sosiologi, psykologi og antropologi. Studieobjektet var først og fremst bysamfunnet, men etter hvert også mindre bygdemiljø. Forsøket var å få et utvalg av representanter fra alle viktige sosiale grupperinger i samfunnet, eventuelt grupper man var interessert i (Venås, 1991, s. 22). Videre var det arbeid i å se hvordan språket til en sosial gruppe var til sammenlikning med en annen, og hvordan språket til en språkbruker kunne variere ut ifra hva slags situasjon han eller hun befant seg i. Informantene skulle gjerne være mange, og ofte tilfeldig valgte (Skjekkeland, 2013, s. 18).

William Labov er regnet som en av grunnleggerne av sociolingvistikken. Han studerte språkbrukerne i autentiske kommunikasjonssituasjoner. I motsetning til tradisjonell dialektforskning representerer ikke språkbrukeren seg selv, men språket til en sosial gruppe. Språket til brukeren er bestemt av hva slags sosial gruppe vedkommende tilhører. Labov forsket på variasjon i språkbruken i forskjellige sosiale grupper ved å sette opp ulike språklige variabler mot sosioøkonomiske faktorer, som for eksempel kjønn, alder, yrke og sosial status. Hans grunnleggende verk, *The Social Stratification of English in New York*, kom ut i 1966. Her forsket han på den sosiale lagdelinga av engelsk talemål i New York. Labov introduserte nye og viktige metoder for hvordan man kunne gå frem i forskninga på talemål – knyttet til

samfunnet. Dette gjaldt både innsamlingsmåte og strukturering av tilfanget (Venås, 1991, s. 25).

3.2.2.1 Sosiolingvistikk i Norge

Man kan si at det er en viss sammenheng mellom sosiolingvistikk og tradisjonell dialektforskning i norsk talemålsforskning. Dette kan forklares historisk. Tradisjonell dialektforskning la grunnlaget for norsk sosiolingvistikk, fordi dialektene ble sett i et historisk perspektiv. Utover 1900-tallet ble norsk talemålsforskning mer sosialt orientert. Man var opptatt av å studere variasjon i språket i nåtid. Det faktum at samfunnet er i endring, gjorde at sosiolingvistikken fikk innpass.

Allerede i 1907 gjorde Amund B. Larsen rede for bakgrunnen til talemålet i Kristiania, sosiolekter som han prøvde å definere ved at de hørte til i visse sosialgrupper. Larsen ønsket å studere bytalemålet, i motsetning til tradisjonell dialektforskning. Han var riktignok opptatt av lydlover og språklige strukturer, men så at psykologiske og sosiale krefter var av betydning i talemålet (Venås, 1991, s. 19 og 30). Videre kan Olav T. Beito nevnes. Han studerte generasjonsskiller i språket innenfor tradisjonell dialektforskning på 1950-tallet (Skjekkeland, 2013, s. 18).

Den første store sosiolingvistiske undersøkelsen som ble utført i Norge, var TAUS-undersøkelsen (Talemålsundersøkelsen i Oslo). Undersøkelsen ble gjennomført fra 1971 til 1976 av Eskil Hanssen og var inspirert av Labovs arbeider. Ved at det ble foretatt en syntaktisk analyse av oslomålet med tanke på sosiale skiller, skilte undersøkelsen seg ut fra Labovs undersøkelser i New York. Det ble foretatt intervju med innfødte i Oslo, og informantene ble delt inn i grupper etter bosted, kjønn og alder. Man ønsket å dokumentere at geografisk variasjon var relatert til sosiale og psykologiske forhold (Venås, 1991, s. 31 og 32 og Skjekkeland, 2013, s. 18). Fra 1970-tallet har denne metoden dominert i norsk talemålsforskning.

Den labovske tradisjonen som først var gjeldende, bygget på kvantitative metoder hvor man studerte språkbruken til en større gruppe språkbrukere. På 1990-tallet begynte man å interessere seg mer for hvordan språkbruken til enkeltmennesket var knyttet til

psykososiologi. Man ville se hva som gjorde at talemålet endret seg. Da begynte også kvalitative metoder å bli av interesse. Med Brit Mæhlums forskning, *Dialektal sosialisering. En studie i barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard* (1992), gikk man gjerne over til kvalitativ metode med et avgrenset antall informanter. Siden har det også vært interessant å studere språktilpasning ved for eksempel flytting og regionalisering, gjerne med en kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ metode. Holdninger til språk og språkbruk har også vist seg å være av interesse innenfor norsk sosiolingvistik, for eksempel kan Ragnhild Haugens *Språk og språkhaldningar hjå ungdomar i Sogndal* (2004) nevnes (Skjekkeland, 2013, s. 19).

3.2.2.2 Hvorfor studere språkhaldninger?

Studiet av språkhaldninger har vokst seg frem som en viktig del av sosiolingvistik, der sammenhenger mellom språklige og sosiale faktorer står sentralt. Dahl uttaler seg om viktigheten av å studere språkhaldninger, og mener at «en rekke undersøkelser av språkhaldninger har vist at disse er en viktig faktor å regne med når en skal studere bakgrunnen for den enkeltes språkbruk. Dermed blir språkhaldninger et viktig redskap i studiet av språklig variasjon og endring» (Dahl, 2002, s. 59). Hun mener videre at resultatene av språkhaldninger henger nøye sammen med «den status eller den solidaritet vil tilkjenner de ulike varietetene», noe hun knytter til forholdet man har til brukerne av språket eller varieteten og andre sosialpsykologiske prosesser. Dahl konkluderer med at «slike holdninger kan en altså betegne varietetene som mer eller mindre standardiserte eller vitale og dermed til en viss grad si noe om deres fremtidige utvikling» (Dahl, 2002, s. 76). Også Omdal forteller om viktigheten av å studere språkhaldninger. Han hevder at det ikke er nok å studere språkstruktur og variasjon av språktrekk i ulike situasjoner og i grupper alene. Han mener det er vel så viktig å studere hvordan folk oppfatter eget og andres språk. Innenfor språkendring og språkutvikling er språkhaldninger sentrale (Omdal, 1982, s. 4).

3.2.2.3 Nyere forskning på språkhaldninger

Forskning på holdninger til språk og språkbruk har etter hvert blitt av interesse, og det har blitt gjort en rekke studier i Norge innenfor dette feltet. Fokuset har gjerne vært om

holdninger til ulike dialekter og dialektbruk, om en varietet har hatt høyere status enn en annen varietet, og om holdninger til sosiolekter (Venås 1991, s. 253). Det har også vært flere avhandlinger som har tatt for seg holdningsundersøkelser.

I 2005 skrev Tonje Skilbred masteravhandlingen *Finnes det en sammenheng mellom holdning til egen dialekt og holdning til dialekten i tv og radio? En sosiolingvistisk analyse av tromsøværingers og porsgrunnsfolks forhold til egen dialekt og til dialekt i tv og radio.*

Hennes hypotese var at det fantes en sammenheng mellom folks holdninger til egen dialekt og deres oppfatninger om bruk av dialekt i TV og radio. Hun brukte både en kvantitativ og en kvalitativ tilnærming i form av spørreundersøkelse, og hypotesen hennes kunne verifiseres. Holdning til egen dialekt hadde en betydning for hvordan informantene hennes så på dialekt i TV og radio. Men hun kan også konkludere med at folk i Tromsø har en mer positiv holdning til egen dialekt enn det folk i Porsgrunn har.

Charlotte S. Ims skrev avhandlingen *Sandnes i skyggen av Stavanger – en sosiolingvistisk undersøkelse av Sandnes-mål med utgangspunkt i utvalgte språklige variabler* (2010). Hun har valgt å beskrive språkssystemet i sandnesdialekten for å kartlegge hvilke særtrekk i dialekten som er i ferd med å forsvinne og hvilke som fremdeles finnes i dette talemålet ved å sammenlikne med omkringliggende talemål. Her har hun brukt kvantitativ tilnærming. Hun har også valgt å legge vekt på identitet og språkholdninger for å belyse problemstillingene hennes, i form av kvalitative intervju. Hun finner ut at det er en sammenheng mellom identitet og bruk av ulike varianter av språklige variabler, og konkluderer med at dersom en informant bruker en tradisjonell variant av dialekten, har også informanten sterkere tilhørighet til hjemsted og føler stolthetsfølelse over dialekten sin. Motsatt vil informantene med en «penere» uttale av samme variant stort sett ha ønsker om å flytte, være flau over egen dialekt eller ha et åpent sosialt nettverk.

Videre kan *Ut i båd. Om endring i forholdet mellom blaute og harde konsonanter i grimstaddialekten* (2007) av Gro A. Berg nevnes. Berg ønsket å finne variasjon og eventuell endring av bløte konsonanter i grimstaddialekten. Hun ville også undersøke oppfatninger folk i Grimstad kommune har om sitt egen talemål, til grimstaddialekten og til språklige forhold generelt. Berg har benyttet seg av både kvantitative og kvalitative tilnærminger. Den kvantitative metoden ble tatt i bruk for å få svar på om det skjer en endring i bruken av bløte og harde konsonanter, mens den kvalitative metoden var opplysninger om informantenes

bakgrunn og oppfatninger om de bløte konsonantene, grimstaddialekten og språklige endringsforhold. Hun konkluderer med at det er grunn til å anta at grimstadmålet har en forholdsvis høy prestisje blant elevene, fordi så mange liker dialekten. Men Berg ser likevel tendenser til tilbakegang i bruken av bløte konsonanter. Den oppfatningen informanter har om disse og språklige forhold, mener hun er en anelse mer pessimistisk enn optimistisk på de bløte konsonantenes fremtid. Hun knytter dette opp mot lokale og tradisjonelle verdier, og hevder de ikke står like sterkt som før. Verdiene er byttet ut med urbane og nasjonale verdier grunnet samfunnsendringene som har foregått.

Kristina Grødem (Rike) skrev masteravhandlingen «*Det er både fint og hary*». En *sosiolingvistisk undersøkelse av ungdommers bruk av bløte konsonanter i Kristiansand* (2016). Grødem ønsket å finne ut om de bløte konsonantene var på vei ut, slik mange hevder. Også Grødem brukte kvantitative og kvalitative tilnærminger. Ved bruk av kvalitativ metode, ville hun studere om de bløte konsonantene hadde noen særskilt betydning knyttet til subjektive forhold, som for eksempel språkholdninger, stedlig tilhørighet eller identitetsoppfatning. Hun intervjuet noen få informanter for å få et innblikk i informantenes holdninger til kristiansanddialekten og eget språkbruk. Resultatene hennes ble at de bløte konsonantene er på vei ut. Resultatene var jevne og hun fant likhetstendenser. Grødem konkluderer med at de harde konsonantene står sterkest. Videre mener hun at de som rapporterte at de brukte få tradisjonelle former, var negative til språktrekket og mente det var «hary», «stygt» eller «gammeldags». De var også negativt innstilt til kristiansanddialekten. De informantene som rapporterte at de brukte tradisjonelle former i stor grad, var heller positive til kristiansanddialekten. Grødem hevder at forskjellene så ut til å ligge på individnivå.

3.3 Dialekter i Norge

3.3.1 Dialektlandet

Norge skiller seg ut på grunnlag av sitt dialektbruk fordi Norge har så mange dialekter. I motsetning til befolkningen i flere andre land, kan Norges befolkning benytte seg av dialekter i alle situasjoner. Diglossi er bruken eller vekslingen av to forskjellige språkvarieteter (jf. kap.

3.3.2) med ulike bruksområder i et samfunn. Norge er ikke et diglossisk samfunn når det kommer til varieteter av dialekter, men mange språkbrukere kan falle inn under denne definisjonen fordi de bruker egen dialekt både i private og offentlige sammenhenger (Røyneland, 2012, s. 45 og 46). Allerede i grunnskolen får elever fritt bruke sin egen dialekt, og norske elever får ikke opplæring i bruk av normaltalemål. Videre ser og hører man at folk fra ulike deler av landet snakker sin lokale dialekt, blant annet i radio og i fjernsyn. Dette viser at Norge skiller seg betraktelig ut fra andre land, samtidig som man ser at dialektene har høy prestisje i landet. En forklaring på at Norge er et land med mange levende dialekter, har historisk sett med den politiske og kulturelle oppbygninga av landet vårt å gjøre. Da Norge i 1814 løsrev seg fra Danmark etter omtrent 400 år, søkte man etter «det norske» i den norske befolkninga. Man ønsket å skaffe seg en nasjonal identitet i en «ny nasjon». Et eget språk ville være med på å styrke en slik identitet. Vi ville være uavhengige av Danmark. Det norrøne skriftspråket var erstattet med det danske skriftspråket da Norge var under Danmark. Dialektene i Norge var likevel lite påvirket av det danske skriftspråket, som man i samtida gjorde et arbeid for å fremheve som en del av nasjonsbygginga (Skjekkeland, 2013, s. 17).

3.3.2 Hva er et språk, og hva er en dialekt?

Hvordan definerer man et språk? Og når definerer man et talemål som en dialekt? Tradisjonelt sett har man benyttet seg av kriteriet om folk gjensidig forstår hverandre innenfor et geografisk område for å skille mellom språk og dialekt. Dersom man snakker ulikt, men likevel forstår hverandre, snakker man ut i fra dette kriteriet ulike dialekter av et språk. Men dersom man ikke forstår hverandre, regner man her med at det er snakk om to ulike språk. Dette vil likevel være en definisjon som ikke passer for talemålet i Skandinavia. Ut i fra denne definisjonen, ville riksspråkene Sverige, Danmark og Norge vært ett og samme språk. Grunnet kulturelle, politiske og historiske årsaker, blir disse talemålene regnet som ulike språk. Med andre ord vil kulturelle, politiske og historiske grunner ofte være med på å bestemme om en dialekt skal få status som et eget språk, selv om man kan forstå hverandre (Skjekkeland, 2010, s. 16).

Begrepet «språk» er mye brukt i dagligtalen, og det er denne termen man benytter når det er snakk om norsk, svensk, dansk og så videre, som ulike språk. En språkvarietet er med andre ord brukt av en etnisk gruppe eller en nasjon. Derfor er begrepet «språk» det samme som

«nasjonalspråk». Språk er i denne sammenheng et sosiolingvistisk begrep som sammen med sosiale og politiske kriterier er med på å avgrense et nasjonalspråk (Røyneland, 2012, s. 16).

Når man skal forklare hva en dialekt er, er det viktig å definere begrepene *varietet*, *variant* og *variabel*. En språklig varietet er «ideelt sett eit heilt språkssystem som skil seg frå andre språkssystem» (Røyneland, 2012, s. 16). Her kan man si at en varietet kan være både en dialekt og et språk. Videre, «Innafor eitt og same språkssystem kan ein ofte velje mellom ulike former eller uttrykksmåter for å seie det same. Denne språklege variasjonen kjem til uttrykk gjennom språklege *variablar*» (Røyneland, 2012, s. 17). Eksempler på variabler, er *snø* og *sne*, *føsjt* og *først*, *Skjeen* og *Skien*. *Skjeen* og *Skien* er to varianter av en språklig variabel. Det betyr at man har valgmuligheter innenfor et språkssystem, som er varianter. Hele språkssystem som skiller seg fra hverandre er varieteter (Røyneland, 2012, s. 17).

Dialekt kan ses på som en varietet av et nasjonalspråk. Dersom man går ut ifra definisjonen om at en dialekt er et geografisk avgrenset språkssystem brukt av ei gruppe mennesker, vil man likevel finne forskjeller i talemålet. Og når forskjellene er knyttet til sosiale faktorer som kjønn, alder, yrke og status, er det heller snakk om sosiolekter (Skjekkeland, 2010, s. 17). Unn Røyneland opererer med tre ulike definisjoner av dialekt i boka *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk*: en lingvistisk, en sosiolingvistisk og en psykologisk definisjon. Den lingvistiske definisjonen er slik: «ein dialekt er ein geografisk, sosial eller etnisk varietet som i seg sjølv utgjer eit komplett språkssystem» (Røyneland, 2012, s. 24). En geografisk varietet betyr at en dialekt tilhører en stedfesta varietet som er underlagt et nasjonalspråk. For eksempel er dialekten i det geografiske området Grimstad en varietet eller dialekt i Norge. Sosiale varieteter er varieteter i sosiale grupperinger og i brukssituasjoner, også kalt sosiolekter. For eksempel vil man som lærer snakke annerledes i en jobbsituasjon enn privat. En etnisk varietet er et språk som er avgrenset til en eller flere etniske grupper. Ut i fra en sosiolingvistisk definisjon er en dialekt «ein varietet som kunne ha fungert som eit språk, men som ikkje er formelt standardisert» (Røyneland, 2012, s. 24). En varietet vil i dette tilfellet virke som en utfyllende funksjon som nærspråk. Det er det språket man bruker privat eller i uformelle situasjoner. En psykologisk definisjon er at «ein dialekt er den talemålsvarieteten ein person lærer først, uavhengig av kva for samfunnsmessig status eller funksjon denne varietetten elles måtte ha» (Røyneland, 2012, s. 25). Talemålsvarietetten er knyttet til de røttene man har uten påvirkninger utenifra. Disse tre definisjonene legger vekt på ulike aspekter, men de er i et utfyllende forhold til hverandre (Røyneland, 2012, s. 24 og 25).

3.3.3 Inndeling av dialekter

Skjekkeland opererer med en todeling av målområdet i Norge. Det ene målområdet er *østnorsk*, mens den andre er *vestnorsk*. Innenfor østnorsk finnes Østlandet og Trøndelag med Nordmøre. Vestnorsk omfatter vestlandsk og nordnorsk. I vestlandsk regner han med målet i agderfylkene og en liten del av Ytre Telemark, og videre Vestlandet – til og med Romsdal. Til nordlandsk hører målene i de tre nordnorske fylkene, med unntak av det østnorske «innflyttermålet» i Bardu-Måselv-Øverbygd og Bindal (Skjekkeland, 2013, s. 21 og 22). Denne inndelinga tatt utgangspunkt i jamveksregelen. De østnorske målene har mer eller mindre en kløyving etter jamveksregelen enn de vestnorske målene. Kart nr. 3 kan vise en visuell forklaring av inndeling av dialekter i Norge (jf. Kap. 3.3.6 Kart over målføreområder i Norge). Videre har mesteparten av jamveksområdene tjukk /l/, mens de vestnorske målene stort sett ikke har det (Papazian & Helleland, 2005, s. 83 og 84). Det er flere forskjeller mellom østnorsk og vestnorsk. Samtidig kan en og samme dialekt ha både østnorske og vestnorske trekk. Slik vil ikke skillet mellom østnorsk og vestnorsk være absolutt, men tendensene til forskjell i dialektene kommer likevel tydeligst frem i denne inndelinga (Skjekkeland, 2013, s. 158).

3.3.4 Sørlandsk

Vestnorsk innebærer et område med svært ulike dialekter, og det er vanskelig å finne felles trekk for disse dialektene. Det er derfor naturlig med en videre inndeling. Innenfor vestnorsk finner man dialektene på Sørlandet, som Martin Skjekkeland definerer som *sørlandsk*. Dette omfatter noen sørlige ytre bygder i Telemark, hele Aust-Agder og noen ytre mål nærmest Aust-Agder i Vest-Agder (Skjekkeland, 2013, s. 171). Det er store forskjeller mellom de indre og ytre målene. Her begrenses teorien til dialektene i ytre strøk av agderfylkene da dette er mest relevant for denne avhandlingen, men jeg vil gjerne sammenlikne med indre strøk der det måtte være naturlig.

I dette grimstadmålet har man sørlandsk *e-mål*, som man blant annet finner i infinitiv og svake substantiv. Det betyr at man sier *å kaste*, *å ve:re*, *ei vi:se* og så videre, fremfor a-ending som eksisterte i norrønt (Skjekkeland, 2013, s. 171). Den musikalske utforminga av tonelag er kanskje noe man legger best merke til når man hører folk snakker. I enkeltord med to

stavinger, for eksempel ordet *sola*, plasserer man trykket først i et ord. Den første stavelsen i ordet er trykksterk, mens den andre er trykklett. Dersom den trykksterke stavelsen uttales med en høyere tone enn den trykklette, har dialekten en høytone. Motsatt, hvis man uttaler den trykksterke stavelsen med en lavere tone enn den trykklette, har man lavtone i dialekten sin. Dette gjelder tonem 1-ord. Forskjellen mellom tonem 1 og tonem 2 er hvor man har tonen på den trykksterke stavinga. For eksempel vil tonen i *sola* (tonem 1) være ulikt tonen når man uttaler stedsnavnet *Sola* (tonem 2), til tross for at begge ordene skrives likt (Skjekkeland, 2013, s. 33 og 35). Grensen mellom *høytone* og *lavgone* ved tonem 1-ord følger stort sett fylkesgrensa mellom agderfylkene. I området fra Lillesand og vestover, vil man ha høyere tone i den trykksterke stavinga enn den trykklette, som for eksempel: *-so_la* og *-bo_ka*. Fra Lillesand og østover eksisterer det en lavere tone i den trykksterke stavinga enn den trykklette, som for eksempel: *_so-la* og *_bo-ka* (Skjekkeland, 2013, s. 172, og Skjekkeland, 2010, s. 38).

En annen detalj i bøyingsverket som veksler omtrent på samme geografiske sted som tonefallet, er skillet mellom de «vestlige» formene, som *hestane*, *jentane*, *fjellane* og *kjøranes*, hvor man i «østlige» former benytter *hestene*, *jentene*, *fjella* og *kjørenes*. De vestlige formene gjelder fra Høvåg og Birkenes, og videre vestover (Torp, 1986, s. 28). Arne Torp definerer et nedenesmål på Sørlandet. Dette målet har *-er* og *-ene* i ubestemt og bestemt flertall av de fleste navneordene, og ingen endelse og *-a* i en mindre gruppe navneord. Som for eksempel *kopper-koppene*, *fjell-fjella*. Dette målet ligger kanskje nærmest systemet i bokmål når det gjelder flertall av navneord. Dette gjelder områdene Risør, Tvedestrand, Arendal, Froland, Grimstad og Lillesand. Utover disse områdene i Agderfylkene, benyttes *-ar* og *-ane*. Torp benytter denne definisjonen for å markere at nedenesmålene er ei «moderne» dialektgruppe, hvor man har et enkelt bøyingsverk som går igjen i alle moderne dialekter (Torp, 1986, s. 31).

Innenfor vokalismen har man i sørlandsk mål diftongering av lange vokaler. Det gjelder diftongene *ei*, *øy* og *au*. Den er likevel mer vanlig i indre strøk. I ytre strøk har man i motsetning til indre strøk monoftongering før lang konsonant, som for eksempel uttalen av ordet *haust* i indre strøk er uttalt *høst* i ytre strøk (Skjekkeland, 2013, s. 172). Videre vil man i ytre strøk på Agder, fra Arendal og sørover, finne de bløte konsonantene *b*, *d*, og *g*, som kan erstatte konsonantene *p*, *t* og *k*. I stedet for å si *å ta:pe*, *å e:te* og *å li:ke*, sier man *å ta:be*, *å e:de* og *å li:ge* (Skjekkeland, 2013, s. 172).

Skarre-r finnes i Agder-fylkene, men det stanser opp ved Risør hvor de begynner å bruke *retrofleksjer*. (Torp, 2007, s. 145). I formverket er det mye av e-målet som holder på *-r* i ubestemt flertall av substantiv og i presens av svake verb. I Arendal-Tvedestrandområdet blir uttalen av *r* borte når verbet eller substantivet står foran en pause eller foran et ord som begynner med konsonant. Dette er kalt *r-vokalisering*. I Arendal blir endingsvokalen «å-farga», som for eksempel: *hester og ku:å* eller *ku:er og hestå*, mens i Tvedestrand og Risør blir endingsvokalen «æ-farget», som for eksempel: *hester og ku:æ* eller *ku:er og hestæ* (Skjekkeland, 2013, s. 88 og 172). I arendalsdialekten har man dessuten en *regressiv r-påvirkning*. Regressiv *r-påvirkning* er der en *r* påvirker eller farger en vokal som står foran en *r* (Torp, 2007, s. 169). *R-en* gjør en *a* til en *æ*. I Arendal, Tvedestrand og Risør har man aldri *a* før *r* i hjemlige ord. Vestover, helt mot Grimstad, har man regressiv *r-påvirkning* på lyden *ø*. *Ø* blir til *å* før *r*. Lang *ø* blir til *å*, bare i Arendal og Tvedestrand, men kort *ø* blir til *å* til og med i Grimstad, som for eksempel *bjørk* og *skjørt* blir til *bjårk* og *skjårt* (Torp, 2007, s. 49–51).

Indre strøk har flere endelser i ubestemt flertall av hankjønns- og hokjønns-substantiv, mens ytre strøk på Agder har full reduksjon av alle endelsene. Ytre deler av Agder har også endelsen *-er* i flertall av intetkjønn, som for eksempel *fleire hu:ser, tre:er, bre:ver* og så videre (Skjekkeland, 2013, s. 172 og 173). Pronomenformene i sørlandsk er *e:(g)* i 1. person entall, *me* eller *mi* i 1. person flertall og *de:re* både i subjekts- og objektsfunksjonen 2. person flertall. I 3. persons flertall benyttes *dei*. I ytre strøk finnes sammenfallet av pronomena i 2. person entall, *du*, for eksempel: *e vil heim til du* (Skjekkeland, 2013, s. 173).

Torp (1986) beskriver også hvor vanskelig det er å definere hva en sørlending er. Begrepet sørlending kan ifølge forfatteren defineres gjennom språk og geografi. På 80-tallet ville folk flest verken sette seg selv i kategorien austegd eller vestegd. De kaller seg selv for en sørlending. Denne definisjonen er spesielt tydelig i kystbyene i Aust- og Vest-Agder. Det er noe mer uklart om innbyggerne i innlandet i agderfylkene selv definerer seg som sørlendinger. Dialektsforhold definerer «en ekte sørlending» noe annerledes, siden folk flest mener at en «ekte sørlending» må både ha skarre-*r* og benytte seg av bløte konsonanter. Allerede i Tvedestrand, for eksempel, brukes rulle-*r*. Men Torp konkluderer med at så lenge man bor langs kysten, mellom Lindesnes og Arendal, kan man uten tvil kalle seg sørlending, både etter talemålet og geografien (Torp, 1986, s. 16 og 17).

3.3.5 Kort om grimstaddialekten

Noen av de viktigste kjennetegnene i grimstaddialekten er at man har skarre-r, bløte konsonanter, sørlandsk e-mål, lavtone og sammenfall av pronomena i andre person entall (jf. kap. 3.3.4). Videre kan ord med *g* bli uttalt med *v*, eksempelvis ordet *hage*, *mage*, *jage* og *sag* kan i Grimstad bli uttalt *have*, *mave*, *jave* og *sav*. Denne *v-formen* i dialekten er spesielt utpreget i kystområdet som strekker seg fra Arendal til Kristiansand. Kystområdet er også preget av en annen utvikling i ord som *skog*, *fugl*, *plog* og *umulig*, hvor man heller uttaler ordene *skøu*, *føul*, *pløu* og *umøuli* (Torp, 1986, s. 27). Verb i presens uttales med å-endinger mellom Kristiansand og Arendal. For eksempel vil uttalen av verbet *løper* bli *løbår*. Andre eksempler på dette er uttalen *jentår* for ordet *jenter*, og *kastår* for ordet *kaster* (Torp, 1986, s. 28).

Dialekten kan likne mye på lillesands- og arendalsdialekten, noe som er forståelig med tanke på at dette er de nærliggende kommunene til Grimstad. Grimstad skiller seg likevel ut fra disse nabokommunene. I Arendal finnes r-vokalisering, noe som ikke Grimstad er kjent for. Videre er det i arendalsk regressiv r-påvirkning på lyden *a*, som blir til en *æ* fremfor *r*, noe som heller ikke er kjent for grimstaddialekten. Det eksisterer likevel regressiv r-påvirkning i Grimstad på lyden *ø*, som blir *å* fremfor *r*, eksempelvis blir *bjørk* til *bjårk*. Denne påvirkningen stopper i Grimstad, og gjør dermed at dialekten skiller seg ut fra lillesanddialekten. Videre har dialekten i Grimstad lavtone fremfor høytone, i motsetning til Lillesand.

For å få frem forskjellen mellom de tre dialektene, kan man ta utgangspunkt i setningen: *Jeg skal bare ta på meg skjørt og sokker, så kommer jeg også ut i sola*. Jeg fremhever forskjellene i kursiv.

Lillesand: E ska *bare* ta på mæ *skjørt* og *såkkår*, så kommar e au ud i *–so_la* (høytone).

Grimstad: E ska *bare* ta på mæ *skjårt* og *såkkår*, så kommar e au ud i *_so_la* (lavage).

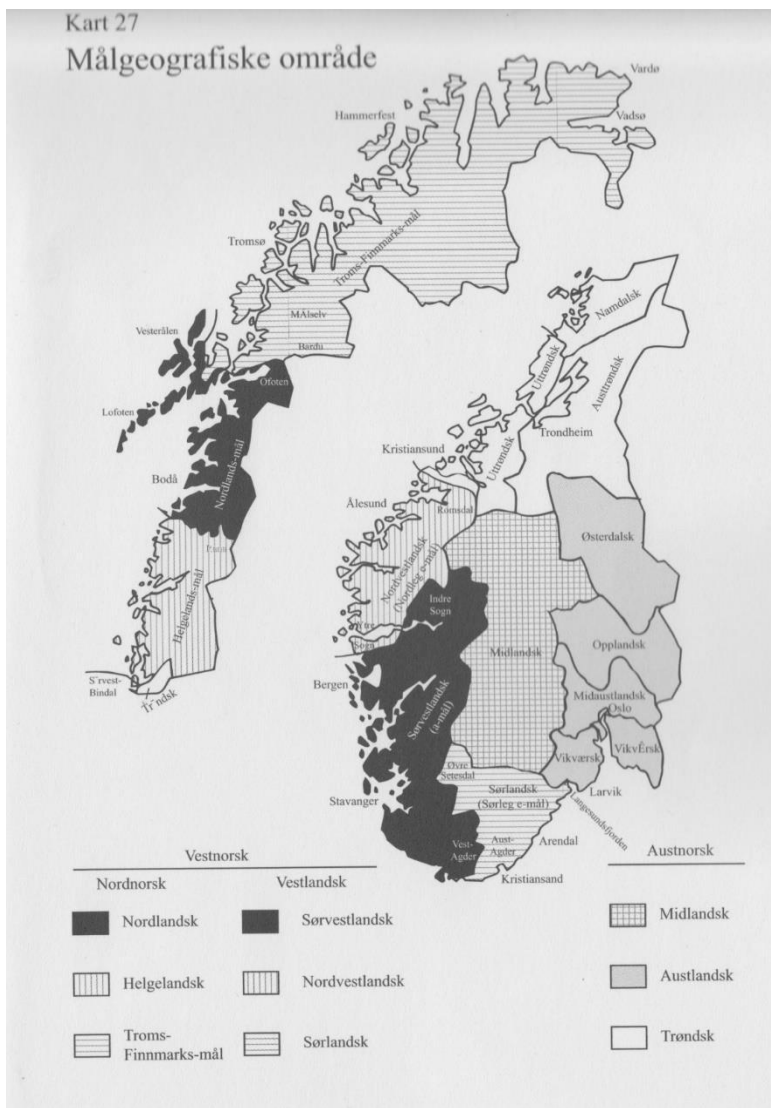
Arendal: E ska *bære* ta på mæ *skjårt* og *såkkå*, så kommar e au ud i *_so_la* (lavage).

Jeg er klar over at jeg kan risikere å ta i bruk en homogen språknorm som er regnet med i «den tradisjonelle dialekten» dersom jeg prøver på å definere hva som er tradisjonell grimstaddialekt. Som alle andre dialekter, har trolig dialekten i Grimstad også endret seg, og

blir sannsynligvis påvirket av ulike faktorer (jf. kap. 3.4). Samtidig har ytterpunktene i Grimstad: områdene Eide, Fevik og øvre Landvik – trolig ulike varianter av ulike språklige variabler. Dette har å gjøre med at grimstaddialekten også er påvirket av talemålet til de nærliggende kommunene Lillesand, Arendal, Birkenes og Froland. Definisjonen på grimstaddialekten vil derfor også romme variantene i ytterkantene av kommunen.

3.3.6 Kart over målføreområder i Norge

Kart 3: Kart over målføreområder i Norge

Skjekkeland viser på kartet «Målgeografiske område» inndelingen av de forskjellige dialektene i Norge som han har tatt utgangspunkt i (Skjekkeland, 2013, s. 225).

3.4 Språkendring i Norge

3.4.1 Språk før og nå

Det vil over tid både forsvinne og dukke opp nye former for dialekter. Etter løsrivningen fra Danmark har det skjedd store endringer i samfunnsutviklingen. Når et samfunn endrer seg, er det naturlig at dette er med på å påvirke språkets utvikling. Med industrialisering og globalisering som viktige faktorer vil språket påvirkes til endringer (Skjekkeland, 2013, s. 23). For å kunne se endringer i et språk, må man ha et utgangspunkt, og da er det vanlig å se på forskjeller og likheter i språk mellom generasjoner. Noen språktrekk vil forsvinne, men det vil også oppstå nye språktrekk. Slike språkendringer henger nøye sammen med hvordan et samfunn utvikler seg og hvordan språket utvikler seg gjennom sosiale omveltninger. Da språkendring hovedsakelig skjer i generasjonsoverganger, betyr det at man vil kunne se generasjons-forskjeller innad i språket. For å kunne øyne slike forskjeller mellom generasjoner, kan man omtolke en synkronisk forskjell mellom aldersgrupper til en diakronisk endring. I dette perspektivet vil man finne forskjeller dersom man forutsetter at unge snakker slik de snakker nå når de er eldre, og at eldre snakker slik de gjorde da de var unge. Den språkbruken individene har vil her være konstant, mens man vil observere at språket i samfunnet endrer seg (Papazian & Helleland, 2005, s. 137). Man kan også ta i bruk en annen tolkning, såkalt «livsfase-endring». Her vil språkmønsteret til den enkelte bruker endre eller tilpasse seg for ulike livsfaser, som for eksempel i fasene ungdom, karrierealder, etablert og eldre. I karrierefase legger man kanskje mer vekt på språklig status enn i andre faser (Sandøy, 2012, s. 218). Med andre ord vil et individ endre seg, mens samfunnet er konstant. Unge mennesker er flittige brukere av slang-uttrykk. Slang er unges måte å «leke» med språket på, samtidig som det er brukt som et behov for å skille seg ut fra voksne (Skjekkeland, 2012, s. 139). Disse uttrykkene er vanlig å «legge av» seg med alderen. Man vil deretter ta i bruk et standardisert talemål, eller tilnærme seg den tradisjonelle dialekten sin. Men det viser seg at de slang-uttrykkene en generasjon bruker er forskjellige fra en annen generasjon. Og selv om man i tar i bruk det stabile voksenspråket med alderen, vil også dette språket være ulikt språket til generasjonen over. Det betyr at det er endring både hos et individ og i samfunnet (Papazian & Helleland, 2005, s. 138, og Skjekkeland, 2010, s. 101).

3.4.2 Innovasjon, endring og spredning

Talemål endrer seg hele tiden ved at nye språklige trekk kommer til, og disse trekkene fører til talespråklig variasjon. Det er en lang prosess fra det kommer et nytt språklig trekk til det vil skje en endring i et språk. Man opererer med tre ulike stadier som kan deles inn i stadiene *innovasjon, endring og spredning* (Sandøy, 2012, s. 204).

Ved innovasjon vil en ny språkform oppstå hos et eller flere enkeltstående individer. Dette kan for eksempel gjelde en uttale eller en bøyingsform som ikke har vært i bruk før (Papazian & Helleland, 2005, s. 138). Til å begynne med, blir en innovasjon sett på som en feil eller et avvik hos et individ. En person kan uttale et ord med en annen lyd eller et ord på en annen måte, og kan gjenta dette trekket flere ganger. Et eksempel kan være at personen velger å si *pipsa* i stedet for *pizza*. Hvis noen korrigerer personen, og sier at *pizza* er det riktige ordet, kan det tenkes at personen kvitter seg med feilen. Da vil personen etter hvert rette sitt talemål tilbake til hva som er normalt å uttale. Men dersom personen ikke får korreksjoner, vil han eller hun fortsette med å si *pipsa* og få det som en individuell vane. Personen har med andre ord ikke lært godt nok den tradisjonelle kollektive normen og ikke akseptert eller oppfattet korrigering fra språksamfunnet. Det kan også være at han eller hun ikke har hatt noe forbilde for dette nye språktrekket (Sandøy, 2012, s. 206 og 207). Det eksisterer for eksempel en myte om at skarre-r-en kan ha oppstått på grunn av en talefeil. Myten går ut på at man tror Ludvig XIV uttalte talefeilen ved å skarre, og etablerte da skarre-r-en i Paris på 1600-tallet. Dette har spredd seg nordover i Europa, deriblant til Sørlandet i Norge (Skjekkeland, 2010, s. 87). Språklæring handler om å etablere en grammatisk struktur, noe som blir tillært fra språket i personens sosiale omgivelser (Sandøy, 2012, s. 206 og 207).

En ny språklig vane hos et individ, betyr ikke nødvendigvis en dialektendring. For at det skal kunne skje en endring, må også en annen person ta i bruk det samme trekket. Hvis to personer er brukere av et nytt trekk, er det lettere for en tredje person å adoptere det, og deretter en fjerde person, og så videre. Slik vil en endringsprosess komme i gang. Først når innovasjonen sprer seg til andre i ei gruppe, vil den nye språkformen gå over til å bli riktig, og ikke lenger en feil eller et avvik. Etter hvert vil det nye språktrekket etablere seg som en norm i den aktuelle gruppa. Dette kan skje dersom andre personer har samme språkssystematiske preferanser som innovatøren, eller at andre personer vil vise sympati for innovatøren. Det kan også skje for å øke status ved å gjøre seg lik innovatøren, eller for å være med å danne en

gruppeidentitet. De siste motivene vil være viktigere jo flere det er å etterlikne. En endring vil normalt sett skje relativt sent, fra person til person. Etter hvert vil endringen skyte fart hvor flertallet overtar det nye språktrekket. På et eller annet tidspunkt vil det nye språktrekket bli oppfattet som den kollektive normen i språksamfunnet. Språktrekket blir sett på som et trekk man tror er riktig å bruke for å bli regnet med som en del av språksamfunnet (Sandøy, 2012, s. 207–209). I et tidsperspektiv vil spredningen kunne ta lang tid. Det vil på et tidspunkt eksistere to varieteter av et språktrekk, både den nye formen og den gamle formen. Innovatører av et nytt språktrekk er oftest barn og unge, men det kan også være innflyttere eller utflyttere som vender hjem med en annen varietet (Papazian & Helleland, 2005, s. 138).

Et språktrekk kan gå fra et språksamfunn til et annet språksamfunn, som for eksempel fra Lillesand til Grimstad. Da er det snakk om det tredje stadiet, spredning. Prosessen vil skje på ny i hvert språksamfunn. Men skal en innovasjon og eventuelt en spredning overleve i et språksamfunn, kreves sosial aksept av en eller flere sosiale grupper i dette samfunnet (Sandøy, 2012, s. 210).

3.4.3 Inter-individuell og intra-individuell variasjon

Sosiolingvistisk forskning har vist at det er forskjeller på hvordan folk snakker i samme område. Dette avhenger av alder, kjønn, utdanning og sosial klasse. Talen varierer ikke bare mellom menneskene, men også hos den enkelte. Dette kan deles inn i inter-individuell og intra-individuell variasjon. Variasjonen i talemålet mellom mennesker, kalles inter-individuell variasjon. Den intra-individuelle variasjonen er variasjoner i språkbruket til den enkelte (Røyneland, 2012, s. 30).

3.4.4 Endringsteorier

Endringer i et språk kan oppstå som et resultat av *bølgeteorien*. Teorien forklarer spredning av språklige innovasjoner som går fra et sentrum og sprer seg utover som ringer i et vann. Et eksempel på dette kan være monoftongeringa i deler av østnorsk, hvor man gikk fra diftongene *ei*, *øy* og *au*, til monoftongene *e*, *ø* og *ø*. Fenomenet oppstod først i Sør-Danmark på 900-tallet. Herfra har det spredt seg nordover i Sverige, og så vestover inn mot Norge.

Endringer kan også skje etter et «hoppe»-mønster hvor et språklig fenomen som oppstår i en by kan «hoppe» til en annen by. Derifra kan fenomenet gå ut til omkringliggende bygder. (Sandøy, 2000, s. 355, og Skjekkeland, 2013, s. 22 og 23). Skarre-r er et eksempel på denne teorien (jf. kap. 3.4.2). Dette viser også at endring kan ta flere hundre år, samtidig som den hierarkiske utviklingen viser avhengighet mellom sentrum (Sandøy, 2000, s. 355 og 356, og Skjekkeland, 2012, s. 47). Begge teoriene forutsetter at spredningen skjer gjennom kontakt. Gjennom bølgeteorien fremheves geografisk nærhet, mens teorien om «hoppe»-mønsteret tilsier at samfunn som fungerer som sentrum har lettere for å ta imot nye trekk (Sandøy, 2012, s. 223). Alternativt kan endringene også skje uavhengig av hverandre flere steder, men endringene vil være like. Endringene vil på denne måten ikke være grunnet sosial kontakt, men ha opphav i språket selv (Skjekkeland, 2013, s. 23).

3.4.5 Regionalisering og standardisering

Man opplever en hovedtendens i talemålsutviklingen som går på forenkling i fonologisk og morfologisk system og utjevning av dialektskiller. Språket blir mer likt over store områder. Dette skjer på to nivåer: regionalisering i retning av større bymål, og sentralisering i retningen av bokmål. Begge innebærer forenklinger, da både bymål og bokmål har enklere system enn bygdemålene (Papazian & Helleland, 2005, s. 141).

Den allmenne dialektutviklingen går mot en regionalisering. Regionalisering er «ei utjamning av dialektskilnadene innafor eit avgrensa område, innafor ein region» (Skjekkeland, 2013, s. 23). Mange av skillene mellom bygdemål med en avgrenset utbredelse kan forsvinne, slik at talemålet blir mer ensartet i det aktuelle området. Andre trekk som er mer eller mindre utbredt innenfor en større region kan bli stående eller spre seg. Her vil sentrale talemål i større byer styre utviklingen. Bymålene påvirker bygdemålene i sine distrikt, som for eksempel Kristiansand som påvirker sine nærområder på Sørlandet (Papazian & Helleland, 2005, s. 141). Slik vil dialekter i en større region likne mer på hverandre, men de bærer likevel preg av språkgrenser innad i regionen (Skjekkeland, 2013, s. 23 og 24). Enkelt forklart vil trekk fra de større byenes målform og trekk fra dialekter omkring få felles preg. Slik dannes også et regionalmål. Årsaken til at man går mot en regionalisering av dialekter, er den moderne samfunnsutviklingen. Man har blant annet bedre kommunikasjonsmuligheter, mer turisme,

påvirkning fra mediene og høyere utdanning, samtidig som mange velger å flytte på seg (Skjekkeland, 2013, s. 24).

Et standardisert talemål er et talemål som ligger nært opp mot skriftspråket i landet og er et talemål som er overordna regionale, sosiale og etniske skiller. Dette talemålet blir gjerne brukt i og rundt hovedstaden i et land. I Norge har vi i prinsippet to standardtalemål, hvor det ene er en talt form av det offisielle bokmålet, mens det andre er en talt form av offisiell nynorsk. Bokmålsnormen er skriftspråket som har fått mest gjennomslag av våre to skriftspråk. Bokmålet påvirker dialekter, og dialekter blir fortrenget av bokmålsformer (Røyneland, 2012, s. 25 og 26).

3.4.6 Større språkendringer

De store språkendringene henger sammen med store endringer i næringsliv, bosetting, industrialisering og urbanisering, altså ytre faktorer. Bare de siste tiårene har man opplevd at samfunnet har endret seg drastisk. Økt mobilitet og nye sosiale nettverk er med på å endre språket. Folk flytter mer enn før, samtidig som man ved hjelp av kommunikasjonssystemer reiser lengre enn før. En «språkmisjonær» kommer til et språksamfunn med nye språkformer, som lokalbefolkningen begynner å bruke. I et mindre, lokalt samfunn kan slike «språkmisjonærer» ha muligheter til å påvirke samfunnet, både sosialt og språklig. Men dersom innflytteren flytter til et større samfunn, vil personen ha lite å si for språkpåvirkning. Likevel vil barna til innflyttere legge om, selv om ikke foreldrene gjør det (Papazian & Helleland, 2005, s. 146 og 147, og Skjekkeland, 2013, s. 23). Videre har medier som fjernsyn og radio ført til mer kontakt med andre dialekter. Man vil som regel høre mer av standardisert talemål og bokmål i radio og fjernsyn, selv om dialektene slipper til hyppigere nå enn de gjorde før (Papazian & Helleland, 2005, s. 148).

3.4.7 Dialektundergang?

Betyr språkendringene at vi går mot bare én dialekt? Allerede i etterkrigstida ble det spådd dialektundergang, men i lang fremtid vil ikke dette skje. Man har et behov for å forstå hverandre, og man ønsker å føle seg like hverandre. Samtidig kan man ha ønsker om å snakke

likt som de man omgås med. Dette har med sosial identitet å gjøre, og hvilke grupper den sosiale identiteten er knyttet til. Derfor er Norge fremdeles et land rikt på dialekter. Men etter hvert som tida går vil man identifisere seg med nye grupper, som igjen vil være med på å påvirke endring i talemålet (Skjekkeland, 2013, s. 27). Trolig vil man heller ende opp med regionale varianter av norsk, som en østlandsk variant, en sørlandsk variant, en vestlandsk variant og så videre (Papazian & Helleland, 2005, s. 149). Unge mennesker er gjerne de som starter med en endring i et språk. Man kan regne med at unge vil dra med seg språkformer når de vokser til, og de vil derfor representere en språkendring. Språk hos unge vil på denne måten bli av interesse, fordi de vil kunne vise tendenser til hvordan språket blir i fremtida (Papazian & Helleland, 2005, s. 138).

Torp mener at dialekter kan forsvinne i løpet av kort tid. I artikkelen *Frykter dialekter kan forsvinne* står det at de mest bekymringsverdige dialektene er tradisjonsrike dialekter fra de store dalførene på Østlandet, som han mener kan bli utradert av bokmålet. De samme tendensene gjelder også Bø i Telemark, Valdres og Hallingdal. Han snakker om at forsvinningen av de mest tradisjonelle versjonene av dialektene kan skje i løpet av en generasjon eller to. Videre peker han på at dialekter i andre landsdeler står sterkere, fordi talemusikken er annerledes enn det er i Oslo-målet. Torp er tydelig på at hovedårsaken ikke ligger i negative holdninger til egen dialekt, men ser heller på hvordan nye generasjoner lever og bor. Han mener det bunner i en mental årsak. I samme artikkel hevder en annen språkforsker ved Høyskolen i Hedemark, Gunhild Kværness, at det ikke er grunn til bekymring over at dialekter blir likere hverandre. Hun mener imidlertid at man heller bør bekymre seg over eksisterende negative holdninger til egen dialekt. Kværness forteller at det skjer at folk ser på egen dialekt som lavstatusdialekt (Ertesvåg, 2014).

3.5 Identitet

3.5.1 Hva er identitet?

Identitet er et sentralt begrep som er vanskelig å definere. Det har ulike betydninger og forståelser i forskjellige kontekster, og det kan sies at det er et omdiskutert kjernebegrep i det nymoderne individualiserte samfunnet. Begrepet har lange tradisjoner innenfor fagfelt som

psykologi og sosiologi, men bruken er likevel ikke entydig. Her vil jeg prøve å få en større forståelse av hva begrepet identitet innebærer.

3.5.1.1 Tidlig identitet

Identitet står for individets selvoppfattelse og opplevelse av å være et selvstendig individ, unikt fra andre individer (Krange & Øia, 2005, s. 50). Allerede som barn oppstår den umiddelbare bevisstheten om egen eksistens og bevisst væren, noe som det viser seg å være en generell enighet om. Bare navnet på barnet er en av de første identitetsmarkørene, samtidig som barnet etter hvert vil orientere seg i omgivelsene. Det vil forstå hvem andre er, som for eksempel hvem som er mor og far til barnet. Samtidig vil det etter hvert forstå hvem eller hva tingene rundt knyttes til, som for eksempel at visse nøkler tilhører far. Slik vil det oppstå en tidlig bevissthet om væren. Noen av disse prosessene viser også til tidlig identitet. Barnet vil etter hvert vise vilje og protesteringer, noe som er med på å handle mye om utviklingen av selvet (Krange & Øie, 2005, s. 52-53).

3.5.1.2 Forming av identitet

Identitet er kanskje først og fremst personlig og handler om hvem man er som person. Det innebærer å ha «en følelse av at jeg er en og den samme, det er en kjerne i mitt vesen, og denne kjernen er meg» (Krange & Øie, 2005, s. 53). Man kan betrakte identiteten som det observerende punktet i bevisstheten, samtidig som den kan forstås som den relasjonen man har til seg selv (Mollenhauer, 1996, s. 138). Gjennom hele livet strever man etter frihet og utfoldelse. Man ønsker å være selvstendig og man blir mer enestående gjennom frigjøring. Samtidig søker man også fellesskap. Man gjør seg likere andre, knytter vennskap og er sosial. Denne spenningen mellom disse vekstretningene vil i praksis utfylle hverandre og forme ens personlighet. På egenhånd finner man sin individualitet, mens identiteten blir formet i en sosial konstruksjon (Bø, 2012, s. 11 og 12). Når det kommer til spørsmålet om hvem man vil være, handler det om hvor og i hva man har forankret i sin identitet, både sosialt, kulturelt og religiøst. Identiteten blir etablert gjennom et samspill mellom individet og dets sosiale omgivelser (Vetlesen og Henriksen, 2003, s. 137). Personligheten man besitter, har to sider, en privat og en offentlig. Den private omhandler den oppfatninga man har av seg selv, mens den offentlige inneholder den man helst vil være. Sammen er disse kjernen i det man kaller

identitet (Bø, 2012, s. 24). Identiteten blir ikke til eller eksisterer ikke i et tomrom, men har bestemte forutsetninger (Vetlesen og Henriksen, 2003, s. 138). Det er heller ikke en egenskap man er født med. Identiteten står i relasjon til noe, og man relaterer omgivelsene rundt seg selv til seg selv. For å utrykke identiteten, knyttes den til oss selv. En optimal identitet eksisterer ikke fordi den påvirkes kontinuerlig. Likevel er identitet noe alle besitter (Mollenhauer, 1996, s. 138 og 139).

Oppfatningen av identitet kan relateres til to idehistoriske retninger hvor forestillingen om menneskenes identitetsutvikling er sentral. Den ene er en essensialistisk identitetsoppfatning hvor forestillingen bygger på at identiteten er en medfødt egenskap, en egen kjerne. Identiteten er noe naturlig, og den er gitt. Den andre er konstruktivistisk identitetsoppfatning hvor det er mangelen på kjernen som karakteriserer identiteten. Med andre ord konstrueres identiteten av ytre forhold og er foranderlig. Likevel er det mest ideelle å kombinere disse to, fordi de utfyller hverandre (Mæhlum, 2012, s. 109 og 110).

3.5.1.3 Flertydig identitet

Menneskelig identitet er noe som er flertydig. Ethvert menneske har en identitet som rommer flere underordnede identiteter som omhandler de rollene man spiller til enhver tid, som for eksempel kjønnsidentitet, arbeidsidentitet og seksuell identitet. Videre har folkeslag, nasjoner, byer, etniske grupper, profesjoner, politiske partier og virksomheter en identitet. Det handler om hva gruppa opplever som felles (Jørgensen, 2008, s. 11 og 12). I utgangspunktet har man både kollektivistisk identitet, men også en mer personlig identitet som er knyttet til vår kropp, våre egenskaper, ambisjoner, relasjoner og roller. I sitt utgangspunkt er den personlige identiteten sosial (Bø, 2012, s. 241). Føler man seg som en del av en gruppeidentitet, kan dette få innflytelse på personlig identitet (Jørgensen, 2008, s. 12). Den personlige identiteten vil gjennom gjentatte samspill med viktige personer være med på å påvirke væremåte, holdninger, verdier og den status man tilskriver oss selv og de gruppene man tilhører. Med andre ord har man identitetsvalg. Identiteten er ikke en fast størrelse, heller en størrelse som kan påvirkes i ulik grad, avhengig av hvem som er tilstede og i hvilken situasjon (Bø, 2012, s. 241).

3.5.1.4 Identitet i et endringsperspektiv

Giddens mener identitet er noe som utvikler seg konstant, og formes etter sosiale sammenhenger og påvirkninger individet er en del av. En identitet kan være et resultat av de sosiale forbindelser man har rundt seg (Giddens, 1991, s. 52). Han knytter identitetsspørsmålet opp mot modernitet og globalisering. Han peker blant annet på at modernisering ikke bare skaper endringer i samfunnet, men også på det personlige og private planet. Når man opplever at tradisjoner ikke lenger er det samme, trygge og forutsigbare rammeverket, må man ty til andre måter å bygge opp faste punkter i tilværelsen på. Videre sier han at selvidentiteten bygger på et refleksivt grunnlag. Identitet formes først av erfaringsbasert tenkning, men må siden omskrives over tid ut fra erfaringer man får igjennom møte med nye mennesker og nye konstellasjoner. Det kreves fleksibilitet og omstillingsevne i slike omskiftelige situasjoner, både i fritidssammenhenger og i arbeidslivet. I slike situasjoner må man vise vilje til å både gi og ta imot tillitt, samtidig som man må være villige til å vise åpenhet i kommunikasjonen med andre. En refleksiv identitet innebærer at man evner til å se seg selv utenfra, konstruere en fortelling om hvem man er, reflektere over egne handlinger med nye øyne, og å kunne sette ord på hvordan man opplever kvaliteten i en situasjon (Aagre, 2003, s. 71 og 72 og Giddens, 1991, s. 7–9, 32–34).

En endring i et samfunn gjør noe med individet. Man mister noe av det man har under en endringsprosess. Det kan være hva som helst. Det stilles krav til åpenhet og villighet i kommunikasjonen med andre når man går over til noe nytt. Når man mister det man står i selv, blir man kanskje mer ukritisk til strømninger fra andre steder. Ved å være åpen og vise villighet, åpner man seg kanskje også opp for påvirkninger. Påvirkning er noe som nesten er uendelig, samtidig som mange mennesker er veldig fascinert av alt nytt og fremmed. Historisk har vi de siste årene hatt en enorm påvirkning fra USA. Forskere ved Universitetet i Oslo mener at Norge kanskje er mer påvirket av USA enn andre vestlige land, både kulturelt, økonomisk og politisk. Noe som understreker tendensen, kan være pizza- og hamburgersteder, merkevarer, binding av kjøper og bonusordninger. De peker på langtidspåvirkning etter den store utfarten til USA i mellomkrigstiden. Videre er Norge med i NATO, noe som ikke Sverige er. Og når det gjelder Danmark, er kanskje de mer påvirket kontinentalt enn det Norge er (Hagen og Johansen, 2003). En endring i samfunnet gjør noe med folk, enten man ønsker det eller ikke.

3.5.2 Identitet og språk

3.5.2.1 Språk som identitetsmerke og identitetshandling

Språk er et identitetsmerke og et identitetsobjekt. Språket identifiserer et individ, samtidig som det er noe man identifiserer seg selv med (Papazian & Helleland, 2005, s. 39). Det er en tydelig sammenheng mellom identiteten til en person og dialekten han eller hun bruker. Når man uttrykker seg selv, bruker man språket sitt. Gjennom språkbruk vil man vise hvem man er eller hvem man ønsker å være (Skjekkeland, 2010, s. 69). Å bruke språket er en identitetshandling, og som språkbruker gjør vi hele tiden ulike språkvalg. Valgene vi tar, er både bevisste og underbevisste, og vises igjennom språklige uttrykk som forteller noe om hvem man er og hvem man ønsker å være. På denne måten definerer individet seg selv gjennom de ulike språkvalgene man gjør. Senere vil vi se at en av informantene hevder hun ikke eier noen dialekt. Dette kan være at hun ikke vil assosieres med Grimstad, og dette kan dermed være et uttrykk for hvem hun ønsker å være.

3.5.2.2 Språk former identiteten

Identiteten blir formet gjennom en persons oppvekst, med ulike påvirkningskrefter. Det stedet man kommer fra og menneskene som former kulturen på stedet er sentralt. Det er her talemålet og kommunikasjonen fungerer som en samlende kulturell komponent. Talemålet blir formet i oppveksten og det miljøet man er i (Skjekkeland, 2010, s. 70). En persons dialekt er med på å avsløre vedkommendes geografiske opphav gjennom det språket man bruker. Den dialekten man har, forteller om en persons identitet. Det at man lever i et mobilt samfunn, er også noe talemålet blir påvirket av. Flytting, pendling og ulike sosiale miljøer gjør at dialekter forandrer seg. Dette har med at man som person identifiserer seg med de omgivelsene man befinner seg i, og som man ønsker å bli en del av. Samtidig vil folk flest likevel ha en uforanderlig identitetskjerne i seg, som allerede ble formet og etablert i språksamfunnet man har vokst opp i (Skjekkeland, 2010, s. 72). Dersom en person snakker grimstaddialekt med trekk fra oslodialekten, for eksempel bruk av rulle-r og «harde» konsonanter, kan det tenkes at personen er født og oppvokst i Grimstad. Men trekkene fra oslodialekten kan komme av påvirkning fra miljøet personen er oppvokst i, for eksempel ved at mor eller far er født og oppvokst i Oslo, men har flyttet til Grimstad. Det har vist seg i mange talemålsundersøkelser at ungdom med en lokal identitetsfølelse og med et positivt syn på stedet de har vokst opp,

gjærne har flere tradisjonelle dialektformer enn de som opplever det motsatte. Dersom man har en negativ innstilling til hjemstedet ønsker man kanskje å legge om egen dialekt (Skjekkeland, 2010, s. 70 og 71).

3.5.2.3 To teorier om identitetsforming

Tilpasningsteorien og sosial nettverksteori er to teorier om identitetsforming, som har vært viktige elementer i sosiolingvistiske studier. Begge har tyngdepunkt i samhandlingen mellom selvet og de andre, samtidig som de kan utfylle hverandre i en mer helhetlig forståelse av dannelsesprosessen.

Tilpasningsteorien ble utviklet av sosialpsykologer og ble presentert for første gang på 70-tallet. Målet med teorien er å kunne forklare og forstå de individuelle vekslingene språkbrukerne foretar i samhandling med andre. Samtalepartner og talemålet hans eller hennes kan virke inn på måten man uttrykker seg på. Teorien forsøker å gjøre rede for sosiale og psykologiske årsaker for språklige strategier, som ligger i begrepene konvergens og divergens. Når man konvergerer, tilpasser man eget talemål til den man snakker med. Ved divergens opprettholder eller gjør man talemålet sitt mer ulikt samtalepartneren. Et grunnleggende trekk ved teorien er at man ser på den språklige atferden som en form for respons, ut fra hvem man ønsker sosial identifikasjon med, eventuelt distanse til (Mæhlum, 2012, s. 112). En faktor som er med på divergens og konvergens, er sympati og anerkjennelse mellom de to partene under kommunikasjonssamhandlingen. Man kan også føle et behov for å bli forstått, som medfører at man gjerne legger opp talemålet til skriftspråket. Videre vil språklig konvergens være en av flere måter å oppnå større likhet på, da man kanskje har et ønske om å identifisere seg med sosiale grupper (Mæhlum, 2012, s. 113). Forutsetningen er da at utfallet blir opplevd som mest mulig positivt for en akseptabel konvergens. Likevel kan konvergens også være uttrykk for at man ikke ønsker å signalisere tilhørighet, men heller et behov for distanse (Mæhlum, 2012, s. 114).

Den sosiale nettverksteorien er hentet fra sosialantropologien, og bygger på å klargjøre virkningen av ulike sosiale krefter hos et individ i et fellesskap. Man studerer hvordan enkeltmennesket inngår i et dynamisk samspill med andre individer. Det sosiale nettet er basert på uformelle sosiale kontakter, som familie, venner og kolleger. De grunnleggende

egenskapene til teorien er strukturen og funksjonen på nettverket (Mæhlum, 2012, s. 116). Har man et nettverk hvor «alle kjenner alle», er nettverket preget av høy tetthet. Her vil personene i nettverket være knyttet til hverandre gjennom flere roller, hvor man omgås sammen med mennesker i både jobbsammenheng og i fritid. Dette ser ut til å være noe som eksisterer i rurale samfunn. Ved et nettverk hvor alle bare kjenner individet, og ikke hverandre, vil nettverket være åpent. Åpne nettverk kjennetegner mer moderne, urbane og mobile samfunn. I et tett nettverk vil en viktig funksjon være at det er med på å danne et sentralt identifikasjonsfellesskap, og fungerer som en normbekreftende mekanisme (Mæhlum, 2012, s. 117). I åpne nettverk vil ikke sosiale og psykologiske mekanismer ha samme effekt, og derfor vil det her være større variasjon av atferd. De åpne nettverkene vil derfor ha størst muligheter for endring, fordi de har så varierte impulsiviteter (Mæhlum, 2012, s. 118).

3.5.2.4 Språk i sosiale grupper

Identiteten blir formet gjennom individets samspill med sosiale omgivelser, og individet formes i stor grad i de gruppene man tilhører (Martiniussen, 1990, s. 111). Dette er noe som vil ha betydning for den erkjennelsesmessige utviklingen hos et individ. Gjennom språket har man muligheter til å sette seg inn i andres refleksjoner og måter å forstå ting på. Videre vil man også kunne være i stand til å forstå seg selv og registrere hvordan andre oppfatter en selv. Dette kan igjen bidra til at individet kan justere egen væremåte etter signalene man fanger opp. Samtidig som man benytter seg av språkkoder for å fortelle hvem man er og hvem man ønsker å være, er også språket med på å definere en sosial gruppe og avgrense den fra andre. Et felles språk i en gruppe kan fungere som et viktig kjennemerke som er med på å binde medlemmer i en gruppe sammen. Man plasserer seg selv i ulike grupper som man vil identifisere seg med (Martiniussen, 1991, s. 107, og Papazian & Helleland, 2005, s 39). Ungdommers gruppeidentitet tar i bruk ulike symboler for å markere opposisjon mot eldre generasjoner, og for å distansere seg mot andre ungdomsgrupper. Samtidig understreker de også samfølelse med egen gruppe. På denne måten blir det dannet nye kulturer og nye identiteter som er tilpasset den tida ungdommene lever i (Kotsinas, 1994, s. 18). Ungdommer i alle samfunnslag benytter seg av talemål som mer eller mindre skiller seg ut fra hvordan de voksne snakker, for eksempel gjennom slang-uttrykk som «kødda», «swag» og «YOLO». Mote og klær forteller hvordan man skal kle seg ut fra hva som er populært. Slik forteller også moten hvordan man skal oppføre seg språklig.

3.5.2.5 Språk i ulike typer identiteter

Menneskelig identitet er flertydig. Man har ulike typer identitet, som omhandler de rollene man spiller til enhver tid. Man har språklige koder til hver rolle. Slik kan også språket være med på å skape identiteten vår.

3.5.2.6 Endring av dialekt – endring av personlighet

I artikkelen *Jeg følte meg som en kaldere person da jeg byttet til Oslo-dialekt*, forteller Frida Buschmann at hun ble mobbet for sin nordnorske dialekt da hun flyttet til Oslo som 17-åring. Hun sier at over 50 år senere opplever hun at hennes personlighet fremdeles er borte. Videre mener hun at hun føler seg mer åpen og kan uttrykke følelser med nordnorsk dialekt, og føler seg heller mer bundet med østlandskdialekten (Lorentsen, 2013). Hun mener ganske tydelig at den nordnorske dialekten hennes er en vesentlig del av egen identitet og personlighet.

Torp (2013) sier at endring av dialekt fører til at man kan se på seg selv på en annen måte. Andre vil også kunne komme til å se på deg på en annen måte. Han begrunner dette med at dialekten er knyttet til identitet, noe som gjør at man oppfatter seg selv som annerledes ved dialektendring. Videre knytter han dialekter opp mot kultur. Han mener det å endre egen dialekt tilpasset en ny kultur kan virke hemmende. Språket har en sterk innvirkning på selvet og egen selvfølelse (Lorentsen, 2013).

3.6 Verdier og holdninger

3.6.1 Hva er verdier?

Verdier kan defineres som de «underliggende standarder eller prinsipper som personlige og sosiale mål kan avledes fra og bedømmes etter» (Martiniussen, 1991, s. 60). Det er «noe vi holder for verdt å ivareta eller strebe etter, samtidig som de ikke lar seg bytte ut med noe annet» (Vetlesen og Henriksen, 2003, s. 138). Dette betyr at det er snakk om annet enn penger, fordi det handler om noe som ikke kan gis slipp på uten opplevelse av kvalitetstap. Eksempler på dette er helse, fred, kunnskap, frihet og egenutvikling (Vetlesen og Henriksen, 2003, s. 138). Videre er en verdi «et konkret og etterstrebellesverdige *gode*, som opprettholdes

og uttrykker seg igjennom ulike *praksiser*» (Vetlesen og Henriksen, 2003, s. 138). Dersom det ikke er etterstrebellesverdige, er det ikke en gode. Og hvis verdien ikke uttrykker seg gjennom noen praksis, finnes den ikke. Verdier er goder man ønsker å besitte og er ment for å leve ut (Vetlesen og Henriksen, 2003, s. 138).

3.6.2 Hva er holdning?

Det finnes en lang liste med ulike definisjoner på begrepet holdning. En måte å definere holdning på, er «...som en disposisjon i retning av å reagere på en bestemt situasjon eller påvirkning på en bestemt måte» (Martiniussen, 1991, s. 317). Holdninger kan være handlingsdisposisjoner som er med på å bestemme det man gjør. De vil kunne øke sannsynligheten for at man vil handle på en bestemt måte i en gitt situasjon, og ikke på en annen måte. Man reagerer ut ifra egen bakgrunn med våre egne interesser, mål, behov, forventinger, kunnskaper, ønsker og følelser (Martiniussen, 1991, s. 317). Man kan ikke observere holdningene direkte, men de kan gjenspeiles mer eller mindre direkte i måten man handler på overfor personer eller forhold som holdningene er rettet mot (Bergem, 2012, s. 154). Venås mener begrepet «holdning» hører hjemme i psykologien. Han sier at «det blir brukt om relasjonar til menneske kan stå i til andre menneske, til fenomen eller omstende i samfunn eller omverd» (Venås, 1991, s. 242). Videre skiller han mellom to tilnæringsmåter, en behavioristisk og en mentalistisk. Innenfor en behavioristisk tilnæringsmåte vil man kunne studere holdninger direkte, fordi holdninger er direkte observerbare. Den mentalistiske tilnærmingen bygger på at holdningene ligger skjult i menneskets underbevissthet, og kan derfor ikke måles direkte (Venås, 1991, s. 242 og 243). Jeg ønsker å benytte meg av begge to, fordi jeg tror både bevisste og underbevisst holdninger finnes hos et menneske.

3.6.2.1 Dannelse av holdninger

Det mest sentrale av holdningene dannes i barndommen gjennom sosialiseringprosesser. Under sosialiseringprosessen vil man i første omgang bli påvirket av nærmeste relasjoner, som foreldre, søsken og venner. Etter hvert vil skole og jevnaldningsgrupper være viktige påvirkningsfaktorer (Mæhlum, 1992, s. 68-70). Sosialisering skjer i en kontinuerlig dynamisk prosess mellom individ og samfunn. Hvilke påvirkningskrefter og normer individet lar seg

påvirke av, vil være selektivt og øke etter hvert som det blir mer og mer integrert i samfunnet (Mæhlum, 1992, s. 66 og 67). Det er omdiskutert hvilken instans som har størst påvirkning for barn og unges sosialisering. Individet integreres i bestemte sosiale og kulturelle fellesskap gjennom kontinuerlig eksponering av forskjellige impulser og stimuli. Det er mye som tyder på at kulturspesifikke forhold i stor grad er med på å bestemme dette (Mæhlum, 1992, s. 68).

3.6.2.2 Bevisste og underbevisste holdninger

Man kan ha både bevisste og underbevisste holdninger. Bevisste holdninger er det man uttrykker, de går ut i fra hva personene selv språklig opplyser om sine holdninger. Dersom man viser følelsesmessige eller atferdsmessige reaksjoner som ikke samsvarer med den språklige uttrykte holdningen, er det godt mulig man har med underbevisste eller skjulte holdninger å gjøre. De underbevisste holdningene er med på å styre atferden (Papazian & Helleland, 2005, s. 40). Holdninger kan med andre ord komme til uttrykk på tre plan: i ord, i følelser og i atferd, hvor de underbevisste holdningene kommer mest til uttrykk på det tredje planet. Vi skal senere se at flere av informantene etterlikner grimstaddialekten mens de ler, noe som kan oppfattes som underbevisste holdninger gjennom deres atferd.

3.6.3 Verdier og språk

Det er vanlig å sette ulike verdier på språkvarianter innad i en dialekt. Det kan gjelde enkelte ord og enkeltformer, så vel som hele dialekten. Man kan oppfatte noe som «fint», «styt», «komisk», «rart», «koselig» og så videre. Likevel er verdiene språklig sett grunnløse og tilfeldige (Sandøy, 1991, s. 159). Verdiene som er tillagt en dialekt kan være vanskelig å definere, fordi de kan ligge langs ulike vurderingsakser. Ord som «vakkert» og «klangfullt» regnes som estetiske verdier, men det kan ikke ord som «styt» og «fint». Derimot fungerer ordene som hva som er «sosialt akseptert» eller «korrekt», eventuelt «ikke sosialt akseptert» eller «ukorrekt». Vurderingsaksen gjelder derfor sosial prestisje (Sandøy, 1991, s. 160).

Talemålet er sterkt påvirket av de verdiene man besitter og hvilke verdier man velger å identifisere seg med (Skjekkeland, 2010, s. 69). Folk flest liker å solidarisere seg med grupper man føler man hører til. Da velger man også å holde seg til normer og verdier gruppa besitter.

På samme måte som man gjør seg likere fellesskapet i gruppa, med for eksempel klær og mote, tilpasser man også språket deretter. Tar man i bruk et dialekttrekk som avviker fra gruppa, kan det oppfattes som at man markerer avstand til fellesskapet (Skjekkeland, 2010, s. 71). Ved å gjøre seg likere fellesskapet i en gruppe, vil det bety at man evner å tilpasse seg en gruppe. Da har man nok lettere for å oppnå sosial aksept i den aktuelle gruppa.

3.6.4 Språkholdninger

Venås hevder at «med språkhaldningar kan ein fyrst og fremst tenkje på haldningar til heile varietetar eller språkarter, så som nasjonalspråk, dialektar eller sosiolektar. Dei kan også gjelde skriftmål og stillag eller visse versjonar av skriftmål» (Venås, 1991, s. 245). Med andre ord er en språkholdning et mønster for å reagere positivt eller negativt på et språklig uttrykk, en språklig variant eller varietet. Denne avhandlingen fokuserer på informantenes holdning til egen dialekt. Han sier videre at man kan ofte tydelig registrere holdninger til sosiolekter innenfor et geografisk område, fordi språkholdninger mellom sosialklasser kommer tydelig frem (Venås, 1991, s. 245 og 246).

Folk flest har meninger om hvilke dialekter som er fine, og hvilke dialekter som er mindre fine. Det kan gjelde språkvarianter som enkeltord og enkeltformer, eller hele dialekten. Språklig er ulike verdier på språkvarianter grunnløse og helt tilfeldige (Sandøy, 1991, s. 159). Dette har med deres holdninger til forskjellige språk og forskjellige dialekter å gjøre. Hvis man mener en dialekt er mindre fin, er det snakk om trekk ved dialekten som er sosialt ikke godtatt, noe som bygger på estetiske vurderinger. Den sosiale prestisjen til talemålsformer har innvirkning på hva som kan oppfattes som fine eller mindre fine dialekter. Som vi senere skal se, mener flere av informantene at grimstaddialekten er en tradisjonell dialekt, noe de vurderer som mindre fint. En talemålsvariant som ligger tett opp mot bokmål, blir gjerne oppfattet som en prestisjevariant, og derfor ansett som mer intelligent enn andre dialekter (Skjekkeland, 2010, s. 65). Noen dialekter kan man assosiere med høy sosial status, mens andre dialekter kan assosieres med lavere sosial status. Dette kan knyttes historisk da man tidligere ikke kunne uttrykke seg på tradisjonell dialekt. For eksempel flytta folk fra Nord-Norge til Oslo etter krigen for å få seg jobb. De måtte ofte gå inn i lavstatusyrker, og ble dermed sett på som en lavstatusgruppe. Slik ble dialekten sett på som en dialekt tilhørende de med lav status. Også i Jæren har dialekten blitt ansett som «bredt» og «bondsk», noe som trolig henger

sammen med et eldre konkurranseforhold mellom by og land. Slike vurderinger kan også ses sammen med de ulike vanene og skikkene i bygdekulturen og bykulturen. Likevel er språklige vurderinger uttrykk for språkholdninger (Skjekkeland, 2010, s. 63–65). Det finnes mange likhetstrekk blant holdningene til folk. Dette har sammenheng med det kulturelle fellesskapet man lever i. Videre er det også kjent at man kan ha et negativt syn på egen dialekt, noe som kan skyldes manglende tiltro til og negativ vurdering av egen kulturbakgrunn, eventuelt mindreverdighetskomplekser (Sandøy, 1991, s. 160–162, og Skjekkeland, 2010, s. 64).

3.6.4.1 Bakgrunn for holdninger

Språkholdninger er ofte overført fra noe annet, som regel er det knyttet til holdninger til språkbrukeren (Venås, 1991, s. 247). Språkforskere er enige om at holdninger knyttet til talemål er bygd på forhold som ligger utenfor språket. Bakgrunnen for språkholdninger forklares heller ut fra politiske og sosiale forhold (Skjekkeland, 2010, s. 65). Gjennom språkbruken signaliserer man holdninger og oppfatninger, og disse forteller oss noe om oss selv. Rangeringen av verdiene til ulike dialekter kan knyttes opp mot individets identitet. Holdningene vil være av betydning i forhold til hvem man er, hvem man ønsker å være og hvem man vil markere avstand til.

3.6.4.2 Stereotypi

En stereotypi er «en generalisert forestilling om hvordan en bestemt gruppe mennesker er, for eksempel om visse nasjonaliteter eller yrkesgrupper. Denne type forestilling endres ikke ved konfrontasjon med individer fra de respektive grupper selv om disse individenes egenskaper ikke stemmer overens med stereotypien» (Svartdal, 2012). Stereotypi er et begrep som kommer fra psykologien. Språkholdninger er gjerne knyttet til brukeren av språket (jf. kap. 3.6.4.1), og stereotype oppfatninger av folk er knyttet til språket de bruker (Venås, 1991, s. 252). Stereotypi er nært forbundet med holdninger og språkholdninger. Det er umulig å studere holdninger helt isolert, fordi informantene alltid også vil vurdere språkbrukerne, og ikke bare språket (Mæhlum, 2012, s. 95). Det er umulig å finne ut hvordan stereotypiene er blitt til, men utnyttelsen av dem er med på å spre dem og forsterke dem. Massemedia er en viktig pådriver for dette, og bidrar dermed stereotypier til felles kultureie for hele landet

(Sandøy, 1991, s. 162). Vurderinger er gitt på et sosialt grunnlag, ikke bare språklig. Holdninger blir enkelt overført til den som bruker dialekten, som kan bidra til å endre måten man snakker på. Stereotypier vil være med på å påvirke hvem som bør endre på språket sitt og når det bør gjøres (Sandøy, 1991, s. 164).

TV-programmet «Lille lørdag» er et eksempel på bruk av stereotypi. «Lille Lørdag» var et humorprogram som gikk på NRK for 20 år siden, med skaperne og komikerne Bård Tufte Johansen og Harald Eia. Mye av serien baserer seg på parodiering og humorspråk. Deler av «Lille Lørdag» inneholdt en seksjon kalt «Min drømmeserie», med handling lagt til på rutebilstasjonen i Arendal. Her fremstår Eia og Johansen med rollene Jan-Tore Kvålsvik og Vidar Stangenes med arendalsdialekt og overdrivelse av skarre-r. Væremåten deres gjør at de blir ledd av, uten at de i rollene sine oppfatter det. Videre fremstiller de seg som lite intelligente. Det er et forsøk på å underbygge stereotyper av arendalsfolk som har lav sosial status (Nymo, Anthonsen, Fjelltveit & Elnan, 2015 og NRK, 2014). Dette gjenspeiles i holdningene til noen av informantene hvor de imiterer grimstaddialekten.

Det dagsaktuelle TV-programmet «På tur med Dag Otto» omhandler utfordringer som tidligere sykkelproff fra Grimstad, Dag Otto Lauritzen, og TV-profilen Kristian Ødegård møter når de er på tur rundt om i verden. Dette er en underholdningsserie hvor de i løpet av episodene er ute for en rekke morsomme hendelser. Lauritzen har bestemt seg for å realisere egne drømmer før han blir for gammel, og Ødegård har takket ja til å være med. Den konkrete episoden som her refereres til er første episode av sesong to hvor de fikk lov til å drive en restaurant i Toscana for en kveld. Grunnen til at de får lov, er at Lauritzen har sagt til restauranteieren at Ødegård var kokk i Norge. Ødegård hevder at han ikke kan lage mat og tviler derfor på denne ideen. Lauritzen svarer med at han mener Ødegård er flink til å lage mat fordi han langtidssteker biff. Ødegård sier at alle gjør jo det, og spør ironisk om han pleier å korttidssteke biff. Han ler og imiterer videre «ja, han kan langtidssteike, å e kan korttidssteike, så det e'kkje no rart». Her poengterer Ødegård at Lauritzen kommer med en «dum uttalelse», ved å gjengi uttalelsen samtidig som han legger om til Lauritzens grimstaddialekt. Ødegård sammenknytter en identitet med dialekt, og underbygger en stereotype som allerede er der (TV 2 Sumo, 2016). Informantene refererer flere ganger til dette TV-programmet og Lauritzens grimstaddialekt under intervjuene.

I forbindelse med humorgallaen på Arendal kulturhus, som skal finne sted 14. januar 2017, er det muligheter for å stemme frem en lokal stand up-komiker som får delta. Agderposten viser et kort videoklipp av en av de første finalistene, Therese Alvseike. Det første minuttet sier hun:

Vi sørlendinger er kjent for det, å være litt sånn usynlige. Mi tar ikke så mye plass i det norske samfunnet. Mi bare søker en skuespillerkarriere, sånn som Janne Formoe, dattera til Kaptein Sabeltann, Sørlandets store helt (Kristiansanddialekt). Ellår så tar mi bare å syklår littegranne rundt å highjacker ethvert TV-program som TV 2 produserår (Grimstaddialekt). Jeg trenger kanskje ikke å si hvem det var? Nei. Eller så ta vi bare og ligger oss til en jobb på det kongelige slott. Sånn er det (Agderposten, 2016).

Her henviser Alvseike til at hun sammenfatter kjente TV-profiler som kommer fra Sørlandet. Her er både Janne Formoe, kronprinsesse Mette-Marit og Dag Otto Lauritzen nevnt og gjort narr av. Hun lager eller underbygger stereotypier av disse profilene som er fra Sørlandet.

3.6.4.3 Dialektmobbing

Barn har opplevd å bli mobbet for egen dialekten. Det kan være at barnet har flytta til et annet sted i landet. Andre kan ha oppdaget avvikende former i forhold til egen dialekt, hvor barnet har sett seg nødt til å endre egen dialekt for å passe inn. «Dialektmobbing» har dessuten vært en stor mediesak i Norge i 2009, noe som kan forklares ved Kjell Inge Røkkes harselering med dialekten til næringsminister Sylvia Brustad. Mange fordømte dialektherminga til Røkke og mente han gikk over grensen til hva som er sosialt akseptert (Skjekkeland, 2010, s. 66–67). I Norge har man et miljø hvor det er lov til å bruke dialekter i alle sammenhenger. Dialektene har høy prestisje i landet, og bruken av dialekt er godkjent på nesten alle samfunnsområder. Likevel er det flere som mener at det ved noen anledninger ikke passer seg, som for eksempel anledninga ved Røkkes dialektherming (Skjekkeland, 2012, s. 58).

I TV-serien «Dialektriket» på NRK1 er et tema at du-formen (du for deg) er blitt mobbet ut av dialekten i Arendal. TV-programmet «Lille Lørdag» som imiterte arendalsdialekten kan være en av årsakene. I avisartikkelen *Du-formen mobba ut av arendalsdialekta*, refereres det til at språkforsker Elin Gunleifsen forteller at arendalittene velger bort du-formen (jf. kap. 3.3.4)

bevisst. I løpet av årene etter humor-programmet har dette særtrekket nesten forsvunnet ut av dialekten i Arendal. Videre peker hun på at dette er sensasjonelt, fordi man gjeninnfører et trekk som på et tidspunkt har vært borte fra talemålet, samtidig som man går tilbake til et mer komplisert system. Dette har hun ikke sett eksempler på tidligere. Likevel påstår hun at «Lille Lørdag» ikke er en avgjørende grunn til dette, men at det ser ut til at mange går mot et mer østnorsk språk. Hun tror at «det må være arendalittenes egen innstilling til talemålet som er viktigst, men selvsagt vil jo negative impulser påvirke dette» (Macdonald, 2013).

Torp (1986) mener at det å prate på dialekt har vært kjent for å være mindreverdig for folk flest. Videre mener han at det er sosiale forhold som ligger til grunn for denne påstanden. Bakgrunnen for påstanden er at de med en høyere sosial status i samfunnet, har et språk som er mindre preget av dialekt (Torp, 1986, s. 20).

3.7 Oppsummering

Samlet sett kan man konkludere med at identitet og dialekt er knyttet sammen. Velger man å endre sin dialekt, så velger man også å forlate noen identitetstrekk til fordel for nye identitetstrekk. Grunner til at man velger å endre deler av egen identitet gjennom språkvalg, kan variere. I hvor stor grad individet lar seg påvirke, kan også variere. Språk former identitet. Hvordan dialekt påvirkes, har derfor en tydelig tilknytning til hvem individet er, hvem individet ønsker å bli oppfattet som, og sist, men ikke minst, hvilke holdninger individet bygger sin identitet på.

4.1 Innledning

En metode er en fremgangsmåte for å innhente informasjon om virkeligheten. Når man skal gjennomføre en sosiolingvistisk undersøkelse, er det viktig å være bevisst på hva som er målet for undersøkelsen. Man må ta valg og avgjørelser på en måte som tjener både innhenting av dataene og tolkningen av de resultatene man får.

Denne masteravhandlingen baserer seg på en sosiolingvistisk undersøkelse blant ungdom i Grimstad kommune. Målet med undersøkelsen var å finne ut av hvilke holdninger unge i kommunen hadde til sin egen dialekt. Det interessante var om holdningene til egen dialekt hadde påvirkning i forhold til hvordan ungdommene selv ønsket å snakke. Hva synes de egentlig om sin egen dialekt? Hva er bakgrunnen for de holdningene de har? Har holdninger til egen dialekt noe å si for hvordan de ønsker å bli oppfattet i miljøet rundt seg? Har de bevisste og/eller ubevisste holdninger til egen dialekt? Er informasjonen fra utvalgte informanter en del av en endringsprosess?

I dette kapitlet ønsker jeg å gjøre rede for og grunngi av metode. Hovedfokuset vil være tilnærminger innenfor kvalitativ metode, fordi det er kvalitativ metode som har mest relevans for denne masteravhandlingen.

4.2 Hva er metode?

Kunnskap om metode er viktig når man skal gjennomføre en studie. Metode er også viktig da man bruker den som et verktøy i forhold til de valgene man tar underveis i en studie. Dette har med forståelse av det man skal undersøke å gjøre. Begrepet «metode» kan virke noe uklart, fordi en metode for et arbeid kan variere i ulike fag. Likevel handler metode i realiteten om hvordan man kan samle inn, behandle og analysere data. En metode er «en framgangsmåte og et middel til å lese problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder» (Hellevik, 2006, s. 12). Metoden man velger er avhengig av hva man kan finne ut om noe.

Sosiolingvistiske undersøkelser handler om å foreta avgjørelser og avgrensninger som er hensiktsmessige for avhandlingen. Dette kan by på utfordringer, fordi man kan bli konfrontert med en rekke spørsmål og valg som inneholder flere fremgangsmåter. Man må finne ut av hvordan man skal formulere spørsmålene for å vite mest mulig om det man er ute etter. Man må også finne ut av hvordan man kan samle inn disse dataene på best mulig måte. Når det gjelder analyse av eventuelle funn, kan det også være vanskelig å trekke slutninger og konklusjoner til valgte spørsmålsformuleringer. Svarene man får kan være tvetydige (Akselberg & Mæhlum, 2008, s. 75).

4.3 Datakvalitet: Reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler om nøyaktigheten i måten data er samlet inn på. Med andre ord handler reliabilitet om hvorvidt en annen person kunne foretatt samme undersøkelse og klart å komme frem til tilsvarende resultat. Hvis resultatene kan gjengis med en liknende metode, vil forskningen være pålitelig. Høy reliabilitet oppnås dersom uavhengige målinger av samme fenomen gir tilnærmet identiske resultat. Dette handler om hvor godt den innhentede informasjonen avspeiler virkeligheten og om målene er nøyaktige. I tillegg stilles det spørsmål til hvorvidt man kan stole på informasjonen man har fått fra sine informanter (Hellevik, 2006, s. 183 og 184). Det samme gjelder i studier av språkbruk. Man kan for eksempel undersøke i hvilken grad språkbruken i gruppa av språkbrukere man undersøker er pålitelig. Dersom man får samme resultat ved gjentakelse, vil man få frem pålitelighet. Men selv om man får frem pålitelighet ved å gjenta en undersøkelse, er det andre ting man må ta høyde for i en slik undersøkelse. Hvis man for eksempel i et intervju ønsker å måle språklig atferd, men opplever at informanten ikke finner situasjonen naturlig eller avslappet, kan dette svekke resultatene i undersøkelsen. Det kan på dette grunnlaget være målinger av noe annet enn det man ønsker å måle, og man får derfor ikke de ønskelige målerverdiene man er ute etter. Det som i utgangspunktet er et reliabilitetsproblem går derfor over til et validitetsproblem, siden man under innsamlingsprosessen ikke klarer å skape en situasjon hvor informantene er komfortable nok. Hvis en slik situasjon oppstår, blir heller ikke det man har samlet inn definert som valide data (Kristoffersen, 1996, s. 226). Reliabilitetsproblemet er knyttet til innsamlingsprosessen. Med andre ord vil feil i innsamlingsprosessen gi feilaktig resultat i dataene, og resulterer derfor i svekkelse av valide data (Akselberg & Mæhlum, 2008, s. 75).

Validitet definerer samsvaret mellom den teoretiske delen av studiet og den empiriske delen av studiet. Under den teoretiske delen formulerer man problemstillingen for undersøkelsen. Det samme gjelder også tolkningen av resultatene. Innsamling og behandling er derimot på den empiriske delen. Valide data vil si at de opplysningene man samler inn må ha relevans for den oppstilte problemstillingen eller det valgte temaet. Dataene avhenger av de undersøkelsesmetodene man bruker og av de spørsmålene man ønsker svar på (Hellevik, 2006, s. 51 og 183).

I en vitenskapelig undersøkelse tar man utgangspunkt i ett eller flere spørsmål. Man formulerer spørsmålene og velger en metode som gir svar på spørsmålene på best mulig måte. Jo bedre metodene oppfyller dette, desto høyere validitet vil avhandlingen få. Dette vil også være idealet (Kristoffersen, 1996, 230). Hvis validiteten er høy, betyr dette at undersøkelsen og resultatene resulterer i informasjon som er relevant for problemstillingen. Høy reliabilitet er nødvendig for at dataene skal ha høy validitet (Hellevik, 2006, s. 51 og 53).

Språkholdninger vil komme tydeligere frem ved en kvalitativ metode enn ved en kvantitativ metode, fordi man har større muligheter til å fange opp både bevisste og underbevisste holdninger. Videre kan samme spørsmål med ulike formuleringer være med på å si noe om språkholdningene til informantene. Man kan få en mer helhetlig oppfatning av informantenes holdninger. På denne måten blir min undersøkelse valid.

4.4 Kvantitativ og kvalitativ metode

Kvantitative og kvalitative metoder refererer først og fremst til to forskjellige måter man kan innhente og analysere data på. Kvantitative og kvalitative metoder er preget av grunnleggende motsetninger og har gjennom tidene vært et av de mest omtalte og omdiskuterte temaene innenfor generell metodelære (Grønmo, 1998, s. 73 og Akselberg & Mæhlum, 2012, s. 77).

4.4.1 Den kvantitative tilnæringsmåten

Kvantitativ metode er en forskningsmetode der forskeren samler inn og analyserer målbare data. At dataene er kvantifiserbare, vil si at de kan uttrykkes i tall eller andre mengdetermer. Man kan ta i bruk spørreskjema, statistikk og databaser for å få kvantitative målinger. Resultatene kan ofte bli fremstilt i grafer og tabeller (Hellevik, 2006, s. 13 og 110). Man kan se på en sosiolingvistisk kvantitativ metode som en studie hvor man prøver å få en oversikt over språksituasjonen i et område. Her fokuserer man gjerne på språkbruken innenfor ulike sosiale grupper. Man kvantifiserer språklige og sosiale forhold man ønsker å se i forhold til hverandre, hvor resultatene i varierende grad kan generaliseres. Videre vil en kvantitativ sosiolingvistisk metode ha et stort informasjonsutvalg. Dette er fordi man har et fokus på sosiale egenskaper som er mest mulig «objektive» i form av faktiske og identifiserbare egenskaper. Eksempler på dette kan være alder, kjønn og yrkestilhørighet. En slik kvantitativ metode bør dessuten representere statistikk for hele det gitte området hvor undersøkelsen finner sted (Akselberg & Mæhlum, 2012, s. 77). Den kvantitative metoden er kanskje den beste metoden som egner seg til kartlegging, overblikk og bredde over en stor datamengde. Denne metoden fungerer som en bedre gjenstand for sammenlignbarhet i fremtidige undersøkelser om det samme emnet i det samme området. Unn Røynealand mener at «dersom ynskemålet er å gi ei representativt oversikt over generelle forhold, er gjerne ein kvantitativ metode den mest føremålstenlege, men i studiet av sosiale *prosessar* og menneskeleg praksis er det ofte kvalitative data som gir best mening» (Røynealand, 1996, s. 295). Dette betyr at hvis man for eksempel skal måle holdninger til språk, er en kvantitativ metode ikke en representativ metode for å innhente slik informasjon.

4.4.2 Den kvalitative tilnæringsmåten

Kvalitativ metode er en metode hvor man leter etter dypere innsikt og forståelse. Tradisjonen baserer seg på evne til innlevelse og oppfatning av sanseintrykk. Forenklet sagt er data som ikke er uttrykt kvantitativt, kvalitative (Hellevik, 2006, s. 13). Ved kvalitativ undersøkelse opererer man med verdier, ikke tall. Dataene er gjerne uttrykt i tekstform, som for eksempel beskrivelser, feltnotater, utskrift av svarene i et uformelt intervju, dagbøker, dokumenter og liknende. Forskeren prøver å fange opp informantenes virkelighetsoppfatninger, og resultatene presenteres ofte som sitater (Hellevik, 2006, s. 111 og 196). Gjennom

undersøkelser prøver man å finne ut meningen av sammenhengene mellom språket og de konkrete individene som benytter seg av språket. Kunnskapen man innhenter baserer seg på hvordan enkeltindivider opplever og tolker verden og den språklige virkeligheten rundt seg. Det betyr at deres «subjektive» opplevelser og psykologiske forhold er av avgjørende faktorer for forskerens tolkning av informantens språklige atferd. Det betyr også at resultatene ikke statistisk sett er generaliserende, men at man kan trekke ut tendenser som kan fungere som bestemmende for informantens språklige atferd (Akselberg & Mæhlum, 2012, s. 77 og 78).

Metoden som passet best til denne undersøkelsen var en kvalitativ tilnærming. Andre tidligere nevnte forskere har brukt kvalitative metoder som en del av undersøkelsen for å kartlegge holdninger i tillegg til for eksempel å kartlegge endringer i en dialekt. Eksempelvis er Grødem's masteravhandling en kvantitativ undersøkelse hvor hun først studerer om endringsforhold knyttet til de bløte konsonantene, før hun tar en mindre kvalitativ tilnærming for å få et innblikk i informantenes holdning til egen dialekt og kristiansandsdialekten. Videre ønsket Berg å kartlegge holdninger til bløte konsonanter i egen dialekt, men hennes oppgave har hatt større fokus på grimstaddialekten i sin helhet (jf. kap. 3.2.2.3). Denne undersøkelsen inneholder kun en kvalitativ metode siden det kun var å finne ut av holdninger til egen dialekt som var målet med oppgaven. Samtidig var ønsket å få et innblikk i hva som kunne være bakgrunnen for disse holdningene. Problemstillingen min ble derfor: *Hvilke holdninger har unge til sin egen dialekt i Grimstad kommune?* Både Dahl og Omdal forteller om viktigheten av å studere språkholdninger. Dahl mener studiet av språkholdninger er en viktig faktor når man skal studere variasjoner og endringer i et språk, og sier at språkholdninger til en viss grad kan være med på å si noe om fremtiden til varietetene. Videre hevder Omdal at det å studere språkstruktur og språkvariasjon alene ikke er nok. Språkholdninger er sentrale innenfor språkendring og språkutvikling (jf. kap. 3.2.2.2). Resultatene har ikke noen muligheter til å si noe om hvordan språket blir i fremtiden, men gir muligheter til å fange opp holdningstendenser blant unge i Grimstad i dag. På denne måten var ønsket å forsøke å finne en sammenheng mellom holdning og språkendring, uten å generalisere dette som en fasit for alle unge i Grimstad kommune.

Ved en kvalitativ metode har man muligheter til å fange opp informantenes holdninger til en større grad enn i en kvantitativ metode. Man har større muligheter til å få innsyn i informantenes meninger og holdninger, samtidig som man som forsker kan bevitne det informantene uttrykker i form av atferd. Man kan få frem informantenes underbevisste

holdninger, noe som hadde vært vanskelig å få tak i ved en kvantitativ metode (jf. kap. 3.6.2.2). Videre hadde informantene muligheter til å komme med tilleggskommentarer underveis i spørringen, noe som kunne få frem informantenes subjektive opplevelser. Tilleggskommentarene til spørsmålene kunne være med på å underbygge meningene deres.

Den sosiolingvistiske beskrivelsen (jf. kap. 3.2.2) passet til problemstillingen i denne avhandlingen da målet var å studere variasjon blant språkholdninger. I sosiolingvistiske teorier legger man gjerne vekt på individuell variasjon og bestemte sosiale faktorer. Undersøkelsesobjektet i denne avhandlingen var likevel ikke språklig variasjon, men variasjon i holdninger. Derfor er heller ikke undersøkelsen av språklige variabler tatt med. Ønsket var å studere variasjonen i holdninger i en bestemt gruppe for å finne fellestrekk og tendenser. Sosiolingvistik er studiet av språklig variasjon synkront eller studiet av språklig variasjon diakront. Denne avhandlingen baserte seg på synkron variasjon, fordi variasjonen i språkholdninger ble studert på et gitt tidspunkt. Innenfor tradisjonell dialektologi ønsket man å finne språkbrukere med dype røtter og originalitet i dialekten sin. Det var et poeng at språkbrukerne skulle ha minst mulig påvirkning utenifra, og individuell språklig variasjon ble ikke undersøkt nærmere (jf. kap. 3.2.1). I sosiolingvistik har man studert variasjoner i språket. Informantene skulle gjerne være mange og tilfeldig valgte (jf. kap. 3.2.2). Her er det benyttet åtte informanter, men de er tilfeldig valgt ut. Dessuten var undersøkelsens fokus på holdningsvariasjonen blant informantene. Før studerte man gjerne språket i rurale områder, mens nå er gjerne forskningsobjektet fra urbaniserte områder og bygdemiljø. Informantene i denne avhandlingen kom fra Grimstad kommune, hvor variasjonen mellom informantene var fokuset. Dette samsvarer med sosiolingvistisk forskning.

Det finnes flere sosiale variabler som man kan benytte i sosiolingvistiske undersøkelser (jf. kap. 3.2). I tidligere avhandlinger har fokuset på sosiale variabler vært stort. Eksempelvis har Grødem tatt for seg de sosiale variablene kjønn og studieretning, mens Skilbred har studert variablene kommune, bosted, oppvekst, kjønn, alder, utdanning og valgatferd. Funnene deres av de sosiale variablene har blitt hentet ut fra kvantitative undersøkelser med mange informanter (jf. kap. 3.2.2.3). Det at avhandlingen har en kvalitativ tilnærming med få informanter, gjør at fokuset på de sosiale variablene vil være mindre enn deres. De variablene som har vært viktige i tidligere undersøkelser om holdninger til dialekter, er i denne avhandlingen allerede forhåndsbestemt ut i fra min problemstilling. Ved å velge problemstillingen *Hvilke holdninger har unge til egen dialekt i Grimstad kommune?*, er det

allerede satt et kriterium om at informanten må bo i Grimstad og at informanten må være ung. Slik begrenses det noen variabler.

4.4.2.1 Informantene

En kvalitativ undersøkelse er individorientert og har ofte få informanter. Utvelgelse av informanter er strategisk. Valgte informanter representerer gjerne ulike, typiske språklige praksisformer i det aktuelle språkområdet. Det kreves at man som forsker har forhåndskunnskap og innsikt i lokale forhold (Akselberg & Mæhlum, 2012, s. 80). Likevel kan det oppstå dilemmaer under analysen av kvalitative data. Det er viktig å ha en mest mulig virkelighetsnær fremstilling av dataene, uten for mye overtolkning av forskeren. En balansegang mellom et journalistisk preg av dataene og overtolkning er det mest ideelle. Videre er det også viktig at informanter skal kjenne seg igjen i beskrivelsen forskeren kommer med, samtidig som den gir informantene ny innsikt i egen situasjon (Hellevik, 2006, s. 198).

Denne undersøkelsen fant sted på Dahlske videregående skole i Grimstad kommune som er en av to videregående skoler i kommunen (jf. kap. 2.5). De eneste kravene til informantene i undersøkelsen var at de måtte være oppvokst i Grimstad kommune og at de var fylt 16 år. Alderen var viktig for å unngå ekstraarbeid med å få samtykke om intervju fra foreldrene. En annen grunn til valget av denne aldersgruppen, var fordi man gjerne kan finne tendenser til hva som er «de nye motene» innenfor språket, som igjen kan ha noe å si for språkendringer i fremtiden (jf. kap. 3.4.1 og kap. 3.5.2.4). Kommunen bærer dessuten preg av en ung befolkning (jf. kap. 2.7), som også var en av hovedgrunnene til at informantutvalget var basert på denne generasjonen.

Det var ikke relevant at informantene så seg selv som en «god» språkbruker av grimstaddialekten, fordi formålet med denne undersøkelsen var å få tak i informantenes språkholdninger. Ved å være oppvokst i kommunen vil de ha god kjennskap til og trolig en oppfatning av dialekten. Videre ville det kanskje vært vanskeligere å få tak i informanter dersom det hadde vært andre kriterier i tillegg. Eksempelvis at de måtte være født i Grimstad, og at foreldrene skulle være født og oppvokst i Grimstad. Utvalget av informanter hadde trolig blitt mindre siden Grimstad har mange tilflyttere som innbyggere (jf. kap. 2.7).

Da jeg møtte opp på skolen, ble jeg med kontaktlæreren inn i klasserommet til de aktuelle informantene. Jeg fortalte at jeg ville undersøke dialekten i Grimstad, men valgte å utelate at det var holdningene deres jeg var ute etter. Grunnen til dette var fordi det kanskje ville øke sannsynligheten for å få frem holdningene deres. Dersom de på forhånd visste at det var holdningene som var undersøkelsesobjektet, kunne kanskje svarene blitt farget av mine meninger og oppfatninger. Etterpå spurte jeg om noen var interesserte i å være med i denne undersøkelsen. Her fikk jeg mulighet til å velge ut informantene selv, fordi kontaktlæreren mente at alle elevene i klassen oppfylte kravene mine. Dette var bra, fordi da ble utvelgelsen av informantene noe mer objektivt og tilfeldig enn en utvelgelse gjort av kontaktlærer.

Alle informantene fikk et samtykkeskjema som de skrev under på (se vedlegg 2) hvor anonymiteten deres ble lovet. Derfor er fiktive navn benyttet i denne masteravhandlingen. Fiktive navn vil dessuten være med på å gi presentasjonen og drøftingen et mer personlig preg. Informantene har fått navn etter alfabetisk rekkefølge, hvor rekkefølgen samtidig presenterer informantene kronologisk etter intervjusituasjonene. Den første informanten fikk et fiktivt navn på A, mens den andre informanten fikk et fiktivt navn på B, og så videre. Hvis første informant var en gutt, fikk han et guttenavn. Omvendt fikk jentene et fiktivt jentenavn. Det eneste som er avslørt ved denne metoden, er deres kjønn. Ved å strukturere informantene slik, ble det enklere å strukturere resultatene også.

4.4.3 Kvantitativ og kvalitativ metode – et komplementært forhold

Grønmo mener metodene ikke står i et konkurrerende, men i et komplementært forhold til hverandre. I mange tilfeller kan den ene metodens svakheter oppveies av den andres sterke sider. «Ingen av de to datatypene er prinsipielt bedre enn den andre. Hvem av dem som er mest fruktbar i forbindelse med et forskningsopplegg, avhenger i første rekke av den spesielle problemstillingen som skal belyses. Av den grunn kan vi også hevde – nærmest som en generell regel – at drøftingen av metodespørsmål i størst grad bør knyttes til problemstillinger» (Grønmo, 1996, s. 75). Det er ingen absolutt motsetning mellom disse metodene. Det er derimot ofte slik at man i en undersøkelse kan benytte seg av både kvantitative og kvalitative metoder. Disse to metodene kan utfylle hverandre ved å studere et fenomen fra ulike synsvinkler, og på den måten kan metodene sammen gi svar på ulike

spørsmål (Hellevik, 2006, s. 111). Når et menneske vurderer noe, veksler det gjerne mellom kvantitativ og kvalitativ tenkning. Hvis man for eksempel skal gjøre en god og etisk handling, handler man gjerne i lys av konsekvenser. På denne måten får man også en mer helhetlig vurdering av hva man bør gjøre. Man kan trekke dette inn som en parallell i metodevalg. Den ene metoden vil kunne fungere som en utfyllende faktor til den andres svakheter, eller motsatt, og man vil kunne få et mer helhetlig resultat av undersøkelsen. Det betyr at det kan være positivt å kombinere de to metodene.

Det hadde kanskje vært fornuftig å ta i bruk både en kvalitativ og en kvantitativ metode for å få et mer helhetlig svar. Da hadde muligheten til å undersøke holdningene hos en større gruppe ungdommer vært større. Da hadde også alternativet vært å gjennomføre en kvantitativ metode og heller supplert med å gå mer i dybden på en mindre gruppe, for eksempel å studere et språktrekk i grimstaddialekten kvantitativt, og språkholdninger til språktrekket kvalitativt. Men med tanke på at dette er en mastergradsavhandling med et begrenset antall sider, ble valget en kvalitativ tilnærming i form av fire intervjusituasjoner.

Noen av dataene som ble samlet inn er kvantifiserbare fordi jeg stilte alle informantene samme type spørsmål. For eksempel var noen av spørsmålene stilt slik at man kan kategorisere dem, hvor de skal svare på om de synes en dialekt er fin eller stygg. Her var det muligheter for å telle hvor mange av informantene som synes dialekten er fin, og hvor mange som synes dialekten er stygg. Dette betyr kanskje at man kan stille spørsmål ved denne undersøkelsen om den er kvalitativ. Resultatene vil riktig nok ikke generaliseres da utvalget ikke er representativt nok med åtte informanter. Men metodenes utfyllende evne kan gi et mer helhetlig svar på de ulike spørsmålene. Det at informantene kunne komme med egne tilleggskommentarer, gjorde at jeg fikk mer innsikt i den enkelte informantens holdninger. Derfor vil jeg si at dette var en kvalitativ undersøkelse, som ved hjelp av kvantitative innspill ga et mer helhetlig svar på problemstillingen min.

4.5 Innhenting av data

Målet ved å undersøke oppfatninger og holdninger om språk, er å få kunnskap om hvordan mennesker opplever den verden de lever i ut fra deres egne måte å oppfatte den på.

Holdningene gjenspeiles i måten man handler på, om det er ovenfor andre personer, eller om

det er forhold som holdningene er rettet mot (jf. kap. 3.6.2). Det finnes flere metoder man kan bruke for å avsløre språkholdninger. I denne undersøkelsen er det brukt intervju. Andre metoder kan være dialektmasketest, observasjon og spørreskjema.

4.5.1 Dialektmasketest

En av de mest kjente indirekte metodene for å forske på språkholdninger er dialektmasketesten. Denne metoden er også kjent for å hete *matched guise-teknikken*, og ble presentert av Wallace E. Lambert (1964). Metoden baserer seg på hvordan man skal fange opp skjulte språkholdninger i stedet for de kollektive oppfatningene hos den enkelte. Informanten vet ikke selv hva forskeren er ute etter. Tospråklige personer snakker inn på bånd med ulike språk eller varianter av språk. Lydbåndene blir blandet sammen med tilfeldige språkprøver og blir presentert i tilfeldig rekkefølge. Informantene gir en vurdering av en person bak stemmen og språkbruken, men uten å vite at det er samme person (Omdal, 1995, s. 88, og Akselberg, 2012, s. 144). Et metodemessig problem er at det vil alltid være en usikkerhet tilstede, fordi man ikke vet med sikkerhet om man har fått tak i holdningene man er ute etter. Man kan få tak i holdningene språkbrukerne har til brukerne av språket enn de konkrete trekkene. Men slike tester er kjent for å være gode metoder i holdningsundersøkelser (Hellevik, 2006, s. 154).

4.5.2 Observasjon

Ved observasjon registrerer man iaktakelser av et fenomen (Hellevik, 2006, s. 104). Et fenomen observeres i naturlige sammenhenger. Man kan som forsker opptre deltakende, hvor man er medlem av det sosiale laget undersøkelsen finner sted. Man kan også opptre som ikke-deltakende, hvor forskeren er tilskuer (Hellevik, 2006, s. 136). Ved denne metoden må forskeren bruke sansene på en mer disiplinert måte. Forskeren må dessuten gjøre opp egne meninger, for deretter å tolke resultatene. Reliabiliteten vil gjerne bli lav, fordi det vil være vanskeligere for en annen forsker å gjennomføre samme undersøkelse og få samme svar. Observasjon vil derfor fungere bedre i kombinasjon med for eksempel et spørreskjema eller et intervju.

Dersom man velger observasjon som metode er det viktig å tenke på når et fenomen skal observeres. Det kan være forutsigbart. Observasjonen kan også ha lang varighet, og det vil dessuten være umulig dersom man ønsker å få tak i fenomener fra fortiden (Hellevik, 2006, s. 104). Egenskaper en forsker kan være interessert i, som for eksempel holdninger, er ikke direkte iakttakbare. Forskeren bør derfor basere seg på å spørre ut informantene i tillegg (Hellevik, 2006, s. 105). Metoden kan fungere godt i skjulte opplegg fordi man kan skjule at det i det hele tatt forgår en undersøkelse. Det er likevel vanlig at flere fremgangsmåter er kombinert i en metode, fordi de forskjellige metodene kan supplere hverandre (Hellevik, 2006, s. 106).

4.5.3 Spørreskjema

Spørreskjema kan benyttes i intervju eller skriftlige spørsmål til en større gruppe mennesker. Her kan man stille spørsmål om holdninger til ulike varianter av dialekter, eller til et språktrekk. Et spørreskjema kan ha både åpne og lukka spørsmål. Ved å benytte seg av åpne spørsmål, vil informantene ha muligheter til selv å formulere egne meninger og forståelser av spørsmålene de blir stilt. Man kan spørre informanten direkte om hva han eller hun mener om et språk eller et språktrekk. Utfordringen er likevel at det kan være vanskelig for forskeren å tolke og sammenlikne opplevelsene og synspunktene til informanten. En ulempe ved å kun bruke åpne spørsmål er at det kan virke trøttende og tidskrevende for informantene å skrive ned det de ønsker å si. Man kan risikere at svarene blir ufullstendige, samtidig som svarene også kan bli irrelevante og uoversiktlige. Åpne spørsmål kan derfor også bli vanskelig å vurdere. Ved lukka spørsmål kan man stille spørsmål med faste svaralternativer, og informantene blir tvunget til å velge et ferdig formulert svaralternativ. Fordeler ved lukka spørsmål er at informantene holder seg innenfor de rammene undersøkelsen handler om. Derfor er det også lettere for informantene å forholde seg til et spørreskjema. Dette gjør at informantene tvinges til å svare på spørsmålene ut ifra forskerens termer i stedet for å svare med egne ord. Viktige nyanser og dimensjoner kan falle bort ved slike lukkede spørsmål ved at informanten ikke får komme med sine individuelle synspunkt. De får ikke sette egne ord på svarene som de angir (Hellevik, 2006, s. 146 og 147).

4.5.4 Intervju

Et intervju skjer gjerne ansikt til ansikt, eller gjennom telefon, hvor verbal atferd registreres gjennom data (Hellevik, 2006, s. 104). Gjennom samtaler vil man få muligheter til å hente mest mulig informasjon om informanten. Her kan man også få kunnskaper om ulike sosiale, psykologiske og språklige forhold i informantenes hverdag. Videre kan det også være nyttig og nødvendig med informasjon fra andre personer i informantens sosiale nettverk, som for eksempel familie og venner (Akselberg & Mæhlum, 2012, s. 81). Åpne spørsmål er som oftest benyttet i et intervju, og svarene blir skrevet ned eller tatt opp på bånd. For informanten er det enklere å få frem hva hun eller han mener om noe. Samtidig har forskeren muligheter til å lede intervjuet til sitt formål. Fordeler ved intervju er at man kan stimulere informanten til å gi fullstendige svar, gjennom ansikt-til-ansikt. I tillegg kan man forklare spørsmålene for informantene og sikre at spørsmålene oppfattes slik man ønsker (Hellevik, 2006, s. 105). Ulempene er likevel at innsamlinga og ordninga av data kan være omfattende, og svarene kan være diffuse. Dette krever også tid. For mange kan samtalen under et intervju oppleves monologisk, som igjen kan oppfattes som kunstig og ubehagelig for informanten. Situasjonen kan dessuten virke svært formell for informanten. En løsning på dette kan være å intervju i grupper. En ulempe ved å ha flere informanter under en intervjusituasjon, er at de kan bli påvirket av hverandres meninger og holdninger. Det er lettere å stille spørsmål med bare én informant, da forholdene ligger mer til rette for samtale med én person. Likevel vil flere informanter, for eksempel en vennegjeng, ha en «kontrolleffekt» i forhold til innhold og språklig register. I en slik situasjon kunne det vært ideelt med videokamera, hvor man da kan dokumentere ikke-verbal kommunikasjon (Akselberg & Mæhlum, 2012, s. 82 og 83).

4.5.4.1 Rapportert og reell språkbruk

Rapportert variasjon kan defineres som «individuell talespråkleg variasjon som informanten gjev opp gjennom samtale eller spørjeskjema», mens registrert variasjon kan defineres som «individuell talespråkleg variasjon som kjem fram gjennom analyse av samtale» (Akselberg, 2012, s. 141). Det viser seg at det gjerne er uoverensstemmelse mellom hva en informant rapporterer om sitt språkbruk og hva som er informantens faktiske eller registrerte språkbruk. Innenfor tradisjonell dialektologi kom gjerne informantene selv med opplysninger om hva som var de «opprinnelige» dialektformene i området. Innenfor sosiolingvistikken har dette

medført skepsis og heller vært et sentralt studieobjekt (jf. kap. 3.2). Stort sett mener folk at eget talespråk er homogent og uten variasjon, mens det avviker fra hva som er reelt (Akselberg, 2012, s. 141).

Under intervju eller gjennom spørreundersøkelser, rapporterer gjerne informantene om egen eller andres språkbruk. For å få tak i reell språkbruk, kan man benytte seg av en intervjusituasjon, hvor det er samtale mellom en eller flere informanter og en intervjuer. Ved hjelp av opptaksutstyr er det mulig å sammenlikne rapportert og reell variasjon. Språkbruk som blir rapportert, er uttrykk for språkholdninger. Det gjelder også informantenes evalueringer av språk og språktrekk, på samme måte som de uttrykker hva slags språkbruk de ønsker å bruke selv i spesielle situasjoner. Det kan være lurt å ta i betraktning at informanter er subjektive angående egen språkbruk ved en forskningsmetode. Den reelle informasjonen kommer best til uttrykk ved intervjuer, og en slik metode er tjenlig fordi man kan få innholdsrike svar. Likevel kan en ulempe være at det kan by på utfordringer å trekke slutninger og konklusjoner til det informantene svarer. Som forsker kan man tolke svarene annerledes enn det informanten selv prøver å uttrykke (Hellevik, 2006, s. 146 og 147).

4.5.4.2 Gjennomføring av intervju

I denne avhandlingen ble intervjuformen tatt i bruk for å få svar på undersøkelsen. Dette ble gjort for å få en dypere innsikt i og forståelse av informantenes grunnlag for holdninger. Dette ble også gjort for å kunne kartlegge om holdninger hadde en sammenheng med for eksempel dialekten de selv snakker eller dialekten de ønsket å snakke. I denne undersøkelsen har interessen vært informantenes meninger for å få svar. Transkripsjonen fokuserte derfor på innhold, ikke informantenes talemål. Dersom det var viktig å få frem nyanser i meningene, som for eksempel usikkerhet, var det viktig å få med. På samme måte som rapportert og reell språkbruk kan fortelle om holdningene til informantene, vil også evalueringer av språk og språktrekk være med på å uttrykke deres språkholdninger.

Hver intervjusituasjon ble gjennomført med to informanter om gangen. Grunnen til at gruppeintervju ble benyttet, var fordi en slik situasjon kanskje kunne føre til at informantene supplerte og kommenterte hverandre. På denne måten ville det være lettere å fange opp holdninger, også gjennom observasjon. Videre kunne en slik situasjon gi informantene en

trygghetsfølelse, fordi informantene kjente hverandre fra før av. Da kunne det kanskje være lettere for dem å snakke åpent. Likevel kan det å være to informanter sammen føre til en situasjon hvor de kan påvirke hverandres holdninger og meninger. Det kan være både positivt og negativt. Minuset er at man som forsker kanskje ikke har fått informantens egen individuelle holdning til like stor grad som hvis man for eksempel hadde intervjuet en om gangen. Men på den andre siden kan det tenkes at informanten ville svart det informanten selv trodde var riktig til en større grad. Dette gjorde kanskje ikke noe, fordi ønsket var å få frem gruppeholdningene som deres sosiale miljø representerte. Det kan være informantene ikke har turt å utbrodere sine meninger i samme grad, i frykt for hva den andre informanten, eventuelt hvordan resten av gruppa skulle reagere. Kanskje informanten har valgt å svare det som han eller hun tror gruppa ønsker at informanten skal svare, fordi han eller hun ikke ønsker å skape uenigheter (jf. kap. 3.5.2.3).

Informantene ble informert om og gav samtykke til at intervjuene ble tatt opp på bånd, etter jeg fikk godkjenning fra NSD (Norsk senter for forskningsdata). De fire intervjusituasjonene varte alt fra 14 til 22 minutter. Innledningsvis sa jeg til informantene at de ikke trengte å være «redde» for å si akkurat hva de mente, og at det tjente meg jo ærligere de var. Jeg ba dem også om å spørre meg også, dersom det var noe de lurte på. Slik kunne samtalene også åpne for dialoger med meg, og bidra til at situasjonen kunne være så naturlig som mulig.

Intervjusituasjonen med en intervjuer og to informanter fungerte bra. Informantene utfylte hverandre. I starten av intervjuene bar situasjonene noe preg av en typisk «formell» situasjon, hvor jeg stilte spørsmålene, og de svarte. Jeg prøvde å klargjøre at jeg ikke var en autoritetsperson, og var heller med på å anerkjenne svarene deres underveis. Deretter fortsatte samtalene mer fritt, og det åpnet for diskusjon mellom informantene. Jeg ønsket en intervjuatmosfære uten påvirkning av meg som autoritetsperson. Jeg trodde og tror at med to informanter sammen, så gav dette en friere atmosfære for informanten slik at han eller hun kunne kommunisere sine holdninger lettere.

4.6 Spørsmålsformulering

Når man skal stille spørsmål til informantene, er det viktig at man som forsker formulerer spørsmålene slik at de er lett forståelige. Spørsmålene må være av den art at informanten selv

ikke feiltolker dem. Da må man passe på at spørsmålene ikke inneholder flertydige uttrykk, hvor informanten kanskje vil oppfatte spørsmålet annerledes enn det forskeren intenderer (Hellevik, 2006, s. 144). Jeg prøvde å formulere spørsmålene med enkel språkføring slik at det skulle bli lettere for informantene å oppfatte hva jeg spurte om. Det var viktig å unngå avanserte ord og uttrykk i formuleringene fordi jeg skulle intervju 16 år gamle ungdommer.

Spørsmålene man stiller bør heller ikke være ledende. Dersom man stiller ledende spørsmål, er det lettere for informanten å gi bestemte svar. Det samme gjelder hvis man bruker følelsesladde ord. Hvis man for eksempel spør om informanten synes en språkvarietet er stygg, er sannsynligheten større for at informanten bekrefter dette. I stedet bør man heller gi alternativer i spørsmålsstillingen. For eksempel kan man spørre om informanten synes en dialekt er fin eller stygg. Gir man svaralternativer i spørsmålsstillingen, vil det være en større sjans for at spørsmålet blir riktig forstått (Hellevik, 2006, s. 144). Under intervjuene har jeg ment å unngå ledende spørsmål og har heller valgt å benytte meg av svaralternativer i spørsmålsformuleringene.

Det kan være lurt å tenke på at andre spørsmål i en undersøkelse kan påvirke svaret på et annet spørsmål. Da bør man også vurdere rekkefølgen av spørsmålene man stiller. Slik unngår man uønskede påvirkninger. For eksempel bør man ikke stille et spørsmål om hvor interessert man er i film etter å ha vist en rekke filmklipp. Informanten vil trolig si seg interessert. En slik rekkefølge vil ha likhetstrekk med ledende spørsmål (Hellevik, 2006, s. 144). For å finne ut hvilke spørsmål jeg ville bruke i intervjuene, hadde jeg først og fremst laget direkte spørsmål som jeg ønsket svar på. Spørsmålene jeg stilte ble gjennomført etter et spørsmålsark. Dette gjorde jeg for at det skulle være enklere for meg å følge «den røde tråden» i arbeidet mitt. Jeg valgte å stille spørsmålene etter en bestemt rekkefølge for å prøve å unngå at svarene ble farget av forrige spørsmål.

Man bør unngå situasjoner der det kan ligge forskjellige årsaker til grunn til at et bestemt svar velges av informanten. Hvis man kommer med en påstand, for eksempel «Folk flest synes Oslodialekten er fin», vil kanskje informanten svare at påstanden er riktig, selv om han eller hun ikke er enig selv. Han eller hun kan svare ut ifra hva han eller hun tror er en generell oppfatning. Som forsker får man på denne måten kanskje ikke innsyn i informantens eget synspunkt (Hellevik, 2006, s. 144). Spørsmålene bør være meningsfulle for informanten. Stiller man spørsmål om noe informanten ikke har kjennskap til, kan informanten gi feilaktig

svar (Hellevik, 2006, s. 145). Det kan dessuten være interessant å stille flere spørsmål om samme tema. Et spørsmål er kanskje ikke nok for å kunne få tak i holdninger hos en informant. Det vil derfor være lurt å stille flere spørsmål fordi man ved flere spørsmål kan danne seg et inntrykk av informantens oppfatninger. Videre er det muligheter for forskeren å komme dypere inn i temaet, og svarene i sin helhet vil bli mer sammenfattet (Hellevik, 2006, s. 155 og 157). Jeg stilte samme spørsmål flere ganger, men jeg forandret litt på spørsmålsformuleringene. Jeg stilte også spørsmål som var motstridende med hverandre. Målet her var å finne ut om de svarte tilsvarende likt på disse spørsmålene sammenliknet med tidligere spørsmål, eller om svarene underveis ble avvikende.

Spørsmålene jeg stilte under intervjuene ble fordelt i to deler etter spørsmålsarket. Den første delen omhandlet informasjon om informantene generelt, mens den andre delen baserte seg på holdningene til informantene. Dette gjorde jeg også bevisst for å se om bakgrunnsinformasjonen på informantene hadde sammenheng med holdningene de har. Spørsmålene jeg presenterer i de to kommende underkapitlene, 4.6.1 og 4.6.2, beskriver hva jeg tenkte i forkant av samtalene. Til slutt vil jeg i kapittel 4.6.3 komme med egen oppfattelse av intervjusituasjonen.

4.6.1 Del 1: Informasjon

Innledningsvis ønsker jeg informasjon om informanten. Videre spør jeg om alder, fordi elever ved videregående skole kan variere i forhold til hvor gamle de er. Jeg vil også kartlegge hvor i kommunen de bor, fordi det kan hende informantene er påvirket ut i fra hvor i kommunen de kommer fra. Det kan også være interessant å vite om informanten har bodd andre steder, for å se om dette kan ha hatt en påvirkning på egen dialekt. Talemålet blir formet i oppveksten og det miljøet man er i (jf. kap. 3.5.2.2). Innledningsvis i livet har foreldre hatt størst påvirkningskraft på mennesket. Derfor ville jeg stille et spørsmål om hvor foreldrene til informantene kommer fra. Det var også ønskelig å begynne med spørsmål som er enklere å svare på. De første spørsmålene krever stort sett ikke vurderinger av dem selv, noe som kan være fint å begynne en intervjusituasjon med. Dette er for å bli litt bedre kjent og for å skape en situasjon hvor ingen svar er feil. Intervjusituasjonen mellom en intervjuer og informanter kan fort bli formell og virke noe skummel. Ved en «myk start» vil kanskje opplegget endres i takt med økende fortrolighet. Avslutningsvis i første del, ønsker jeg å spørre om sannsynlige

fremtidsplaner. Hvis informanten ønsker å komme tilbake til Grimstad etter endt utdanning, kan dette fortelle noe om holdningene til byen generelt (Se vedlegg 1).

4.6.2 Del 2: Holdninger

Jeg velger i dette delkapittelet å ta for meg spørsmålene en etter en. Dette er for å gi en grundig forklaring på hvorfor jeg har valgt akkurat de spørsmålene jeg har valgt.

Spørsmål 1: Hva synes du om dialekten din? Fin, vakker, kul, helt grei eller stygg. Har du noen tilleggs kommentar til dette?

Dette spørsmålet går rett på problemstillingen for avhandlingen. Ved få informantene til å svare på en av de overnevnte alternativene, har jeg muligheten til å få frem hva de synes om egen dialekt gjennom å sette de forskjellige alternativene i kategorier. I dette spørsmålet har jeg valgt en «typisk kvantitativ metode», fordi jeg her kommer med svaralternativer etterfulgt av spørsmålet (jf. kap. 4.6). Det brukes fortrinnsvis i for eksempel spørreskjemaer i en kvantitativ metode. Dette har jeg gjort for å i ett tid kunne kategorisere hvilket alternativ informantene velger, og sammenlikne dem med svarene på spørsmålene som kommer senere. Slik får jeg også noen mer håndfaste tilbakemeldinger å forholde meg til, som jeg kan bruke når jeg skal drøfte dette konkrete spørsmålet opp mot teorien jeg har valgt. Dessuten tror jeg det er enklere å begynne med spørsmål hvor de kan velge et svaralternativ, slik at informantene har noe konkret å forholde seg til når de skal svare. Tilleggs kommentarer er også interessant, for det kan være at informantene kategoriserer egen dialekt annerledes enn alternativene de får servert. Jeg gjør dette for å unngå å låse informantene fullt og helt til de forhåndsbestemte kategoriene jeg har valgt å gi dem.

Spørsmål 2: Hvordan kan du høre at noen er fra Grimstad?

I teorien nevnte jeg at det kan være vanskelig å definere hva som er grimstaddialekt. Ikke bare er det lite forskning på dialekten, men dialekter er også i stadig endring. Intervjuobjektene er unge, og det kan være at de legger merke til andre særtrekk ved dialekten enn hva eldre hadde gjort om de hadde blitt stilt det samme spørsmålet. I kapittel 3 har jeg pekt på hva som kan kjennetegne grimstaddialekten (jf. kap. 3.3.5). Det er interessant å se hva de mener preger dialekten, og hva de mener gjør at grimstaddialekten skiller seg ut fra andre dialekter. Det er

ikke sikkert informantene påpeker samme skiller som beskrevet i teorien. Hvor godt de kjenner egen dialekt kan si noe om tilhørighet. Hvordan informantene selv definerer dialekten kan for eksempel vise til hvilke holdninger informantene har til dem de mener har preg av grimstaddialekten.

Spørsmål 3: Hvis du skulle endret noe ved dialekten din: hvilke trekk ville du endret på?

Her har jeg muligheter til å få bekreftet eller avkreftet om de ønsker endringer i egen dialekt. Jeg har også muligheten til å få frem hva informanten eventuelt synes er mindre fint ved egen dialekt. Her kan jeg også se om svaret på spørsmålet motstrider eller bekrefter svaret på første spørsmål, om hva de synes om egen dialekt. Slik kan jeg kanskje få frem deres underbevisste holdninger. Hvis de for eksempel synes dialekten er fin, hvorfor skulle man da ha ønske om å endre på den? Dersom de synes dialekten er fin, men ønsker å endre på den, kan det ha med underbevisste eller skjulte holdninger å gjøre (jf. kap. 3.6.2.2).

Spørsmål 4: Ønsker du at du i visse situasjoner hadde hatt en annen dialekt, eller tenker du ikke på det?

På samme måte som forrige spørsmål, har jeg muligheter til å få bekræftelser eller avkreftelser. Dette trenger ikke nødvendigvis omhandle at de synes dialekten er mindre fin, men heller om det kan være utfordrende å ta i bruk egen dialekt i enkelte situasjoner. Igjen kan jeg se om svarene er motstridende med svarene på første og tredje spørsmål. Hvis de ønsker en annen dialekt av og til, kan det ha sammenheng med første spørsmål. På samme måte som forrige spørsmål, vil svarene kanskje ha noe å si for deres underbevisste og skjulte holdninger å gjøre (jf. kap. 3.6.2.2). Det kan tenkes at de nevner situasjoner de ønsker mer tilhørighet eller avstand til grupper.

Spørsmål 5: Har du fått noen kommentarer på dialekten din? Hva slags kommentarer?

Negative/positive? Og hvordan reagerer du på kommentarene?

Spørsmålet bygger på hva andre folk mener om dialekten til informanten. Dersom han eller hun får positive kommentarer, kan dette bidra til at informanten føler stolthet ved egen dialekt. Motsatt kan informanten selv bli påvirket til å prate på en annen måte enn hun eller han i utgangspunktet gjorde. Hvordan informanten selv reagerer på kommentarer, bygger på holdninger. Deres reaksjoner er interessant. Hvis de for eksempel har fått negative kommentarer på egen dialekt, kan dette være i samsvar med om de synes dialekten er fin eller stygg, som er etterspurt i første spørsmål.

Spørsmål 6: *Legger du om dialekten din i noen situasjoner enn i andre? Hvorfor?*

Dette spørsmålet kan likne litt på det fjerde spørsmålet. Det ble gjort bevisst for å kryssjekke om svarene avviker fra det fjerde spørsmålet. Informanten kan i visse situasjoner oppleve det vanskelig å bruke egen dialekt. Kanskje fordi det kan være uforståelig for andre, eller kanskje de gjør det for å være likere miljøer eller grupper. Det kan også tenkes at informanten er i et miljø hvor det er forventet å legge om dialekten sin. Formuleringene på spørsmålene ble endret noe, men er i utgangspunktet samme spørsmål. Dette gjorde jeg for å få en mer helhetlig oppfatning av informantenes holdninger til endring av egen dialekt.

Spørsmål 7: *Synes du dine foreldre eller besteforeldre har fin eller stygg dialekt? Hvorfor?*

Da man de første leveårene er under stor påvirkning av egne foreldre, kan holdninger til foreldres og besteforeldres dialekt være avgjørende for opplevelsen av dialekten. Endringer i et språk ser man gjerne mellom generasjoner (jf. kap. 3.4.1). Dette spørsmålet kan åpne opp for holdninger om dialekten til tidligere generasjoner. Tar informantene avstand fra dialekten generasjonen før dem har, eller føler de en identitet tilknyttet dialekten i tidligere generasjoner. Dersom informantene for eksempel er positive til dialekten til foreldre og besteforeldre, er det større sannsynlighet for at informanten har en stolthet ovenfor egen dialekt.

Spørsmål 8: *Trives du i Grimstad?*

Et spørsmål som ikke er knyttet til vurdering av dialekter, kan få informanten til å bli avledet til noe nytt. Slik oppnår man at svarene på senere spørsmål ikke blir smittet av tidligere spørsmål. Men det mest interessante er å se om det er en sammenheng mellom holdninger til egen dialekt og holdninger til byen de er oppvokst i generelt. I tidligere forskninger har man sett sammenhenger mellom holdninger til egen dialekt og holdninger til eget bosted. Det har vist seg at folk som er positive til eget hjemsted, gjerne bruker mer tradisjonelle dialektformer enn de som opplever det motsatte. Disse har gjerne også en tydeligere lokal identitetsfølelse (jf. kap. 3.5.2.2).

Spørsmål 9: *Synes du det er noen forskjell på dialektene i Grimstad? Hvilke steder skiller seg ut? Hvorfor?*

Her kan man få frem om informantene blir mer påvirket av dialekter ut i fra hvor i Grimstad de bor. Ytterkantene av Grimstad har ulike måter å prate på, grunnet grensene til

omkringliggende kommuner (jf. kap. 2.2). Det er interessant å se om dette er noe ungdommene har merket seg. Videre kan det hende at informantene har holdninger til områder i Grimstad som de selv ikke har noen tilknytning til. Hvilke holdninger som eventuelt fremkommer her, kan også si noe om hva slags syn informantene har på andre som bor i andre steder i kommunen.

Spørsmål 10: Hva synes du om Grimstad?

På samme måte som i spørsmål 8, vil også dette spørsmålet fungere som en avledning fra vurdering av egne dialekter. Svarene vil også kunne si noe om holdninger til eget hjemsted og egen kulturbakgrunn, som kan samsvare med holdningene til grimstaddialekten. Det er dessuten interessant å kunne sammenlikne dette åpne spørsmålet med den lukkede spørsmålsformuleringen i spørsmål 8. Svarene her kan få frem underbevisste holdninger dersom svarene motstrider spørsmål 8. Videre vil informantene i denne spørsmålsformuleringen få muligheter til å komme med utfyllende svar.

Spørsmål 11: Hva tenker du på når du hører dialekten din på TV?

Kanskje informantene synes det er rart å høre egen dialekt. Grimstad har noen lokale personer i kommunen som er kjente ellers i landet (jf. kap. 2.6). Da er det naturlig at de i ulike situasjoner hører sin egen dialekt på riksdekkende TV eller radio. Her er det også viktig å få frem om medier kan påvirke holdningene hos informantene. Tilleggs kommentarer er interessant i disse svarene.

Spørsmål 12: Hva tror du de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten?

Dette spørsmålet har også sammenheng med spørsmål 5. Det kan også være interessant å se hvordan informantene selv tror andre oppfatter dialekten. Videre finnes det likhetstrekk blant holdninger grunnet kulturelt fellesskap (jf. kap. 3.6.4). Det kan være av interesse å se om svaret på dette spørsmålet samsvarer med hva de selv mener om dialekten sin. Dersom det ikke samsvarer, kan det hende at man får frem deres underbevisste eller skjulte holdninger.

Spørsmål 13: Hvilken dialekt i Norge synes du er finest?

Dialekter som karakteriseres som fine har med holdninger å gjøre. Det kan tenkes at informantene assosierer fine dialekter med høy status. Dialekter som ligger tett opp mot bokmål har historisk sett blitt assosiert med prestisje (jf. kap. 3.6.4). Dialekter informantene synes er fine, kan definere hvorfor de liker eller ikke liker egen dialekt.

Spørsmål 14: *Hvilken dialekt i Norge synes du er styggest?*

På samme måte som forrige spørsmål, vil også dialekter informantene karakteriserer som stygge være med på å finne ut noe om holdningene deres. Også her vil svaret være med på å si noe om hvorfor de liker eller ikke liker egen dialekt. Dette er også et spørsmål som får informanten til å tenke på dialekter generelt fremfor holdninger av egen dialekt. Spørsmålet kan fungere som et avledende spørsmål, for å få tankene over på noe annet før siste spørsmål blir stilt.

Spørsmål 15: *Hvilke holdninger mener du selv at du har til grimstaddialekten?*

Avslutningsvis spør jeg direkte om holdninger om dialekten i Grimstad. Hva tror egentlig informantene selv de har av holdninger til egen dialekt kontra svarene de har i tidligere besvarelse, er i det avsluttende spørsmålet noe jeg ønsker å fange opp. Det jeg ønsker å finne ut av her, er om informantene svarer synonymt med de andre spørsmålene, eller om det avviker fra de andre spørsmålene. Er de selv klar over egne holdninger, eller har de underbevisste holdninger uten å vite det selv?

4.6.3 Egen opplevelse av intervjusituasjonen

For min egen del, synes jeg det var interessant og lærerikt å fungere som en intervjuperson. Det er en situasjon jeg sjeldent befinner meg i. Men jeg klarte dessverre å glemme ett spørsmål i en av intervjusituasjonene. Samtidig var det en informant som selv følte hun ikke kunne svare på flere av spørsmålene jeg stilte henne, fordi hun mente hun ikke hadde grimstaddialekt. I tillegg var det siste spørsmålet om holdninger vanskelig å forstå for noen av informantene jevnt over i intervjusituasjonene. Som intervjuer burde jeg ha formulert det siste spørsmålet annerledes på forhånd, slik at informantene selv forstod hva jeg mente med «holdninger». Under intervjuene måtte jeg forklare dette spørsmålet tydeligere. Det var utfordrende å stille spørsmål som en av informantene følte hun ikke kunne svare på, men hennes respons og manglende svar gir også en mening i undersøkelsen.

5.1 Innledning

Følgende kommer resultater av intervjusituasjonene. Jeg tok i bruk fire intervjusituasjoner med to informanter i hver av dem. Informantene vil ha fiktive navn etter alfabetisk rekkefølge, også etter kronologisk rekkefølge for intervjuene (jf. kap. 4.4.2.1). Da fokuset av samtalene har basert seg på innholdet, velger jeg å fokusere på dette. Resultatene vil her bli delt inn i delkapitler for hver av de fire intervjusituasjonene. Den konkrete eller ordrette gjengivelsen kan leses i vedleggene i tillegg (vedlegg 3–6).

5.2 Intervjusituasjonene

5.2.1 Anita og Bent

Anita og Bent er begge 16 år gamle. Anita er født og oppvokst i Grimstad, men bodde det siste året av barnehagen i Trondheim. Hennes far er ikke etnisk norsk, mens moren er halvt norsk med sørlandsk mål. Anita kan gjerne tenke seg å jobbe et annet sted enn Grimstad når hun er ferdig med å studere. Hun mener byen ikke har så stort arbeidsmarked i forhold til andre byer, og tenker at det avhenger av jobbmuligheter om hun velger å flytte tilbake til Grimstad eller ikke. Bent er født og oppvokst i Grimstad, akkurat slik som moren hans. Faren hans kommer fra Kristiansand. Bent er enig med Anita om at jobbmuligheter er avgjørende om Grimstad blir et fremtidig bosted etter endt utdanning. Han mener dessuten at hvis han trives i byen han kommer til å studere i, er mulighetene store for å bosette seg der. Både Anita og Bent trives i Grimstad. De sammenlikner byen med Arendal by, en by de ikke synes noe særlig om, grunnet miljøet blant unge. Videre er ikke Grimstad så «tettbebygd» som Arendal. Men til slutt konkluderer de med at Grimstad er et koselig sted.

Grimstaddialekten er verken fin eller stygg, mener Anita. Bent irriterer seg over visse trekk ved dialekten, som for eksempel trykket på bokstaven *s*. Ut over det synes han at dialekten er helt grei han også. Det Anita legger mest merke til ved grimstaddialekten, er skarringen. Hun synes også det er enkelte ord som skiller seg ut i dialekten. Hun assosierer dialekten med

bondelandet. Bent la ikke så mye merke til dialekten før, men har med årene registrert at dialekten på landet er tradisjonell grimstaddialekt.

Bent kunne tenke seg å snakke et mer standardisert talemål. Han kunne for eksempel gjerne tenke seg å unngå ord med diftonger, der andre dialekter har en monoftongert versjon, som for eksempel *meir* og *mer*. Likevel legger han om dialekten i noen situasjoner, men det er helst for moroskyld. Han påpeker at endringen noen ganger skjer automatisk, fordi han etterlikner andre dialekter relativt ofte. Av kommentarer på egen dialekt, har de oftest vært negative. Men dette er stort sett knyttet til endringen av egen dialekt, mener Bent. Anita er kjapt ute med å si at hun ikke har grimstaddialekt, og er fornøyd med det. Likevel sier hun senere at andre hører at hun kommer fra Sørlandet, noe som hun synes er rart. Anita og Bent registrerer forskjeller av dialekten innad i kommunen. De peker på at ytterkantene av kommunen, som for eksempel Fevik og Reddal, har sine særtrekk med «rare» ord. De ler når de prøver å etterlikne ord og uttrykk fra disse områdene. Anita legger til at det er ikke bare språket som definerer at de kommer fra ytterkantene, men også væremåten deres. Anita tror at folk som ikke kommer fra Grimstad assosierer grimstaddialekten som «harry» og «ute på landet». Dersom man snakker tradisjonell grimstaddialekt, vil folk kanskje mobbe vedkommende litt, mener Bent. Anita tror likevel mobbingen ikke er vondt ment.

Dialekten til moren til Anita, som har en dialekt som likner grimstaddialekten, mener Anita er stygg. Hun legger til at det høres ut som om hun er født og oppvokst langt ute på landet, og karakteriserer den som «harry». Bestemoren til Bent snakker et talemål som ligger nært opp til skriftspråket, og han mener dialekten hennes er helt grei. Det samme gjelder dialekten til farmoren som kommer fra Kristiansand. Grimstaddialekten til moren til Bent er derimot irriterende og stygg, mens dialekten til faren er kul (kristiansanddialekt).

Så fort de hører grimstaddialekten på TV, begynner de å le. Bent assosierer dialekten umiddelbart med TV-kjendis og tidligere syklist Dag Otto Lauritzen, som har en dialekt som «skiller seg ut fra alle andre». Han mener Kristian Ødegård fra TV-programmet «På tur med Dag Otto» mobber Dag Otto, mye på grunn av dialekten. «De mobber jo hverandre begge to. Jeg vet ikke om Dag Otto kan mobbe han, da, men han (Kristian Ødegård) kan i hvert fall mobbe Dag Otto». Anita mener det dessuten er litt flaut når Dag Otto er på TV med sin dialekt, men utover det er det bare morsomt å høre grimstaddialekten på TV. I tillegg mener

hun det er litt gøy når noen fra samme sted som henne er på TV. De er likevel begge enige om at man ikke bør skamme seg over dialekten sin.

De fineste dialektene Anita vet om er trondheimsdialekten og bergensdialekten. Hun sier at «det flyter så fint i ørene mine». Områdene rundt Sandnes har heller en «stygg» dialekt, som hun mener er ekkelt å høre på. Bent heller mot dialekten hvor faren kommer fra, som har en fin klang. Han liker også dialekten i Oslo. Men han liker ikke dialektene i Nord-Norge, og så er han lei bergensdialekten som han mener er «trøttsom».

Generelt sett synes ikke Anita at grimstaddialekten er noe fin, men påpeker at hun ikke har fordommer mot de som har dialekten. Bent mener den er helt grei, og synes det er bra at den skiller seg ut fra Arendal og Østlandet. Likevel ville han blitt irritert hvis alle han kjente snakket grimstaddialekten.

5.2.2 Chris og Dag

Chris er en 16 år gammel gutt som har bodd ute i Fjære-Vik-området hele livet. Begge foreldrene er fra Grimstad. Dag er også 16 år og bor i Homborsund. Men han flyttet dit fra Østlandet i barndommen. Faren hans kommer fra Holter, på Østlandet, mens moren er fra Kjøllefjord, i Troms-Finnmarkområdet. Både Chris og Dag ønsker å flytte tilbake til Grimstad etter endt utdanning, fordi kommunen er fin og fordi venner og familie bor i kommunen. De synes byen er fin med passelig folkemengde i byen. Han mener det er en fredelig plass med relativt lite kriminalitet.

Grimstaddialekten synes Chris er fin. Dag sier han ikke har noen formening om grimstaddialekten. Han mener det er få som har dialekt i Grimstad i dag, i motsetning til Arendal og Lillesand. Chris sier seg enig om at det eksisterer lite dialekter i kommunen, bortsett fra Fevik som han hører tydelig skiller seg ut.

Dialekten til Dag har fått preg av grimstaddialekten etter han flyttet hit. Han har fått med seg et par ord og uttrykk fra Grimstad i vokabularet sitt, men vil likevel ikke påstå at dialekten hans har endret seg mye. Chris tenker han ikke har behov for å endre trekk ved egen dialekt, men tenker heller på hvordan andre kunne endret trekk i sin dialekt i enkelte situasjoner. Dette

tenker han for at forståelsen i kommunikasjonen med andre skulle vært enklere. Likevel sier han senere at den kunne vært ønskelig med en annen dialekt i tilfeller der det er vanskelig å forstå andre dialekter. Hvis noen kommenterer dialekten til Chris, er de ikke negative. Det handler om ord han bruker som venner ikke forstår helt. Dag får ikke noen særlige kommentarer om dialekten. Dag legger heller aldri om dialekten sin. Det gjør ikke Chris heller, fordi han mener han ikke kan så mange andre dialekter. Han blir likevel noe påvirket av de han snakker med, dersom han snakker med noen som har en annen dialekt. Da kan han også benytte seg av de samme ordene. Både Chris og Dag mener de kan høre forskjell på dialekter i Grimstad, særlig dialekten i Fevik, som de mener er tradisjonell grimstaddialekt.

Når Chris hører grimstaddialekten på TV, kjenner han en stolthetsfølelse. Dag tenker ikke noe særlig på det, bortsett fra når Dag Otto er på TV. Men han tenker bare at han er fra Grimstad, ikke noe mer enn det.

Foreldrene til Chris har fin dialekt, mener han, fordi de snakker slik han gjør. Dag liker veldig godt talemåten til moren sin, og det er den fineste dialekten han kjenner. Dessuten er det morsomt å høre på når de snakker, selv om temaet i samtalen kan være av alvorlig art. Chris heller mer mot dialekter på Vestlandet, og mener samtalene blir mer interessante når de bærer preg av disse dialektene. Det er vanskelig for begge å peke på noen dialekter som er stygge, annet enn dialekter som er uforståelige.

Generelt sett synes Chris at grimstaddialekten er fin, dersom man ser bort i fra dialekten på Fevik. Dag er fremdeles bestemt på at det er få som har dialekter i Grimstad. Men han kjenner en som er «skikkelig dypt inne i dialekten». Han sier at man tenker på talemåten hans hele tiden, og at det er morsomt å «disse» dialekten hans.

5.2.3 Elise og Frida

Elise er 16 år og har bodd på Fevik hele livet sitt. Faren hennes er svensk, mens moren er arendalitt. Frida er 16 år og har holdt til i Groosåsen. Moren hennes kommer fra Lindesnes, mens faren har bodd i Grimstad siden barndommen hans. Frida kan gjerne tenke seg å bo i Grimstad etter endt utdanning. Elise er derimot litt usikker. Hun mener Grimstad er et sted hvor «alle kjenner alle», særlig på Fevik, og kunne heller tenke seg å prøve noe nytt. Likevel

kan det hende at hun velger å komme tilbake til Grimstad da familie og venner bor her. Begge jentene synes Grimstad er en fin by, og de trives godt i byen. Byen har en «passe» størrelse, også synes de det er stas at Grimstad har blitt en universitetsby.

Dialekten i Grimstad er helt grei, synes de. Men Frida tror det er mange som synes den er litt rar grunnet grammatikken, som for eksempel objektsformen *deg* som har slått seg sammen med subjektsformen *du*. Elise mener det som karakteriserer dialekten mest, er ordene «e», «mi», «heim» og «ikkje», sammen med bløte konsonanter. Frida er enig, og legger til at tonefallet er med på å gjøre at man hører hvor man kommer fra. Både Elise og Frida hører tydelig forskjeller i grimstaddialekten. Reddal og indre Landvik er bemerkelsesverdige steder med en mer tradisjonell grimstaddialekt enn ellers i kommunen. Dette er bondelandet, og de sier «e» fremfor «jeg», og «ikkje» fremfor «ikke». Frida tror at folk som ikke er fra Grimstad synes dialekten er rar og stygg. Elise mener at folk noen ganger synes den kan være tradisjonell, men også at man snakker litt forskjellig i kommunen. Noen kan si «e», og andre kan si «jeg».

Selv kunne Elise tenke seg en dialekt som bærer preg av dialekten i Oslo, men hun sier også at det kunne vært gøy med kristiansanddialekt. Frida tenker ikke på å kunne ha en annen dialekt, men hun merker det er mange som kommenterer at hun snakker en tradisjonell grimstaddialekt. Siden Elise mener hun ikke har noe særlig grimstaddialekt, får hun heller ikke kommentarer på det. Hvis Frida snakker med andre som har en tradisjonell dialekt, kan hun snakke mer tradisjonelt selv, men hun legger ikke om egen dialekt. Elise kan heller finne på å legge om dialekten sin hvis hun for eksempel er i Finnmark. Det faller henne naturlig. Faren til Elise snakker fint, synes hun. Dialekten til moren er helt OK. Både foreldrene og besteforeldrene til Frida har ikke så mye dialekt, mener hun.

Hvis Frida hører grimstaddialekten på TV, tenker hun at det noen ganger høres stygt ut. Det gjelder særlig hvis Dag Otto Lauritzen er på TV. Hun mener han snakker «veldig bredt», og da høres det noen ganger stygt ut. Elise tenker ikke så mye på det, fordi hun mener det er sjeldent at folk fra Grimstad er på TV. Men hun har lagt merke til Dag Otto Lauritzen. Frida har hørt andre fra Grimstad på TV, men «de snakker jo ikke så bredt og stygt som han».

Kristiansanddialekten er deilig og avslappende å høre på, synes Elise. Hun liker ikke så mange andre dialekter enn den. Frida synes de fra Volda snakker fint, mye grunnet bruken av

rulle-r. Hun synes likevel ikke rulle-r-en er fin i seg selv. Dialekter Frida synes er stygge, er dialekten i Stavanger og i Bergen, «man får bare nok av det». Elise sier hun er dårlig i norsk geografi og sliter med å plassere dialekten hun synes er stygg. Hun mener det er en dialekt som ligger midt i Norge, hvor de banner mye og høres uhyggelige ut. Hun prøver seg frem og foreslår både Tromsø og Bodø, men konkluderer med at det er trondheimsdialekten hun sikter til.

Når de skal svare på egne holdninger til grimstaddialekten, sier Elise at hun tenker på sykkelby. Frida tenker sommer, at det er fint og at det finnes flere gårder i kommunen.

5.2.4 Guro og Hanne

Guro er 16 år og har bodd på Fevik hele livet sitt. Moren hennes er fra Fevik, mens faren er fra Hallingdal, Østlandet. Hanne er også 16, og ble født i Oslo. Hun flyttet til Grimstad da hun var tre år. Moren hennes kommer fra Ålesund, mens faren hennes kommer fra Fevik. Guro har ikke så lyst til å flytte tilbake etter hun er ferdig med å studere. Hvis hun skulle gjort det, ville hun ikke bodd på Fevik, men heller i byen. Hanne ønsker å flytte bort fra Grimstad, helst for å få oppleve noe nytt. Begge trives godt i Grimstad, men de kunne tenke seg at det ble gjort litt mer med byen, som for eksempel å utnytte stedene ved brygga og at de kunne økt mulighetene for «shopping».

Guro mener hun ikke har noen særlig dialekt, men hun kunne ønske hun hadde det. Da kunne hun tenke seg dialekten i Stavanger eller Kristiansand. Grimstaddialekten synes hun er helt grei. Hanne synes også den er helt grei, men sier hun har blitt litt mobbet for dialekten sin. Hun kunne gjerne tenke seg å snakke litt «penere». Folk fra Grimstad snakker bredt, mener Guro, «ja litt sånn som Dag Otto Lauritzen». Hanne er enig. Hvis Guro skulle endret på noe ved dialekten sin, ville hun snakket mer «pent». Hun vil unngå noe hun kaller «e-ene», som for eksempel i «e har det fint». Likevel mener hun at hun sier mer «jeg», men dersom hun snakker fort, forekommer «e» oftere. Hun konkluderer med dette at hun snakker «vanlig». Hanne sier seg enig her også, men hun kunne tenke seg en annen dialekt enn dialekten i Grimstad. For eksempel dialekten der moren hennes kommer fra, og i Oslo hvor hun kunne tenke seg å snakke mer «pent». Guro tenker at det hadde vært kult med en dialekt som er annerledes.

Av kommentarer Guro har fått om sin dialekt, har det vært mer rettet mot at hun ikke har grimstaddialekt. Hun nevner et eksempel hvor hun er hos ei dame for å fikse øyenbrynene. Dama tror hun kommer fra Oslo. Men dama virker fornærmet og skuffet når Guro sier hun er fra Grimstad, fordi Guro ikke har bevart grimstaddialekten sin. Hanne opplever det motsatte, og blir ertet av familien sin som mener hun snakker tradisjonell grimstaddialekt, og når hun er i Oslo er det folk som prøver å etterlikne henne. Hun mener likevel det er mer for moro skyld. Begge sier at de blir nok så påvirket av andre dialekter. Når Hanne er i Ålesund kan hun til og med legge om på tonefallet. Dette synes hun er rart, men det kommer helt av seg selv. Guro har blitt påvirket av stavangerdialekten underbevisst, men når hun drar til Østlandet blir hun ikke så påvirket. Hun mener det har med at tonefallet likner mye på grimstaddialekten.

Faren til Hanne, som er fra Grimstad, har ikke fin dialekt. Den kunne hun ikke ønske å snakke. Men moren sin dialekt synes hun er fin, fordi den er annerledes. Guro legger godt merke til dialekten til besteforeldrene hennes som er bred. Hun mener at det kanskje var slik man snakket mer før, mens i dag «snakker vi litt mer normalt».

Det er ikke så stor forskjell mellom dialektene i Grimstad, mener Hanne. Guro er enig, og mener at folk snakker mindre grimstaddialekt enn før. Likevel hører de godt forskjell fra Fevik og fra Reddal, hvor de snakker en mer tradisjonell grimstaddialekt. De legger dessuten mer trykk på enkelte bokstaver. Hanne mener språket i Fevik er «køddespråk» og karakteriserer det som «harry». Mange vil nok synes at grimstaddialekten ikke er noe fin, mener Hanne. Hun tror flere synes den er «forferdelig» å høre på. Guro er enig, og sammenlikner det med bergenserdialekten hvor de snakker mye, og at det etter hvert kan bli litt «tungt» å høre på. Videre vil hun tro at flere synes dialekten er morsom og gir folk muligheter til å mobbe den, særlig hvis man har lik dialekt som Dag Otto Lauritzen.

Det første Guro tenker på når hun hører grimstaddialekten på TV, er Dag Otto Lauritzen. Hun synes det er morsomt å høre på han, fordi han snakker tradisjonell grimstaddialekt. Hun tror ikke det finnes noen som snakker så tradisjonelt som han. Dialekten hans er kul, men den er ikke pen, mener hun. Videre sier hun at Lauritzen er morsom i seg selv, særlig når han er så engasjert i det han sier. Hanne synes han virker stolt over dialekten sin, og at det kan virke som om han velger å legge litt mer trykk på egen dialekt for å fremheve seg selv. Derimot tror hun flere heller velger å skjule egen dialekt.

Hanne har problemer med å plassere dialekten til sin mor på kartet når hun skal forklare hvilken dialekt som er fin, og er usikker på om det ligger i vest eller øst. Likevel er det klangen hun liker ved dialektene i området. Guro synes det finnes mange fine dialekter, særlig dialekten i Stavanger, i Kristiansand og i Trøndelag. Både tonefall og klang er fint i dialektene. Dialekter Guro synes er stygge, er de som er uforståelige. Hun mener de finnes i «enden av Aust-Agder». Den er gammeldags og spesiell. Guro er enig, og sier den minner henne om gårder. Dessuten har hun aldri likt fevikdialekten noe særlig heller. Hun tenker denne dialekten er «harry», og når noen snakker dialekten, tenker hun at «nå må vi finne frem traktoren snart».

Generelt sett er ikke Guro stolt over grimstaddialekten, mye fordi hun mener at hun ikke har dialekten selv. Men hun synes det er bra at kommunen har en egen dialekt. Hanne sier seg enig, hun mener også at hun ikke har grimstaddialekten. Men hun synes grimstaddialekten er fin og fascinerende. Guro avslutter med å si at «...i Oslo snakker de bokmål. Det er ikke noe spesielt å komme til Oslo. De har en standarddialekt, og det er ikke noe spesielt».

6.1 Innledning

I dette kapitlet har jeg valgt å ta for meg spørsmål for spørsmål jeg har stilt informantene i kronologisk rekkefølge. Dette gjøres for å kartlegge hva slags holdninger informantene har til egen dialekt individuelt, og som en samlet gruppe. Det som er interessant er å se om det er noen årsakssammenhenger for holdninger i svarene jeg får fra informantene. Jeg ønsker på denne måten å sammenlikne svarene jeg får av de forskjellige informantene for å avdekke eventuelle trender for holdningene. Avslutningsvis i dette kapitlet kommer jeg til å trekke noen konklusjoner om deres uttrykte holdninger i denne undersøkelsen.

6.2 Spørsmålene

Spørsmål 1: *Hva synes du om dialekten din? Fin, kul, vakker, helt grei eller stygg? Har du noen tilleggs kommentarer til dette?*

Anita karakteriserer dialekten som helt grei, «det er ikke den fineste dialekten, men jeg synes ikke det er den styggeste», og sier med dette at dialekten er sosialt akseptert for henne (jf. kap. 3.6.3).

Bent synes ikke grimstaddialekten er noe særlig fin og irriterer seg over enkelte trekk ved den, noe som kan bety at dialekten ikke er sosialt akseptert for han (jf. kap. 3.6.3). Det at han sier at han irriterer seg over trekkene *de* bruker, og ikke snakker om et «vi», tar kanskje også Bent avstand fra grimstaddialekten som varietet og ønsker kanskje ikke å identifisere seg med den. Han unngår å bruke personlig pronomen. Men han konkluderer med at grimstaddialekten er helt grei, noe som er motstridende med tilleggs kommentarene hans. Kategoriseringen hans tilsier at dialekten er sosialt akseptert, mens tilleggs kommentarene sier det motsatte.

En av informantene, Chris, synes grimstaddialekten er fin, og mener med dette at dialekten er den «korrekte» dialekten. Derimot mener han heller at dialekten på Østlandet ikke er så fin, noe han kanskje ser på som ikke sosialt akseptert i hans talemål (jf. kap. 3.6.3).

Dag og Elise mener egen dialekt er helt grei, og aksepterer derfor egen dialekt (jf. kap. 3.6.3). Tilleggs kommentarene de kommer med er nok så like kategoriseringen deres.

Samtidig som Frida synes dialekten er helt grei, peker hun på at noen kan mene grammatikken kan være litt rar. Hun refererer til sammenfallet av pronomena i andre person entall (jf. kap. 3.3.4).

Guro karakteriserer dialekten som helt grei, men legger til at hun ikke har så mye dialekt. På denne måten frastøter også Guro grimstaddialekten fra seg selv. Dialekten er noe hun kanskje ikke oppfatter som en del av hennes identitet (jf. kap. 3.5.1.2). Hun sier videre at hun gjerne skulle hatt en dialekt, men ønsker i så fall dialekten i Stavanger eller Kristiansand.

Hanne mener dialekten hennes er helt grei når hun kategoriserer den, men legger til at hun blir ertet for den. Andre kommenterer at hun snakker en tradisjonell grimstaddialekt, noe hun selv er misfornøyd med. Hun sier hun «vil heller snakke pent», og er derfor ikke helt fornøyd med egen dialekt. Informantene som viser misnøye ved egen dialekt kan kanskje ha manglende tiltro til og negativ vurdering av egen kulturbakgrunn, eller kanskje mindreverdigheitskomplekser (jf. kap. 3.6.4). Dette kan være en årsak til at Hanne viser misnøye ved dialekten sin.

Hovedvekten av informantene karakteriserer egen dialekt som «helt grei». Dette kan tyde på at de fleste informantene anser sin egen dialekt som sosialt akseptert. Av alle informantene er det bare Chris som karakteriserer egen dialekt som «fin», noe som betyr at han kanskje anser dialekten sin som verdifull, en vurdering som bygger på estetiske verdier (jf. kap. 3.6.3).

Til tross for kategoriseringen som ble gjennomført i dette spørsmålet, viser flere av informantene misnøye ved egen dialekt under tilleggs kommentarene. Tilleggs kommentarene er motstridende med kategoriseringen av dialekten som «helt grei». Ut ifra tilleggs kommentarene kan det tolkes som at dialekten ikke er helt grei, fordi kommentarene tilsier at dialekten ikke er sosialt akseptert. Dette kan bunne i at talemålet man bruker er påvirket av verdier man besitter og verdier man velger og ønsker å identifisere seg med (jf. kap. 3.6.1). Rangeringen av de ulike verdiene kan knyttes opp mot deres identitet. Holdningene de her fremstiller speiler hvem de er og ønsker å være. Holdninger kan også

være med på å vise hvem man markerer avstand til (jf. kap. 3.6.4.1), og flere av svarene fra noen av informantene kan helle mot at de ønsker å markere avstand til grimstaddialekten.

I etterkant av gjennomført undersøkelse ser jeg at alternativet «helt grei» under de faste svaralternativene kunne vært unngått eller omformulert. Alternativet «helt grei» sier ikke så mye annet enn at dialekten kan være sosialt akseptert. Som forsker kan det være vanskelig å vite hva informantene legger i ordene «helt grei». Dersom jeg hadde tvunget informantene til å velge mellom fin, kul og stygg, kunne jeg kanskje i større grad fått tydeligere frem hvordan de kategoriserer egen dialekt. Men tilleggskommentarene får frem informantenes språkholdninger i stor grad, hvor flere av dem mener at egen dialekt er litt mindre enn «helt grei» i deres vurderingsakse (jf. kap. 3.6.3). Blant noen av informantene, særlig Hanne som blir ertet for dialekten sin, viser tilleggskommentarene at dialekten ikke lenger er «helt grei». Dersom jeg hadde stilt spørsmålet uten muligheter for å gi tilleggskommentarer, ville ikke holdningene deres hadde kommet like godt frem.

Det er mulig at Bent og Anita har oppfattet spørsmålet feil, fordi de i tilleggskommentarene sine tar avstand fra grimstaddialekten. Kanskje de har valgt å kategorisere dialekten som brukes i kommunen, og ikke nødvendigvis egen dialekt.

Da dette er det første spørsmålet informantene får som krever vurderinger av dem selv, kan det tenkes at informantene velger å svare det de tror er riktig (jf. kap. 4.6). Dette kan være en årsak til at svaralternativene avviker fra tilleggskommentarene.

Spørsmål 2: Hvordan kan du høre at noen er fra Grimstad?

Både Anita og Bent mener folk i Grimstad snakker tradisjonell grimstaddialekt, og knytter dialekten til folk «fra landet». Bent sier han legger godt merke til grimstaddialekten, og eksemplifiserer med de språklige variantene «ein» og «meir».

Chris mener det er lite dialekt i kommunen, med unntak av Fevik. Han sier at Fevik «er på en måte ikke Grimstad. Og de hører man veldig enkelt, egentlig». Det kan være fordi dialekten på Fevik ligger nærme kommunegrensa til Arendal, og har kanskje tydeligere preg av dialekten til kommunen området grenser til (jf. kap. 3.3.5). Det kan også tenkes at Chris

merker at grimstaddialekten har endret seg med tiden, da språkendring hovedsakelig skjer i generasjonsoverganger (jf. kap. 3.4.1).

Dag mener det er få som har dialekt i kommunen, men peker heller på at Arendal og Lillesand har litt dialekt. På samme bakgrunn som Chris sin uttalelse om at det er lite dialekt i kommunen, kan det diskuteres om Dag egentlig ikke gjenkjenner sin egen dialekt, med tanke på at han hevder at det «bare Arendal og Lillesand som har litt dialekt». Dette kan komme av at det er vanskelig å definere hva som er grimstaddialekt. Grimstad kommune ligger mellom kommunene Lillesand og Arendal, som gjør at dialekten i Grimstad kan ha mange likhetstrekk med dialektene i Lillesand og Arendal (jf. kap. 3.3.5). Dag hører trolig forskjell mellom dialektene i Arendal og Lillesand, og tror kanskje at dialekten er en blanding av disse to. Det kan være at både Chris og Dag kanskje ikke evner å høre egen dialekt fordi de er så vant til å høre og bruke egen dialekt daglig. Med andre ord kan det være derfor de mener Grimstad ikke har en egen dialekt. Det kan også hende Dag klarer å skille ut dialektene i nabobyene fra egen dialekt, selv om disse tre dialektene i Arendal, Lillesand og Grimstad kan likne på hverandre. Det er kanskje lettere å høre særtrekk i andre dialekter enn i egen dialekt.

Elise og Frida peker på trekk som kjennetegner dialekten, som for eksempel tonelag og bløte konsonanter. Dette samsvarer med hva som kan kjennetegne grimstaddialekten (jf. kap. 3.3.5).

Guro og Hanne mener folk fra Grimstad snakker tradisjonell grimstaddialekt. Halvparten av informantene mener det som kjennetegner grimstaddialekten er at den er tradisjonell. Slik det oppfattes gjennom intervjuene, samsvarer definisjonen «tradisjonell grimstaddialekt» med talemålet til folk som bor på landet i Grimstad (jf. kap. 1.1). Det informantene mener tilhører grimstaddialekten, stemmer overens med hovedtrekkene av hva som definerer grimstaddialekten (jf. kap. 3.3.5), og det kan virke som om de kjenner godt til grimstaddialekten. Likevel er det bare to av informantene som mener det er lite dialekt i kommunen, noe som kan tolkes som at de kanskje hører endringer i grimstaddialekten i større grad enn resten av informantene. Grimstaddialekten har trolig endret seg og blitt påvirket av ulike faktorer, på samme måte som alle andre dialekter (jf. kap. 3.4), noe Chris og Dag kanskje har oppfattet.

Holdningene til grimstaddialekten kommer kanskje tydeligst frem der informantene sammenlikner dialekten med tradisjonell grimstaddialekt og med hvordan talemålet er på «bondelandet». Historisk sett henger tradisjonell og «bondsk» dialekt sammen, da det trolig var et konkurranseforhold mellom by og land. Dette kan også ha med ulike vaner og skikker i bygdekulturen og bykulturen (jf. kap. 3.6.4). Når Bent sier «For en bred dialekt det der er», uttrykker han holdningene i form av følelser og atferd. Særlig når han i forrige spørsmål sier at han irriterer seg ved visse trekk av dialekten, noe som forsterker holdningene hans i svaret sitt. Han velger også å ordlegge seg på en måte som gjør at han distanserer seg fra grimstaddialekten, ved å referere til «det der». Han bruker ingen ord i dette som tilsier at han tilegner dialekten som en del av sin identitet.

Spørsmål 3: Hvis du skulle endret noe ved dialekten din. Hvilke trekk ville du endret på?

Anita ønsker ikke å svare på spørsmålet fordi hun mener hun ikke har grimstaddialekt. For mange kan det å prate på dialekt oppleves som mindreverdige. Dessuten er det kjent at de med høy sosial status i samfunnet har et språk som er mindre preget av dialekt (jf. kap. 3.6.4.3). Ved å påstå at man ikke eier en dialekt, viser Anita kanskje at hun ikke ønsker å assosieres med en dialekt som hun kanskje mener er av mindreverdige status. Det kan virke som om Anita tar avstand fra grimstaddialekten, noe som har med hennes ønske om hvordan hun vil andre skal oppfatte henne. Hun velger kanskje å ikke identifisere seg med grimstaddialekten og viser dermed hvem hun ønsker å være (jf. kap. 3.5.2.1). Men det kan jo hende at hun ikke har grimstaddialekt og vil derfor ikke svare på spørsmålet. Men dette kommer tydeligere frem ved senere svar fra Anita.

Bent sier at «det er jo det å snakke litt mer bokmål. Sånn som ‘mer’, og ikke ‘meir’, noe som betyr at han har ønsket om å snakke et mer standardisert talemål (jf. kap. 3.4.5). Et talemål som ligger tett opp mot bokmål blir sett på som en prestisjevariant, en dialekt som blir sett på som mer intelligent enn andre dialekter (jf. kap. 3.6.4), og det kan tenkes at Bent ønsker å bli oppfattet som intelligent, viktig og fremtredende, fordi han kanskje mener at det hører til å snakke et mer standardisert talemål.

Chris har ikke ønsket om å endre egen dialekt. Men når han kommer i situasjoner med mennesker som har en annen dialekt, ønsker han heller at de skal endre dialekten sin

tilnærmet hans egen dialekt. På denne måten mener han at det kan være enklere å forstå hverandre når de snakker sammen. Chris sier i tidligere spørsmål at han synes egen dialekt er fin. Dette, sammen med overnevnt svar, tyder på preg av stolthetsfølelse over egen dialekt. Det vil si at Chris også trolig føler at dialekten er en større del av hans identitet (jf. kap. 3.5.2.1 og kap. 3.6.4.1).

Dag sier han allerede har endret litt til grimstaddialekten etter han kom hit, men mener det er helst ord og uttrykk fra dialekten han har tilegnet seg. Elise ønsker også et mer standardisert talemål. Hun sier hun allerede snakker standardisert, men at det er litt for mye av den tradisjonelle grimstaddialekten i egen dialekt, noe hun ønsker å endre på. Frida synes det er vanskelig å svare på spørsmålet.

Guro sier hun ikke vet om noe hun kunne endret på, fordi «jeg føler jeg snakker veldig vanlig». I tidligere spørsmål har hun svart at hun nesten ikke har dialekt, og det kan virke som at «vanlig» for Guro er et talemål som er nærmere det standardiserte talemålet. Hanne sier hun «ville snakka mer pent», og refererer til et mer standardisert talemål. Det at Hanne ønsker å snakke «penere» kan ha sammenheng med at hun har blitt ertet for egen dialekt.

Tre av informantene ønsker å snakke et mer standardisert talemål, dialekten som eksisterer rundt hovedstaden. De synes denne dialekten er en «penere» måte å snakke på. At informantene selv ønsker å snakke nærmere en standardisert dialekt, kan bety at de nedvurderer egen dialekt. Samtidig som det kan være et ønske om å bli oppfattet som mer intelligente, viktige og fremtredende, fordi det kan henge sammen med å snakke et talemål som er tilnærmet bokmål. De ser kanskje at dialekten de ønsker å snakke har en høyere sosial status enn egen dialekt. Det kan også ha en sammenheng med at de har fått negative kommentarer på egen dialekt. Dette temaet kommer jeg tilbake til senere.

Det er ingen av informantene som peker på enkelte trekk ved grimstaddialekten som de kunne tenke seg å endre. Stort sett er det heller et ønske om å snakke et talemål som ligger nært opp mot skriftspråket. Det er derfor vanskelig å peke på hvilke trekk som er mindre fint ved grimstaddialekten blant informantene. Det fremkommer tydelig at flere av informantene er misfornøyde med egen dialekt, fordi svarene her samsvarer med informantenes svar på første spørsmål. Under første spørsmål mener flesteparten at egen dialekt er «helt grei», men holdninger til egen dialekt kan likevel vurderes som negative mot grimstaddialekten da flere

av informantene ønsker de hadde en annen dialekt. Eksempelene på tilleggs kommentarene kan bekrefte dette, eksempelvis «irriterende», «rar», «jeg synes heller ikke den er noe særlig fin», «den er ikke akkurat favoritten» og «jeg har blitt erta litt med at jeg har fevikdialekt fordi den er litt bred. Jeg vil heller snakke litt pent. Jeg er ikke helt fornøyd, men helt greit».

Spørsmål 4: Ønsker du at du i visse situasjoner hadde hatt en annen dialekt, eller tenker du ikke på det?

Anita svarer ikke på dette spørsmålet da hun mener selv at hun ikke har grimstaddialekt, slik hun formulerte under forrige spørsmål som ble stilt til henne. Så i denne intervjusituasjonen er det bare Bent av disse to som kommer med et svar.

Slik Bent fremstiller det i sitt svar, kan det virke som han er en tanke dialektsforvirret. Med tanke på at han har slektninger fra både Kristiansand og Trondheim, mener han selv at han veksler litt i mellom alle de tre språklige varietetene. Identiteten hans er kanskje flertydig. Man har identitetsvalg etter hvor man kan føle tilhørighet over flere sosiale grupper (jf. kap. 3.5.1.3). Identitet henger nøye sammen med språkbruk, hvor man viser hvem man er og hvem man ønsker å være. Tilpassningsteorien er med på å forsterke dette. Bent konvergerer/gjør talemålet likere for å oppnå større likhet, og ved at han gjør det kan det være et eget ønske om å identifisere seg med bestemte sosiale grupper (jf. kap. 3.5.2.3). Bent svarer i utgangspunktet ikke helt på spørsmålet som er blitt stilt, han forklarer heller at han blir påvirket av dialektene til de eventuelle familiemedlemmene har er sammen med der og da.

Chris har større fokus på viktigheten av å forstå andre når han kommuniserer med andre med ulik dialekt enn han har selv. Heller ikke han påpeker spesielt at han ønsker å endre på sin egen dialekt, men kunne ønske at han kunne flere dialekter slik at det var lettere å forstå under en samtale med en person med en annen dialekt. Når man er i kontakt med andre har man også et behov for å forstå hverandre (jf. kap. 3.4.7). Slik dette kan tolkes, virker det som om Chris ønsker en dialekt som er lettere å forstå for folk flest, og det handler ikke om at han synes egen dialekt er mindre fin. Chris forklarte i forrige spørsmål at han ikke kunne tenke seg å endre noe ved egen dialekt, noe som avviker fra svaret han kommer med her. Avviket kan skyldes at Chris føler seg mer komfortabel i intervjusituasjonen, da et slikt opplegg gjerne

endres i takt med økende fortrolighet. Videre kan han ha blitt påvirket av Dag i samme intervjusituasjon som gjerne kunne ønske en annen dialekt (jf. kap. 4.5.4).

Dag sier i sitt svar at han kunne ønske han hadde samme dialekt som sin mor som kommer fra Kjøllerfjord. Han ønsker en annen dialekt da han syns morens dialekt er "noe helt annet å høre på". Heller ikke Dag påpeker at han i enkelte situasjoner ønsker å ha en annen dialekt, men han påpeker likevel at han kunne ønske han snakket med tilsvarende dialekt som sin mor. Dette svaret er kanskje ikke overraskende siden ingen av hans foreldre er i fra Grimstad og har grimstaddialekt. Under oppveksten blir identiteten mennesket besitter formet. Den vil også bli påvirket av miljøet man befinner seg i, hvor både talemålet og kommunikasjonen vil fungere som en samlende kulturell komponent (jf. kap. 3.5.2.2). Man har gjerne sterk tilknytning til foreldrene sine under oppveksten, noe som gjør at de også er med på å forme identiteten. Man har også ønsker om å føle seg like hverandre i språk som i andre ting. Det kan være Dag ønsker å snakke likt med de han omgås med (jf. kap. 3.4.7). Det er stor sannsynlighet for at han har flere familiemedlemmer som snakker samme dialekt som moren. Dette vil da være en sosial gruppe som Dag kan ønske å være en del av, fordi han føler naturlig nok at han har tilhørighet til denne gruppa.

Elise eller Frida hevder de ikke tenker på at de kunne ønske en annen dialekt i visse situasjoner. Men Elise kommer med en tilleggs kommentar hvor hun uttrykker at "men det hadde vært gøy med kristiansandsdialekt". Det kan bety at de er tilfredse med den dialekten de har, siden de ikke ønsker en annen dialekt i enkelte situasjoner. Likevel vil dette vike fra svaret på forrige spørsmål for Elise sin del, da hun er tydelig på at hun ønsker et mer standardisert talemål.

Hanne uttrykker tydelig at hun ønsker at hun hadde hatt en annen dialekt og at hun tenker mye på det. Dette blir spesielt viktig for henne når hun omgås familie eller venner som er fra andre steder enn Grimstad. For eksempel når hun er på ferie eller besøk i Ålesund eller Oslo. For Hanne kan det tenkes at hun er i samme situasjon som Dag.

Guro sitt svar skiller seg litt ut, da hun kunne ønske hun hadde en annen dialekt nettopp for å skille seg ut. Hun kunne ønske hun hadde en annen dialekt enn den dialekten menneskene rundt henne prater, nettopp for å være litt annerledes enn alle andre. Det synes hun er kult.

Spørsmål 5: *Har du fått noen kommentarer på dialekten din? Hva slags kommentarer? Negative/positive?*

Anita har også unngått å svare på dette spørsmålet. Bent forteller at han har fått noen negative kommentarer på sin dialekt. Det har helst vært fra familie i Kristiansand. Men han sier også at det er fordi de bruker ulike ord på å forklare for eksempel det samme, men det heter to forskjellige ting på to forskjellige dialekter. Men han konkluderer her med at av de kommentarene han har fått, så er de hovedsakelig negative. Han forteller også her i dette spørsmålet at han har størst preg av grimstaddialekt i sitt språkbruk, mens i forrige spørsmål kunne det virke som han var i tvil. Det kan bety at han misforstår forrige spørsmål, eller at han først ser at han har grimstaddialekt når han får kommentarer på den. Det at Bent har fått negative kommentarer på dialekten sin, kan forsterke ønsket hans om å ha et mer standardisert talemål.

Verken Chris eller Dag sier at de har fått negative kommentarer på grunn av dialekten deres. Det eneste de har fått tilbakemelding på er at Dag mumler når han prater, og Chris av og til bruker ord han må forklare for venner som kommer utenfra Grimstad. Men de påpeker her begge at kommentarene ikke er negative.

Både Elise og Frida sier de har fått kommentarer for dialekten sin. Elise har fått kommentarer på at hun blander litt mellom grimstaddialekt, arendalsdialekt og svensk. Men hun bryr seg ikke om de kommentarene. Likevel mener hun at hun kan jo begynne å prate med litt mer grimstaddialekt siden hun bor her. Dette avviker med spørsmål tre, hvor hun sier at hun ønsker å snakke et mer standardisert talemål. Frida har hovedsakelig fått kommentarer på at hun prater bredt og rart. Men ikke nødvendigvis bare negative kommentarer. Hanne forteller at hun er blitt litt erta for dialekten sin av blant annet familiemedlemmer, mens Guro referer til en historie hvor hun heller fikk kommentarer for det motsatte. Hun fortalte om en episode hos hudpleier, hvor Guro fikk tilbakemelding på at hudpleieren fra Grimstad var litt skuffet over at Guro ikke hadde mer definert grimstaddialekt enn hun har.

Det finnes likhetstrekk blant holdninger til folk grunnet det kulturelle fellesskapet man lever i (jf. kap. 3.6.4). I et kulturelt fellesskap og i en sosial gruppe vil kanskje informantene ha fått kommentarer som avviker fra det språket som brukes ellers i gruppa. Dialektmobbing kan oppstå fordi andre kan ha opplevd avvikende former i forhold til egen dialekt (jf. kap.

3.6.4.3). Det er tydelig at informantene i deres sosiale grupper har andre som har registrert deres manglende preg av dialekt eller omvendt. Avvikene er nødvendigvis ikke et avvik fra grimstaddialekten, men heller hva som er sosialt akseptert av gruppa (jf. kap. 3.5.2.4). Videre er det vanlig å øyne forskjeller mellom generasjoner. Uttrykk en generasjon bruker, er gjerne ulike de en annen generasjon bruker. Samtidig vil et språkmønster til den enkelte tilpasse seg ulike livsfaser, hvor for eksempel at språket er annerledes i ungdomsfasen enn andre faser (jf. kap. 3.4.1). Det betyr at normer og oppfatninger om hvordan en dialekt er og bør være kan være knyttet til hvilken generasjon eller livsfase man tilhører. Dette kan være en av årsakene til at flere av informantene har fått negative kommentarer på egen dialekt.

Spørsmål 6: Legger du om dialekten i noen situasjoner enn i andre?

Anita ville heller ikke svare på dette spørsmålet. Bent mente at dette hadde han allerede svart på i et tidligere spørsmål, og repeterer at han legger om dialekten sin i tulatesituasjoner for å for eksempel være morsom. Chris sier her at han aldri legger om dialekten sin, fordi han kan ikke noen andre dialekter, men han kan lett bli påvirket av ord og uttrykk som brukes av bekjente som har en annen dialekt enn hans egen. Dag sier at han ikke pleier å legge om dialekten sin. Elise svarer på dette spørsmålet at hun ikke legger om med vilje, men blir påvirket av de de omgås med. Hanne forteller at når hun er med familien sin i Ålesund, så legger hun litt om på dialekten sin på automatikk. Guro sier at hun er veldig lett påvirkelig uten å gjøre det med vilje. Hun sier at hun legger om dialekten sin fort når hun prater med venner og bekjente som har andre dialekter enn hun selv. Men heller ikke her virker det som at hun gjør det med overlegg, men heller at hun ikke kan noe for det.

En årsak til at informantene velger å legge om dialekten sin kan forklares ved tilpasningsteorien (jf. kap. 3.5.2.3). Informantene velger kanskje å konvergere for å føle seg forstått, og kan derfor tilpasse språket sitt til samtalepartnerens talespråk, eller kanskje legge om til et talemål som ligger nært opp mot skriftspråket. Konvergens kan også skje for å oppnå sosial identifikasjon med dem man kommuniserer med. Det kan være de ønsker å være likere et sosialt fellesskap og tilpasser seg deretter, på samme måte som enkelte gjør seg likere i form av mote og klær (jf. kap. 3.6.3).

Frida sier «hvis jeg er med noen som snakker veldig bredt en annen dialekt, så begynner kanskje jeg å snakke bredere». Å legge om dialekten sin til en mer tradisjonell variant, kan også forklares ved hjelp av tilpasningsteorien. Det motsatte av konvergens er når man divergerer. Man opprettholder eller gjør talemålet sitt mer ulikt samtalepartneren (jf. kap. 3.5.2.3). Kanskje Frida ønsker å uttrykke sosial avstand til de hun snakker med, eller kanskje det er et ønske om å fremheve sin egen sosiale tilhørighet.

Hovedvekten av informantene blir påvirket av andre dialekter, og de mener dette er noe som faller dem naturlig. Det betyr at informantene har intra-individuell variasjon, hvor talemålet varierer hos den enkelte (jf. kap. 3.4.3). Det kan også tenkes at informantene har ulike identiteter knyttet til ulike sosiale grupper (jf. kap. 3.5.1.3).

Sammenlikner man svarene her med svarene i spørsmål fire, hvor de ble spurt om de ønsket en annen dialekt i visse situasjoner, ser man en forskjell. Elise og Frida tenkte ikke på det, men mener likevel at de blir påvirket under dette svaret. Dette kan forstås som at Elise og Frida legger om dialekten uten å ønske det selv. Dette spørsmålet ble brukt for å se om svarene var motstridende med spørsmål fire, hvor de ble spurt om de ønsket å ha en annen dialekt i visse situasjoner. Her virker det som om de legger om dialekten på automatikk, og at de ikke kan noe for det.

Spørsmål 7: Synes du dine foreldre eller besteforeldre har en fin eller stygg dialekt? Hvorfor?

Anita sier at dialekten deres er både «stygg», «bred» og «harry», og mener det høres ut som «om man er født og oppvokst langt, langt ute på landet». Faren hennes kommer fra Iran, mens moren hennes er født og oppvokst i Arendal. Mest sannsynlig har moren arendalsdialekten, en dialekt som hun ikke synes er noe fin. I spørsmål to svarer hun at hun forbinder grimstaddialekten med folk fra landet, og at den er tradisjonell. Dialekten i Arendal har mange likhetstrekk med dialekten i Grimstad (jf. kap. 3.3.4), noe hun også uttrykker.

Bent sier farmorens hans har kristiansandsdialekt og bestemoren har østlandsdialekt. Han utpeker bare at farmorens dialekt, at den er «helt grei». Han kommenterer ikke bestemorens østlandsdialekt noe videre. Morens hans har grimstaddialekt, og det syns han er irriterende å høre på. Bent mener at moren plager alle med hennes dialekt, fordi den er direkte stygg. Men

han synes pappaen hans har en kul dialekt, og han har også kristiansandsdialekt. Hvorfor er kristiansandsdialekten til far karakterisert som «kul», mens kristiansandsdialekten til farmor karakterisert som «helt grei»? Har han et bedre forhold til sin far enn til sin mor? Kan far være et større forbilde for Bent?

Endringer i talemål kan ofte ses mellom generasjoner. Det kan tenkes at de sosiale gruppene blant foreldre- og besteforeldregenerasjonen besitter andre verdier og normer enn den unge generasjonen (jf. kap. 3.6.3), som også kan forklare forskjeller i hva som er sosialt akseptert og hva som ikke er sosialt akseptert mellom de ulike generasjonene. Kanskje Bent aksepterer dialekten til far i en større grad enn sin farmor grunnet ulike verdier hos far og farmor.

Når man først danner holdninger gjennom sosialiseringprosesser, blir man påvirket av sine nærmeste relasjoner. Individet vil være selektivt i forhold til hvilke påvirkningskrefter og normer han eller hun vil påvirkes av (jf. kap. 3.6.2.1). Videre ønsker man å solidarisere seg med grupper man føler man hører til, og velger også å holde seg til de normer og verdier i gruppa (jf. kap. 3.6.3). Det kan virke som om Bent sin far fungerer som et forbilde for Bent. Holdningene til morens grimstaddialekt kan være et uttrykk for å markere avstand til dialekten, men det kan også være for å markere avstand til sin mor (jf. kap. 3.6.4.1).

I dette svaret er Chris ganske tydelig på at han ikke kan si at foreldrene hans har stygg dialekt, fordi «det er jo sånn jeg snakker». Han påpeker også at han syns foreldrene hans har en fin dialekt. Chris karakteriserer dialekten sin som fin innledningsvis, svaret hans bærer også her preg av stolthetsfølelse av egen dialekt knyttet til sin egen identitet. Identiteten blir formet under oppveksten med ulike påvirkningskrefter. Både stedet man kommer fra og mennesker som former kulturen på stedet er sentralt (jf. kap. 3.5.2.2). Bent viser at han ønsker dialekten knyttet til egen identitet.

Dag sier han liker best morens dialekt som er nordlandsdialekt. Hanne forteller at hun liker dialekten til moren sin, men hun er fra Ålesund. Dialektene er knyttet til andre steder i Norge, noe som mest sannsynlig er på grunn av Dag og Hanne sin påvirkning av foreldre under oppveksten (jf. kap. 3.5.2.2). Samtidig vil holdninger til språk bygge på de holdningene man har til den enkelte språkbruker (jf. kap. 3.6.4). Det kan være at Dag og Hanne har et godt forhold til sine mødre, siden mødrene deres bærer den dialekten Dag og Hanne ser på som fin. Dette har også sammenheng med at foreldre gjerne har den største påvirkningskraften på

holdninger til den enkelte fra barndommen av (jf. kap. 3.6.2.1), og det kan tenkes at foreldrene har vært bestemmende for Dag og Hannes følelser tilknytta til dialekt. Hanne sier også at hun ikke synes pappaen hennes snakker spesielt pent, og han er i fra Grimstad. Hun sier at «det er ikke det jeg vil snakke». På samme måte som i Bent sitt tilfelle, kan det tenkes at hennes mor fungerer som et forbilde for henne, og at hun kanskje har et bedre forhold til sin mor enn sin far.

Elise synes faren hennes har en fin dialekt, men han er svensk. Moren hennes, som snakker en blanding av arendalsdialekt og grimstaddialekt, har en helt grei dialekt.

Frida mener at verken foreldrene hennes eller besteforeldrene hennes har noe særlig dialekt, selv om moren kommer fra Lindesnes og faren er vokst opp i Grimstad.

Guro på sin side synes at alle i familien hennes snakker helt greit. Under det første spørsmålet sier Guro at hun «har egentlig ikke så veldig mye dialekt», mens hun her svarer at mor snakker litt fevikdialekt og at «hun snakker ganske likt som meg». Årsaken til at hun endrer mening om hennes egen dialekt, kan være at hennes mor besitter verdier som Guro ønsker å identifisere seg med (jf. kap. 3.6.1). Guro har ikke noen formening om at besteforeldrene hennes snakker noe penere eller styggere selv om de snakker en mer tradisjonell dialekt enn hun selv gjør, noe som kan ha med hennes identitetstilhørighet å gjøre. Men hun legger til at «man snakka kanskje litt mer sånn før» og «nå er det jo blitt sånn at vi snakker litt mer normalt». Det at hun definerer sin egen dialekt som normal, samtidig som hun påpeker at besteforeldrene hennes «snakker veldig bredt», er også interessant. Måten hun her velger å ordlegge seg på kan tyde på at det å snakke tradisjonell dialekt er unormalt i de sosiale miljøene i hennes sosiale omgangskrets.

Dialekten som blir karakterisert som stygg eller mindre fin under dette spørsmålet, er grimstaddialekten. Det er vanlig blant unge å ta i bruk ord og uttrykk som markerer avstand fra voksne (jf. kap. 3.4.1), og over tid vil nye ord og uttrykk bli sosialt akseptert av en gruppe når flere i en eller flere sosiale grupper velger å ta i bruk det nye fenomenet (jf. kap. 3.4.2). Fenomenet som er sosialt akseptert blant unge, kan være ikke sosialt akseptert av en eldre generasjon – og motsatt. Derfor kan det tenkes at grimstaddialekten til foreldre og besteforeldre anses som stygge eller mindre fine. Dersom de påpeker at en av foreldrene eller

en av besteforeldrene har fin dialekt, kommer vedkommende fra et annet sted i Norge, eksempelvis fra Kristiansand, Ålesund og Kjøllefjord.

Dette spørsmålet kan ha en noe uheldig formulering, da informantene blir spurt om å karakterisere dialekten til deres foreldre og besteforeldre. Dette kan være et spørsmål hvor det kan ligge ulike årsaker for at et bestemt svar velges av informanten (jf. kap. 4.6).

Informantene kan tolke det som at de skal svare på hvem de liker eller ikke liker av sine foreldre og besteforeldre ved at de blir bedt om å karakterisere dialektene deres som stygge eller fine. Dette har med deres tilknytning til foreldre og besteforeldre å gjøre, og kan derfor være vanskelig å svare på. Jeg kunne heller valgt å stille et åpent spørsmål om hva de synes om dialektene, uten kategoriseringen. Likevel kan det se ut til at informantenes holdninger kommer godt frem under dette spørsmålet.

Spørsmål 8: *Trives du i Grimstad?*

Både Anita og Bent er enige om at de trives i Grimstad, men ingen av de liker Fevik. I dette svarer var det viktig å få frem at Fevik var en plass de ikke likte. Også Chris og Dag er enige om at de trives i Grimstad og at de synes det er en fin by med akkurat passe mengde mennesker her. Både Elise og Frida synes også Grimstad er en helt grei og koselig by, så de er enige i at de trives i den. Hanne og Guro hevder begge at de trives veldig godt i Grimstad. Guro uttrykker at hun også liker seg her fordi det er godt og varmt her nede, i motsetning til hvordan det er nordover.

I flere talemålsundersøkelser er det bevist at unge som er positive til oppvekststedet sitt, og har en lokal identitetsfølelse, gjerne er brukere av flere tradisjonelle dialektformer enn de som opplever det motsatte. Det betyr at man ved negativ innstilling til stedet man har vokst opp på legger kanskje oftere om sin egen dialekt (jf. kap. 3.2.2.3 og 3.5.2.2). Det fremkommer av resultatene at alle åtte informantene trives i Grimstad, men hovedvekten av disse informantene har vist negative holdninger til egen dialekt ved tidligere spørsmål. I dette tilfellet er det tydelig at hovedvekten av informantenes assosiasjoner til hjemstedet sitt ikke har noen påvirkning på deres holdninger til dialekten, samtidig som deres negative holdninger til dialekten ikke påvirker synet de har av sin egen hjemby. Chris, som tydelig i tidligere svar understreker at grimstaddialekten er fin, kan likevel være en informant som liker sin egen

dialekt samtidig som han er påvirket av det faktum at han har gode assosiasjoner til egen hjemby. Teorien jeg har valgt å knytte til dette spørsmålet stemmer ikke overens med de svarene jeg har fått av syv av de åtte informantene. Men det er også viktig å påpeke at informantene kommer med flere grunner til hvorfor de ikke liker sin egen dialekt, som ikke har noe med selve byen Grimstad å gjøre. Derfor kunne muligens denne teorien i større grad ha vært en fasit på holdninger til dialekten, hvis informantene jeg har intervjuet hadde assosiasjoner til Grimstad som eneste påvirkning til holdninger om egen dialekt.

Det er viktig å påpeke at dette spørsmålet kan virke som et ledende spørsmål, og her har det kanskje vært enkelt for informantene å gi bestemte svar (jf. kap. 4.6). Dette kan være en årsak til at svaret informantene kommer med her er enstemmig. Derfor har jeg valgt å stille et liknende spørsmål senere, som ikke er ledende. Det har vært et poeng å ha med dette spørsmålet, fordi jeg kanskje kunne fange opp underbevisste holdninger dersom svarene i kommende spørsmål er motstridende med svarene i dette spørsmålet. Dette kommer vi tilbake til senere.

Spørsmål 9. Synes du det er noen forskjell på dialektene i Grimstad? Hvilke steder skiller seg ut? Hvorfor?

Anita merker at både dialekten på Fevik og dialekten i Reddal er de som skiller seg ut fra resten av dialekten i Grimstad, og mener det er litt forskjellige trekk. Videre mener hun at man kan se det på personen, at det har med «væremåte, bare hvordan de prater, hvordan de forholder seg til ting og sånn». Bent er enig i at man kan se det på «måten de er på». Han forteller også om en i klassen som kommer fra Fevik, og mener «han kommer med litt sånn rare ord, av og til». Holdninger til språk henger nøye sammen med holdninger og assosiasjoner man har til den som bruker språket, noe Anita og Bent viser tydelig (jf. kap. 3.6.4.1).

Chris peker på Fevik, hvor han mener det er en veldig tradisjonell grimstaddialekt. Han synes «de drar orda». Dag eksemplifiserer ordene Chris snakker om. Frida mener det snakkes en mer tradisjonell grimstaddialekt i Reddal og på Landvik enn ute ved kysten. Elise peker på bondelandet, og mener «de skiller seg ut, enn der jeg bor. Sånn smågårder». Hanne synes

dialekten på Fevik og dialekten i Reddal, og mener «de legger mer trykk på forskjellige bokstaver».

Guro synes det blir snakket mindre grimstaddialekt, og refererer til ungdommer i dag: «vi snakker jo mindre bredt enn de gjorde før, tror jeg». Guro peker på at det er forskjeller mellom generasjoner, og ikke bare forskjeller fra sted til sted. Informanten merker eldre generasjoner snakker bredere enn den yngre generasjonen. Hun mener dialekten går litt bort blant unge i dag. Endringer i samfunnet, som industrialisering og globalisering, vil påvirke språket til endringer (jf. kap. 3.4.1). Bare de siste tiårene har det skjedd store endringer i samfunnet, som økt mobilitet, flytting og nye sosiale nettverk (jf. kap. 3.4.6). Dette kan være aktuelle forklaringer på hennes oppfatninger.

Guro peker på at dialekten på Fevik skiller seg ut, en variant av grimstaddialekten som hun mener er «litt tullete og harry». Hun imiterer fevikdialekten og sier «e e fra fevig å e ligår traktorå». Ved denne imitasjonen så sier Guro samtidig at hun har tillagt folkegruppen hun imiterer en identitet som her har en tydelig interesse for traktorer. Dette drar for eksempel det tidligere TV-programmet «Lille lørdag» videre i sitt humorprogram «Min Drømmeserie» (jf. kap. 3.6.4.3). De setter stereotyper på arendalitter som de fremstiller som mindre intelligente. Dialekter kan også oppfattes som mindreverdige, da de med høyere sosial status i samfunnet har mindre preg av dialekt (jf. kap. 3.6.4.5) Informanten ønsker kanskje ikke en dialekt som assosieres med personer eller sosiale grupper som hun mener er mindre intelligente, noe som også kan føre til at informanten fraskriver dialekten som en del av sin identitet. Det kan tenkes at informanten ønsker å markere avstand til brukerne av dialekten i ytterkantene (jf. kap. 3.6.4.2).

Det er tydelig at informantene legger merke til forskjeller i grimstaddialekten, og at det er inter-individuell variasjon i språkbruket mellom menneskene i kommunen (jf. kap. 3.4.3). Alle nevner at det er ytterkantene av Grimstad kommune som skiller seg betraktelig ut, som Reddal, Landvik og Fevik. Grimstaddialekten er påvirket av talemålet til nabokommunene, som trolig gjør at ytterpunktene har en annen variant av en språklig variabel enn det som er i bykjernen av Grimstad (jf. kap. 3.3.5). Kommunesammenslåingen (jf. kap. 2.8) skjedde ikke for så lenge siden. Kanskje dette er med på å skille ut dialektene som eksisterer i disse områdene fra bykjernen.

Det er samsvar med at informantene oppfatter dialekten i ytterkantene av kommunen som mer tradisjonelle enn de i byen, og blir karakterisert som «harry», «tullete», «rar» og språk som er på «bondelandet». Flere kommer med etterlikninger av dialektene i disse områdene, samtidig som de ler. Deres bevisste holdninger uttrykkes språklig gjennom hvordan de karakteriserer dialektene i ytterkantene av Grimstad, samtidig som atferden deres understreker deres underbevisste holdninger (jf. kap. 3.6.2.2). De bevisste holdningene samsvarer med de underbevisste holdningene deres i dette spørsmålet. Man kan her forstå deres svar og reaksjoner som at de er negative til dialektene i ytterkantene av Grimstad kommune. Ved å stille informantene dette spørsmålet, ser man om informantene klarer å høre forskjeller på dialekter innad i kommunen. I tillegg fanges holdningene deres til de ulike dialektvariasjonene i kommunene opp i tilleggskommentarene deres.

Spørsmål 10: *Hva synes du om Grimstad?*

Anita synes det er en veldig fin by å vokse opp i, og hun liker at mange har en dialekt. Hun legger til at folk stort sett «prater sånn som man skriver på bokmål». Videre forteller hun om at folk kan høre at hun kommer fra Sørlandet når hun er på ferie i Trondheim. Hun sier at «der skjønte de til og med at vi var fra Sørlandet og sånn, selv om jeg ikke prater grimstaddialekt en gang». Dette er interessant fordi hun ved flere av spørsmålene sier hun ikke kan svare på dem fordi hun hevder hun ikke har grimstaddialekt. Hun tror selv at hun ikke snakker grimstaddialekt, men realiteten sier noe helt annet. Dette utsagnet kan tyde på lite kjennskap til egen dialekt. I tillegg klarer hun ikke å se at hun også snakker dialekt, selv etter hun er blitt informert om at andre kan høre at hun kommer fra Sørlandet. Dette forsterker tolkningen av hennes holdninger til grimstaddialekten, som hun ikke ønsker å identifisere seg med, gjennom å informere om at hun ikke har grimstaddialekt.

Bent sammenlikner Grimstad med Arendal i forhold til miljø, hvor han mener det sosiale miljøet er bedre i Grimstad kommune. Han liker også at det ikke er så tettbygd i Grimstad, slik som i Arendal. Både Chris og Dag peker på det samme som Anita og Bent, og konkluderer med at det er en fin by. Frida og Elise liker at Grimstad har mye å tilby, som for eksempel at det er en universitetsby, til å være en relativt liten by.

Guro og Hanne synes også at Grimstad er et fint sted, men mener byen har muligheter som de kunne benyttet seg av, som for eksempel utnyttelsen av brygga i byen og større muligheter for «shopping». Hanne sier at «vi kunne fått litt mer fra Arendal». Til tross for at de liker Grimstad, peker Guro og Hanne på mangler, de sier hva som kunne blitt gjort annerledes med byen. På dette grunnlaget er det feil å si at de vurderer eget hjemsted som negativt, men preferansene deres kan likevel ligge i oppvurderinger av andre dialekter. De trekkene de her savner i Grimstad kommune er trekkene man finner under en urbaniseringsprosess. Det kan virke som om de ønsker at byen i Grimstad skal ha flere likhetstrekk med de større byene i Norge. Og dette henger da kanskje sammen med ønsket om å urbanisere eget talemål.

Et negativt syn på egen dialekt kan ligge i årsaker knyttet til negativ vurdering av egen kulturbakgrunn og eget hjemsted (jf. kap. 3.6.4.1 og kap. 3.5.2.2). Denne teorien ser ikke ut til å stemme med informantenes svar. Svarene på spørsmålet her samsvarer i stor grad med svarene informantene ga på spørsmål åtte, hvor informantene blir spurt om de trives i Grimstad.

Spørsmål 11: *Hva tenker du når du hører dialekten din på TV?*

Anita kjenner hun blir litt flau noen ganger, men mener det kommer an på situasjonen. Dersom det er et humorprogram, er det litt flaut. Men hvis det er av alvorlig art, blir hun ikke flau. Hun legger til at man ikke bør skamme seg over dialekten sin.

Bent begynner å le, særlig hvis TV-kjendis Dag Otto Lauritzen er på TV, som han mener har «skikkelig dialekt». Han sier «jeg begynner jo bare å le når han snakker, fordi han skiller seg ut fra alle andre jeg kjenner». Bent snakker om TV-programmet «På tur med Dag Otto» (jf. kap. 3.6.4.2) og mener Ødegård og Lauritzen mobber hverandre. Han legger til at han «vet jo ikke om Dag Otto kan mobbe han da, men han kan i hvert fall mobbe Dag Otto». Denne kommentaren er interessant med tanke på hva som ligger i forholdet mellom dialekt og standardtalemål. Det kan tolkes som om Bent synes man har grunnlag til å mobbe grimstaddialekten, men ikke et talemål som har mindre preg av dialekt, noe som kan knyttes til at de med preg av mindre dialekt ofte er de med høyere sosial status i samfunnet (jf. kap. 3.6.4.3). I teorien er det eksempler på underbygging av stereotyper, hvor blant annet Ødegård «mobber» Lauritzen i TV-programmet Bent snakker om, noe Bent påpeker. Her kan det tolkes

som om Bent mener det er «mobbe»-grunnlag på bakgrunn av dialekten til Lauritzen. I programmet er det ikke sikkert Ødegård mobber han, men ved å ta i bruk dialekten hans for å underbygge og repetere en mindre fornuftig uttale han har hatt, knytter Ødegård grimstaddialekten opp mot et identitetstrekk for å fremheve hvor «dum» uttalen var. Det kan underbygge et identitetstrekk som sammenslår tradisjonell grimstaddialekt med «dumhet». Ødegård mener nok ikke at folk fra Grimstad er dumme, men det kan fremstilles slik på TV. Dette er en type uttale som kan ha vært med på å påvirke holdningene informantene har til sin egen dialekt.

Chris skiller seg ut med at han sier «Der kommer jeg fra. Stolt, at det er noen fra samme sted på TV», og uttrykker med dette at grimstaddialekten er en del av hans identitet (jf. kap. 3.5.2.1). Dag sier han aldri tenker noe over det, annet at personen kommer fra Grimstad. Elise tenker heller ikke så mye på det og mener det er fordi man sjeldent hører noen fra Grimstad på TV.

Frida synes det høres stygt ut, særlig hvis Lauritzen er på TV. Hun begrunner det med at han har en veldig tradisjonell grimstaddialekt, og «da høres det jo litt sånn stygt ut noen ganger». Hun merker forskjell mellom han og andre fra Grimstad på TV, hvor de andre ikke snakker «så stygt og bredt som han». Elise tenker ikke så mye på det, fordi hun mener det er så sjeldent man ser noen fra Grimstad på TV.

Guro tenker på Lauritzen med en gang. Hun sier det er «vittig å høre på han, for han snakker jo så bredt. Jeg tror ikke man kan finne noen som snakker så bredt som han». Videre sier hun at det er morsomt å høre på, og «det må vel mange andre også synes». Hun synes ikke det er fint når grimstaddialekten er så tradisjonell, men innrømmer at det kan være litt kult. Guro gjør narr av egen dialekt, samtidig som hun synes den er kul. Men i første spørsmål sier hun at dialekten er «helt grei». Det kan virke som om Guro ikke helt vil være ved at hun og Lauritzen har samme dialektopphav. Guro sier videre at «det er ikke vits i å være flau over dialekten sin, det er jo sånn man snakker». Her snakker Guro litt mot seg selv. Hun gjør narr av tradisjonell grimstaddialekt og synes det er stygt, samtidig som at man ikke bør være flau over den. I tillegg sier hun i spørsmål fire at hun ønsker en dialekt som skiller seg litt ut, og at hun selv snakker «normalt». En årsak til dette siste svaret kan være at hun blir påvirket av Hanne sitt svar, som snakker om å være stolt over grimstaddialekten sin. Hanne mener

Lauritzen virker stolt over egen dialekt, og mener han velger å snakke tydeligere grimstaddialekt i stedet for å prøve å skjule det, «i forhold til det mange andre gjør».

I de forskjellige intervjusituasjonene nevner alle informantene TV-kjendis Lauritzen i forbindelse med å høre egen dialekt på TV. De fleste mener at det er morsomt å høre på fordi han snakker en tradisjonell grimstaddialekt. Massemedia bidrar til kontakt med andre dialekter, slik man ser i dette tilfellet. Standardisert talemål er likevel dominerende i radio og TV (jf. kap. 3.4.6). Det at alle informantene er godt kjent med TV-programmet «På tur med Dag Otto», viser kontakten med andre dialekter enn standardisert talemål. Likevel kan det oppleves som annerledes og unaturlig, fordi det ikke er så vanlig å høre egen dialekt på TV. Dette påpeker Elise ytterligere når hun sier det er så sjeldent man ser eller hører folk fra Grimstad på TV. En annen årsak til at flere av informantene viser negative holdninger, eller positive holdninger slik som Chris viser, er at språkholdningene kan forklares ut fra sosiale forhold. Det kan være at språkholdningene henger sammen med holdningene til brukeren av dialekten (jf. kap. 3.6.4.1). Lauritzen er en kjent TV-profil nasjonalt sett, noe som gjør det mer naturlig for informantene å trekke frem stereotypiske eksempler på dialekten i Grimstad. Eksempelvis påpeker også stand-up komiker Alvseike i Agderpostens videoklipp stereotypiske oppfatninger. Hun generaliserer hva det vil si å være en sørlending, hvor hun trekker frem Lauritzen som en stereotype for sørlendinger (jf. kap. 3.6.4.2).

Stereotypier kan være med på å påvirke hvem som bør endre dialekten sin da holdningene blir overført til den som bruker språket (jf. kap. 3.6.4.2). Sammenlikner man svarene her med svarene i spørsmål tre, kan stereotypiske eksempler på grimstaddialekten være med på å påvirke ønsket om å snakke et mer standardisert talemål.

Spørsmål 12: Hva tror du de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten?

Anita tror andre vil oppfatte dialekten som «harry» og «ute på landet». Men hun har aldri opplevd at noen har blitt mobbet for grimstaddialekten. Bent mener også at dialekten høres «harry» ut og merker noen kan bli mobbet for det, særlig hvis man har tradisjonell grimstaddialekt.

Elise tror folk synes den er «grei, kanskje den er litt bred noen ganger». Men hun legger til at folk kan merke det finnes varianter i området. Frida mener andre synes den er litt rar. Hun mener «det høres stygt ut når den er for bred». Jo mer tradisjonell grimstaddialekten er, desto styggere er den.

I følge Guro kan dialekten oppfattes som «litt tung å høre på», men også at noen kan synes den er normal. Hun kan også se for seg at enkelte vil mene grimstaddialekten er morsom og at «de kan mobbe oss litt for det». Det gjelder særlig hvis man har tradisjonell grimstaddialekt, «i hvert fall hvis man snakker så bredt som Dag Otto». Dette kan tolkes som at Guro mener man har større grunnlag for å gjøre narr av Lauritzen fordi han snakker bredere.

Hanne tror mange ikke synes den er noe fin, og at «det er mange som synes den er forferdelig å høre på».

Alle informantene som fikk dette spørsmålet tror ikke folk som ikke kommer fra Grimstad har mye fint å si om grimstaddialekten. Svarene her bærer preg av nedvurdering av grimstaddialekten, og flere av informantene mener i tillegg at det er grunnlag for å gjøre narr av dialekten. Årsaken til nedvurderingen kan ha sammenheng metodisk, da svarene her kan være påvirket av svarene på forrige spørsmål (jf. kap. 4.6). Det kan tyde på at informantene er påvirket av forrige spørsmål siden de også i dette svaret tar opp Lauritzen. Spørsmålet kunne kanskje vært stilt ved en senere anledning for å redusere risikoen for påvirkninger.

Svarene på dette spørsmålet kan ha sammenheng med spørsmål fem, hvor noen av informantene svarte at de hadde opplevd kommentarer på egen dialekt. Dette gjelder særlig Bent, Elise, Frida og Hanne som har blitt «ertet» for dialekten sin av venner og familie. Deres meninger vil kanskje stemme med svarene i spørsmål fem, hvor de ble spurt om de hadde fått noen kommentarer på dialekten sin. Alle hadde fått kommentarer i mer eller mindre negativ forstand.

Her var det bare seks av informantene som fikk dette spørsmålet. Chris og Dag fikk ikke muligheten til å svare, fordi jeg klarte å hoppe over dette spørsmålet i denne intervjusituasjonen. Da Chris gjennom intervjusituasjonen har vist positive holdninger til egen grimstaddialekt, kan det tenkes at han ville trodd noe annet enn de andre informantene har svart. Svaret hadde kanskje ikke vært entydig.

Spørsmål 13: *Hvilken dialekt i Norge synes du er fin? Hvorfor?*

Anita liker godt trondheimsdialekten fordi «det flyter så fint i ørene mine», samtidig som hun mener bergensdialekten er fin. Bent foretrekker kristiansandsdialekten som han mener har en fin klang. Dessuten skiller den seg ut fra andre dialekter i landet, mener han. Han liker også dialekten i Oslo. Dag foretrekker finnmarkdialekten fordi den er annerledes, mens Chris synes vestlandsdialekt er fint. Kristiansandsdialekten synes Elise er fin fordi den er «deilig og avslappende å høre på». Hun liker ikke så godt andre dialekter. Frida peker ut dialekten i Volda, blant annet fordi de har rulle-r. Hanne liker dialekten i Møre og Romsdalen, og i Ålesund. Hun sier det er klangen hun liker samtidig som det er en annerledes dialekt. Guro foretrekker dialektene i Kristiansand, Stavanger og Trøndelag fordi de er annerledes og har en annen klang.

Informantene påpeker at dialekter i helt andre deler av landet er fint. Jevnt over mener de at dialektene er fine grunnet klang og tonefall. Det viser seg at de fleste informantene assosierer de fineste dialektene med talemålet til familiemedlemmer. Dette kan vise at familiære forhold har påvirkning på deres holdninger (jf. kap. 3.6.2.1).

I svarene deres kan man se et mønster – nesten alle mener dialektene på Vestlandet er fine. Dialektene i dette området er innenfor vestnorsk, etter Skjeggelands inndeling (jf. kap. 3.3.3 og 3.3.4). Sørlandsk er også innenfor samme område, men ingen av informantene nevner dialekter innenfor sørlandsk. Talemålet de selv er brukere av er ikke under hva som kan anses som fin dialekt. Flere begrunner svaret sitt med at dialektene de liker har en fin klang og et fint tonefall. Grensen mellom høytone og lavtone ved tonem-1 ord går gjennom Lillesand. Tonelaget er dessuten noe av det mest bemerkelsesverdige når man hører folk snakker (jf. kap. 3.3.4). Det interessante er at kristiansandsdialekten blir nevnt flere ganger, en dialekt som har flere likhetstrekk med dialekten i Grimstad. Det som skiller de to dialektene mest er kanskje tonelaget. Det er stor sannsynlighet for at det er tonelaget som er avgjørende for at en dialekt er fin.

Svarene i dette spørsmålene er likevel noe motstridende med spørsmål tre, der tre av informantene ønsker å snakke et mer standardisert talemål fordi denne dialekten er en «penere» måte å snakke på. Dette gjelder Bent, Elise og Hanne. Hvis man skal sammenlikne

svarene i spørsmål tre med svarene i dette spørsmålet, kan det være de synes andre dialekter er fine, men ønsker likevel å snakke nærmere et standardisert talemål.

Spørsmål 14: Hvilken dialekt i Norge synes du er stygg? Hvorfor?

Sandnesdialekten synes ikke Anita er noe fin, selv om hun likte dialekten før. Hun sier «det er skikkelig ekkelt å høre på. Jeg får frysninger». Videre synes hun samene har et «eget tonefall som ikke høres helt sånn norsk ut». Bent liker heller ikke nordlandsdialekten, en dialekt han ser på som ikke «trivelig». Han peker på tonefallet som er annerledes, «litt sånn blanda med finsk». Videre er han lei bergensdialekten som han mener er «trøttsom», og begrunner det med at han hører dialekten ofte på nyhetene.

Dag og Chris snakker om en dialekt de sliter med å plassere, men Dag begrunner det med at det er «ikke mulig å forstå. Skjønner ikke at det er norsk, engang». Chris er enig. Elise sliter også med å plassere dialekten hun ikke liker, men konkluderer med at det er trondheimsdialekten. Hun sier de «banna så mye og de virka uhyggelige, kan man si, i dialekten». Hun liker heller ikke dialekten i Bergen.

Frida sier «man kan få litt nok av stavangerdialekt», samtidig som hun ikke liker dialekten i Bergen. Hun sier videre at en annen fin dialekt, er slik de snakker i Setesdal, fordi de snakker tradisjonell dialekt. I spørsmål tolv sier hun at «det høres stygt ut når den er alt for bred» om grimstaddialekten. Men det kan tenkes at hun synes andre tradisjonelle dialekter er fine, bare ikke tradisjonell grimstaddialekt.

Guro og Hanne peker på gammeldagse dialekter som stygge fordi de er uforståelige, på samme måte som Dag og Chris. Videre sier Guro at hun aldri har likt fevikdialekten som hun mener er «harry». Hun sier at «med en gang jeg hører noen snakker skikkelig fevikdialekt, da tenker jeg at ‘nå må vi finne frem traktoren snart’». Dialekten på Fevik er stygg dersom den er tradisjonell. Fevikdialekten er også grimstaddialekt, men det er mulig hun legger merke til andre trekk enn dialekten ellers i kommunen. Det kan ha sammenheng med at Fevik grenser til nabokommunen Arendal, og fevikområdet kan ha preg av arendalsdialekten (jf. kap. 3.3.5). Her kommer Guro sine holdninger om fevikdialekten tydelig frem gjennom hennes besvarelser.

Det er interessant å se deres manglende kunnskap på dialekter i Norge, både hvor dialektene hører til geografisk sett og hva som kjennetegner dem. En årsak til dette kan være fordi informantene er unge. Det kan kanskje ha vært litt vanskelig å svare på spørsmålet, og det kan også være at svarene har vært noe feilaktige. Halvparten av informantene mener at uforståelige og tradisjonelle dialekter er stygge. Betyr det at så fort en dialekt er vanskelig å forstå, så blir den automatisk stygg?

Spørsmål 15: Hvilke holdninger har du selv til grimstaddialekten?

Anita sier at hun ikke synes grimstaddialekten er en fin dialekt, men mener hun er nøytral til brukerne av den. Hun sier «Det er ikke sånn at hvis noen prater grimstaddialekt så har jeg fordommer mot de, de er skikkelig harraye og sånn. Det er ikke sånn». Anita motsier seg selv dersom man sammenlikner med Anitas svar i spørsmål ni. I spørsmål ni forteller hun at man kan se det på vedkommende at de er brukere av en tradisjonell grimstaddialekt. Bent mener grimstaddialekten er grei, men uttaler likevel at «det er ikke bra hvis alle rundt deg snakker det, for da blir jeg irritert, i hvert fall». Her viser Bent i sin uttalelse at han aksepterer grimstaddialekten, men viser negative holdninger til bruken av den. Anitas uttalte holdning til grimstaddialekten er negativ, men hun hevder at hun ikke har negative holdninger til bruken av den. Likevel har hun i tidligere besvarelser uttalt det motsatte.

Chris sier at han synes dialekten er fin dersom man ser bort i fra fevikdialekten. Dialekten er sosialt akseptert, men dette er med unntak av fevikdialekten. Det kan tenkes at fevikdialekten ligger for tett opp mot nabokommunen, og er derfor påvirket av arendalsdialekten (jf. kap. 3.3.5). Selv om Chris synes dialekten er fin, utelukker han deler av dialekten fra «fin»-kategorien. Man kan jo undre seg over om grimstaddialekten er fin når man ikke synes alle deler av den er fin.

Dag mener det er få i Grimstad som snakker grimstaddialekt eller har dialekt lenger. Dette har han også uttalt tidligere. Han forteller videre at han kjenner en som har dialekt, og han synes det er annerledes å snakke med denne personen. Han synes det er gøy og uttaler videre: «da disser du han på en morsom måte, da. For han er liksom den eneste som snakker sånn». Dag viser ikke misnøye over dialekten i sine uttaler, men påpeker likevel at det er grunnlag for å gjøre narr av grimstaddialekten. Da er hans uttalte holdning i utgangspunktet positiv, men han

uttaler på den andre siden at han synes det er helt greit å gjøre narr av vennen som har tydelige trekk av grimstaddialekten. Det er også interessant at han mener at nesten ingen snakker grimstaddialekt lengre. Dette kan være informantens manglende kunnskap om hva grimstaddialekten innebærer, og at han ikke hører hva som definerer en grimstaddialekt.

Elise tenker «sykkelby», mens Frida tenker på sommeren. De mener begge at det ikke er noe negativt med Grimstad. Det kan virke som om de misforstår spørsmålet, selv etter jeg prøvde å forklare begrepet holdninger. Her forklarte jeg at de kunne svare hva de selv tenker om grimstaddialekten. Elise og Frida begynte å snakke om assosiasjoner til kommunen og viser tydelig at de har misforstått spørsmålet, selv etter en utdypning.

Guro føler seg ikke stolt over grimstaddialekten, fordi hun mener hun ikke har særlig grimstaddialekt. Men hun setter pris på at det er en dialekt i kommunen «som er på en måte vår dialekt». Hanne sier seg enig. Hun synes dialekten er fin og «at vi har den her, er veldig gøy», men at hun heller ikke har grimstaddialekt. Guro sier videre at «det er ikke noe sånn spesielt å komme til Oslo. Den standarddialekten er jo den bokmåldialekten, og det er ikke noe spesielt». Begge jentene snakker litt mot seg selv. De sier de ikke har grimstaddialekt, men begge uttaler seg likevel med betegnelser om at de har eierskap til dialekten gjennom personlige pronomen, slik som «vår dialekt» og «vi har den». I følge teorien er de bevisste holdningene det man selv språklig uttrykker, mens følelsesmessige eller atferdsmessige reaksjoner som ikke samsvarer med den språklige uttrykte holdningen kan være underbevisste holdninger (jf. kap. 3.6.2.2). Her fremkommer det i svarene at de bevisste holdningene sier at disse jentene ikke har eierskap til egen dialekt, mens de ved underbevisste holdninger, gjennom bruk av personlig pronomen, definerer seg som at dialekten er en del av deres identitet.

Kværness mener det er negative holdninger til egen dialekt som ligger til grunn når språkbrukerne ser på egen dialekt som lavstatusdialekt (jf. kap. 3.4.7). Videre viser svarene, gjennom ubevisste og bevisste uttalelser, at informantene oppfatter sin egen dialekt som lavstatusdialekt.

6.3 Diskusjon av resultatene

6.3.1 Informantenes negative holdninger gjennom undersøkelsen

Samlet sett etter gjennomførelsen av denne undersøkelsen, kan man si at alle informantene har en grad av negativ holdning til egen dialekt. Bare Chris har utelukkende positive assosiasjoner til egen dialekt, men er negativ til deler av den. Han synes grimstaddialekten er fin dersom man ser bort i fra fevikdialekten. På grunnlag av denne undersøkelsen er det flere faktorer som er med på å forme holdningene til informantene. Det fremkommer først og fremst at informantene er i stor grad påvirket av hvilken dialekt foreldrene har, hvilke venner og kjente de går sammen med og hva som er kultur eller ukultur i de forskjellige miljøene. Det kan også virke som om informantene blir påvirket av medier og deres fremstilling av dialekter. Selv om dette bare er et uttrekk av ungdommene i Grimstad kommune, ville det vært rart om ikke samme oppfatning gjelder i flere områder av Grimstad, da holdningene kommer så tydelig frem som de gjør i denne undersøkelsen.

Å snakke tradisjonell grimstaddialekt er noe flere av informantene assosierer med måten de prater på «bondelandet». Jo mer tradisjonell dialekten er i informantenes ører, desto mer negativt er det for informantene, kan det virke som. Eksempelvis når informantene ler og imiterer dialekten med «e er fra Fevig, å e ligår traktorår», og at de tenker at «nå må vi finne frem traktoren snart» når de hører tradisjonell grimstaddialekt. Dette bekreftes ytterligere ved at noen også knytter dialekten til væremåten til brukere av tradisjonell dialekt, samtidig som de sier at tradisjonell dialekt er både «stygt» og «harry». Med disse utsagnene kan det virke som om de prøver å lage en distanse mellom seg selv og brukere av tydelig tradisjonell dialekt, eksempelvis språkbrukere fra Fevik og de øvre bygder i Grimstad. Det kan virke som om de ikke ønsker å identifisere seg med tradisjonell grimstaddialekt, og velger heller å distansere seg fra den. I tillegg påpekes det av informantene at dialekten er morsom og lett å gjøre narr av. Slike utsagn kan tolkes som negative holdninger til egen dialekt. Teori og tidligere nevnte holdningsundersøkelser viser også til funn av negative holdninger til egen dialekt. I teorien mener Skjekkeland at en talemålsvarietet som ligger tett opp mot bokmål blir sett på som en prestisjevariant (jf. kap. 3.6.4). Også Torp hevder at det å prate dialekt kan oppleves som mindreverdige. Han knytter dette opp mot sosial status i samfunnet. De som har en høyere sosial status i samfunnet, har gjerne et talemål som er mindre preget av dialekt (jf.

kap. 3.6.4.3). I Ims sin mastergradsundersøkelse hevder hun at informantene som har en «penere» uttale av samme variant, blant annet har ønsker om å flytte og er flau over egen dialekt. Videre mener Grødem i sin avhandling at de som var negative til språktrekket bløte konsonanter, og mente det var «harry», «stygt» eller «gammeldags», var også negative til kristiansanddialekten (jf. kap. 3.2.2.3). Det er mulig at noen av informantene i denne undersøkelsen har samme holdninger som informanter i tidligere undersøkelser.

Noe som er gjentakende i flere av svarene, er at språkbrukere fra Fevik snakker «stygt». Dette kan det være flere årsaker til. Det kan være at de har blitt påvirket av foreldre da holdninger dannes under barndommen (jf. kap. 3.6.2.1), og det kan tyde på at flere misliker områdene også. Det kan også tenkes at klassemiljøet har samme holdning til fevikdialekten, nemlig at folk og dialekten helt øst i kommunen ikke er noe man ønsker å identifisere seg med. Dette er fordi språkholdninger kan ha sammenheng med det kulturelle fellesskapet man lever i (jf. kap. 3.6.4). Å ha et felles språk i en gruppe kan fungere som et viktig kjennemerke som er med på å binde medlemmer i en gruppe sammen (jf. kap. 3.5.2.4), og det kan tenkes at man i et klassemiljø velger hvilke språktrekk som ikke skal være en del av gruppa. Med andre ord konstrueres også ens egen identitet etter ytre faktorer, som for eksempel i det sosiale miljøet man befinner deg i. Identiteten er derfor i stadig endring. Samtidig som man ønsker å være selvstendig og være enestående, søker man også fellesskap ved å gjøre seg likere andre og å knytte vennskap. I praksis utfyller disse to vekstretningene hverandre, noe som er med på å forme ens personlighet. Man former sin egen personlighet, men identiteten blir formet i en sosial konstruksjon (jf. kap. 3.5.1.2). Giddens mener identiteten er noe som utvikler seg konstant, både etter sosiale sammenhenger og av påvirkninger individet er en del av, og at identiteten er et resultat av de sosiale forbindelser man har rundt seg (jf. kap. 3.5.1.4). Den «livsfase-endringen» de er i nå vil nok være sterkt preget av dette (jf. kap. 3.4.1).

Hovedvekten av informantene definerer sin egen dialekt som «helt grei». Men det kan virke som om så lenge dialekten ikke bærer «for mye» preg av tradisjonell grimstaddialekt, er det dette informantene referer til som «helt grei». Tydelig grimstaddialekt med tydelig dialektpreg er både «stygt» og «flaut». Informantenes svar er noe motstridende med hverandre. På den ene siden sier de at dialekten er «helt grei», men i neste spørsmål svarer de at de ikke liker tradisjonell grimstaddialekt. Kan det tenkes at informantene foretrekker en «utvannet» grimstaddialekt?

Flere av informantene har gjerne en forelder som er født utenfor Grimstad. Hvis for eksempel mor er fra Nord-Norge og far er fra Grimstad, kan det være at grimstaddialekten ikke står like sterkt som en del av identiteten til informanten, som det kanskje hadde vært hvis begge hadde vært fra kommunen. Begge foreldrene til Chris kommer fra kommunen, og det er også Chris som skiller seg mest ut av alle informantene. Gjennom hele undersøkelsen er han den eneste som viser stolthetsfølelse over egen dialekt. Det kan også ha en påvirkning om hvem av foreldrene man har et bedre forhold til. Gjennom gjentatte samspill med viktige personer, vil identiteten bli påvirket av væremåte, holdninger, verdier og den status man tilskriver seg selv og de gruppene man tilhører. Man kan velge hvem man ønsker å identifisere seg med (jf. kap. 3.5.1.3). Hvis en informant er sterkt tilknyttet mor som er fra Nord-Norge, er kanskje ikke grimstaddialekten like «viktig» som en del av identiteten til informanten. Det kan også diskuteres om grimstaddialekten hadde vært viktigere om informanten var sterkest knyttet til den av foreldrene som har grimstaddialekt.

I teorien viser det seg å være en tendens til samsvar mellom holdninger til egen dialekt og holdninger til eget hjemsted. Dersom man har negative holdninger til egen dialekt, vil det kanskje være at holdningene ligger til eget hjemsted eller oppvekststed, og at man på dette grunnlaget velger å snakke en annen dialekt (jf. kap. 3.5.2.2). Dette påpeker også Ims i hennes undersøkelse, da det kommer frem at de informantene som snakker en «penere» variant av dialekten, blant annet kan ha ønsker om å flytte fra hjemstedet sitt (jf. kap. 3.2.2.3). Informantene i denne undersøkelsen uttrykte at de ikke hadde så mye negative assosiasjoner til Grimstad som by eller sted, men uttrykte at de stort sett var språket i Grimstad de var negative til. Ims sine funn viser til det motsatte av mine funn. Her er både teorien og Ims sine funn ikke i samsvar med mine funn. Dette tyder også på at det kan være stereotypiene som de har tatt til seg, muligens er gjort til sine egne. Dette kan for eksempel gjelde Dag Otto Lauritzens dialekt, fordi han er tydelig i sin bruk av dialekt. De stereotypiske holdningene fra TV-mediene er kanskje internalisert i ungdomskulturen. Stereotypi og holdninger er nært knyttet til hverandre. Mæhlum hevder at det er umulig å studere holdninger helt isolert, fordi informantene alltid også vil vurdere språkbrukerne, og ikke bare språket (jf. kap. 3.6.4.2). Informantene distanserer seg fra dialekten, selv om de liker Grimstad og har positive assosiasjoner til stedet. Hvis de hadde vært negative til Grimstad som by og sted, kunne det vært forståelig. Derfor er det naturlig at det er stereotypiene som kan være en avgjørende årsak, og slik ble det fremstilt i undersøkelsen også.

Flesteparten av informantene ønsker å flytte tilbake til hjembyen etter endte studier, og de har positive assosiasjoner til eget hjemsted. Da har man en tilhørighet til Grimstad. Det stedet man kommer fra er med på å forme identiteten, og det ser ut til at Grimstad som sted defineres som en del av informantenes identitet (jf. kap. 3.5.1.2 og kap. 3.5.2.2). Samtidig er man gjerne mer påvirkelig i ung alder hvor man tilpasser seg ulike faser av livet (jf. kap. 3.4.1). Kanskje de endrer holdning til egen dialekt på et senere tidspunkt i livet.

Det som er bemerkelsesverdig er at synet på egen dialekt har forandret seg fra første spørsmål, hvor hovedvekten mente dialekten var «helt grei». Men synes informantene virkelig at grimstaddialekten er «helt grei» når de fraskriver seg dialekten og gjør narr av den? Dette kan forklares ved at flere informantene stiller seg utenfor som bruker av denne dialekten. Samtidig kan informantene ha vært tryggere på situasjonen utover i dette intervjuet, sammenliknet med starten av intervjusituasjonen som kan oppfattes som formell og ubehagelig for informantene.

6.3.2 Dialektendring og nasjonal holdningsendring i et historisk perspektiv

I storsamfunnet generelt har dialekt fått høyere status. Gjennom de siste to hundre årene, har dialekter etter hvert fått høy prestisje i landet, noe som henger nøye sammen med den kulturelle og politiske oppbygninga av Norge. Man har muligheter til å bruke egen dialekt i alle situasjoner. Videre fremkommer dialektene hyppigere i mediene nå enn tidligere (jf. kap. 3.3.1). Holdninger kan ha vært med på å skape dette. Med andre ord ser det ut til at det har skjedd en holdningsendring til dialekter. Den tendensen ser ikke ut til å ha nådd informantene, og kanskje ikke i Grimstad. Det at de har en negativ holdning til egen dialekt, og er villige til å endre dialekten sin, viser tendenser til at ungdommene går i motsatt retning. I tillegg har de den stereotype oppfattelsen av sin egen dialekt. Det som andre har tatt til seg som humor, har kanskje informantene tatt til seg som fakta. Hvis det ikke skjer en form for holdningsendring blant unge i Grimstad, er det naturlig at språket utvikler seg mot en regionalisering i retning av et bymål innenfor en større region, eller en standardisering i retning av bokmål (jf. kap. 3.4.5). Informantenes idealer om hva som er fin dialekt går vestover. Alternativet til grimstaddialekten er nok ikke dialekten i Kristiansand, selv om Kristiansand er et tyngdepunkt nær oss. I likhet med arendalsdialekten som ser ut til å gå mot et østnorsk språk (jf. kap. 3.6.4.3), vil det også være naturlig at også grimstaddialekten går mot et standardisert

talemål. Resultatene av undersøkelsen viser at flere synes dialekten i Kristiansand er fin, men de legger likevel ikke om til denne dialekten. Det kan tenkes at tonemelodien som starter i Lillesand og går vestover (jf. kap. 3.3.4), kan være hovedgrunnen til at grimstaddialekten går østover.

6.3.3 Oppfattelse av endring

Det har foregått en del naturlige endringer i språket. Den naturlige endringsprosessen i et språksamfunn kan deles inn i stadiene innovasjon, endring og spredning. Det starter ved at et nytt språktrekk oppstår hos en eller flere enkeltstående individer. Dette kan for eksempel skje ved en feil eller et avvik fra språkbrukeren. For at det skal skje en endring i en dialekt, kreves det at en annen person tar i bruk samme trekk. Når trekket går fra et språksamfunn til et annet, er det snakk som spredning (jf. kap. 3.4.2). Endringer i en dialekt kan oppstå som et resultat av bølge teorien, hvor trekket går fra et sentrum og sprer seg utover som ringer i et vann. Et trekk kan også hoppe fra en by til en annen by (jf. kap. 3.4.4). Først når språket blir mer likt over større områder, er det snakk om regionalisering og standardisering. Store språkendringer henger sammen med næringsliv, bosetting, industrialisering og urbanisering. Samtidig kan også massemedia fungere som en påvirkningskraft (jf. kap. 3.4.6).

Informantene oppfatter kanskje ikke at denne naturlige endringen skjer. Informantene i min undersøkelse er brukere av grimstaddialekten, men flere av dem mener likevel at de ikke har grimstaddialekt. Noen av informantene mener også at de ikke har dialekt generelt. Kanskje de tror at sørlandsdialekten er slik som de pratet tilbake i tid, før de større endringene trådte i kraft. Dialekten i Grimstad har vært med i en utvikling, en naturlig utvikling som alle dialekter har vært utsatt for. Grimstaddialekten er en dialekt informantene er en del av, men de er kanskje ikke klar over endringsprosessene som skjer og har skjedd. Dermed kan informantene definere seg ut av endringsprosessen. Informantenes manglende forståelse av endringsprosessen og deres svar i undersøkelsen, kan bekrefte dette. Det har kanskje heller ikke vært prioritert i undervisningen på et tidligere tidspunkt. Lærere i ungdomsskoler og videregående skoler har muligens ikke undervist elevene om hvordan dialekter endrer seg over tid. Det er fremdeles grimstaddialekt i Grimstad kommune, til tross for utviklingen som har skjedd. Men det kan tyde på at informantene ikke forstår det på denne måten. Manglende

forståelse kombinert med manglende identitetsfølelse til grimstaddialekten kan være noen av årsakene til dette.

6.3.4 Å velge å endre dialekt er å velge å endre deler av sin identitet

Det at informantene til en viss grad har negative holdninger til egen dialekt, og at de har stereotypiske oppfatninger av egen dialekt, er noe som trolig er med på å forme ungdommene og deres identitet. Den personligheten man besitter har to sider, både en privat side og en offentlig side. Mens den private siden handler om den oppfatninga man har av seg selv, inneholder den offentlige siden av identiteten den man helst ønsker å være (jf. kap. 3.5.2.1). Å inneha grimstaddialekten er kanskje den private siden, mens frastøtinga av grimstaddialekten kan være den offentlige siden av identiteten. Informantene uttrykker at det å snakke grimstaddialekt ikke er bra nok. Språkforskere påpeker tydelig at det er en link mellom dialekt og identitet, fordi språk er en viktig del av en identitet. Kværness uttaler i artikkelen *Frykter dialekter kan forsvinne* at det er grunn til bekymring over personer som har negative holdninger til egen dialekt, og mener personer kan anse egen dialekt som lavstatusdialekt (jf. kap. 3.4.7). Torp sier i en annen artikkel, *Jeg følte meg som en kaldere person da jeg byttet til Oslo-dialekt*, at dialekt og identitet henger nøye sammen. Endring av identiteten vil virke hemmende for en person, fordi man kan se på seg selv på en annen måte, samtidig som mennesker rundt deg kan oppfatte deg på en annen måte (jf. kap. 3.5.2.6). Det kan se ut til at informantene velger å forkaste sin egen språklige identitet for å ta til seg en annen språklig identitet. Dersom de gjør dette, vil dette trolig gjøre noe med deres identitetsfølelse. Informantenes talemål bærer preg av grimstaddialekten, men de ønsker likevel å distansere seg fra den.

Språket er en viktig del av en identitet. Det er ganske opplagt at når man nedvurderer språket man bruker, så nedvurderer man samtidig deler av ens egen identitet. Dette er noe som går utover enkeltindividenes selvfølelse, samtidig som det kan gå utover en mindre evne til å kommunisere og samhandle med sine omgivelser (jf. kap. 3.5.1.4). Det er ikke fordi de ikke gjør seg verbalt forstått, men at det blir skapt en menneskelig distanse. Frida Buschmann forteller i artikkelen *Jeg følte meg som en kaldere person da jeg byttet til Oslo-dialekt* at hun opplevde at personligheten ble borte ved bytte av dialekt. Hun føler større muligheter for å

uttrykke seg ved opprinnelig dialekt, samtidig som hun føler seg mer bundet ved dialekten hun har tatt til seg (jf. kap. 3.5.2.7).

6.3.5 Er forskningen troverdig?

En reliabel metode handler om nøyaktigheten i måten data er samlet inn på. Dersom en annen person kan foreta samme undersøkelse og få samme resultat, vil metoden være pålitelig (jf. kap. 4.3). Resultatene av denne undersøkelsen kommer fra åtte informanter. Dersom man hadde tatt i bruk flere informanter, og at informantene hadde blitt plukket ut mest mulig tilfeldig, ville resultatene vært mer representativt. På denne måten ville også metoden vært mer reliabel. Likevel kunne det vært utfordrende med flere informanter. Dette er noe som krever tid, både i form av arbeid med intervjuene av informantene og bearbeiding av resultatene. Hvis dette hadde vært en doktorgradsavhandling om samme tema, hadde det kanskje vært interessant med flere informanter fra flere skoler, eventuelt informanter i flere aldre. Utvalget av informantene var likevel tilfeldig, da jeg som forsker hadde muligheter til å velge ut informantene selv. Jeg kunne risikert at kontaktlæreren hadde valgt ut informantene for meg, som kunne vært et subjektivt utvalg for henne. Dersom man gjør feil i innsamlingsprosessen, ville svarene vært feilaktig. På denne måten oppstår det et reliabilitetsproblem. En av informantene var oppvokst i Grimstad, men de første leveårene hans var ikke i Grimstad kommune. Jeg kunne valgt andre kriterier i undersøkelsen, som for eksempel at de måtte være født i kommunen og at de hadde bodd hele livet sitt i Grimstad. Videre vil en intervjusituasjon eller en samtalesituasjon være mindre naturlig, fordi den kan oppleves som formell for informantene. Her kan man også stille spørsmålet om man kan stole på det informantene uttrykker. Det kunne likevel se ut til at informantene var frie i sin væremåte i intervjusituasjonen. Samtalen fløt fritt og åpnet opp for diskusjoner mellom informantene. Det at de var så entydige, er noe som kan styrke påliteligheten. En intervjusituasjon er kjent for å være kunstig, noe som er mer vesentlig når man er ute etter lingvistiske variabler. Men her har jeg vært ute etter meningene deres, noe som kom tydelig frem.

6.3.6 Er forskningen mulig å bekrefte?

Validiteten i en undersøkelse handler om metoden man bruker samsvarer med det man undersøker. Problemstillingen bør stemme overens med det man undersøker.

Det er vanskelig å forske på språkholdninger, fordi man ikke kan observere dem direkte. Men de kan gjenspeiles mer eller mindre direkte i måten man handler på, ovenfor personer eller forhold som holdningene er rettet mot (jf. kap. 3.6.2). Her er det tydelig at informantenes måte å handle på ovenfor personer og forhold, som de her i undersøkelsen beskriver, er et grunnlag til å si noe konkret om holdningene deres. Dette ville ikke i like stor grad kunne kommet frem i en kvantitativ innsamlingsmetode. I en kvalitativ metode har man også muligheten til å undersøke informantenes bevisste og underbevisste holdninger i en større grad enn i en kvantitativ metode. Dette er fordi bevisste holdninger er det man uttrykker, mens de underbevisste holdningene er noe som kommer frem gjennom følelser og atferd (jf. kap. 3.6.2.2). Jeg var på utkikk etter underbevisste holdninger ved at jeg stilte samme spørsmål ved forskjellige formuleringer, og for å se om svarene deres var motstridende med hverandre i disse spørsmålene. Det kan likevel diskuteres om femten spørsmål er tilstrekkelig nok for å kunne fange opp informantenes holdninger.

Det er viktig å formulere spørsmålene på best mulig måte for å få valide data. Det første spørsmålet var *Hva synes du om dialekten din?* For noen av informantene var dette utfordrende å svare på, fordi de mente de ikke snakket grimstaddialekt. Det kan være usikkert om informantene svarte på deres egen dialekt, eller på dialekten i Grimstad generelt. Videre kan det være vanskelig å vite hva som ligger i begrepet «helt grei» under kategoriseringen av egen dialekt, fordi begrepet er noe diffust og kan inneholde mye. Dette kan være årsaken til at tilleggskommentarene deres var motstridende med kategoriseringen av egen dialekt. I spørsmål 7, *Synes du dine foreldre eller besteforeldre har en fin eller stygg dialekt? Hvorfor?*, kan muligens være uheldig formulert, fordi informantene kan oppleve det som å uttrykke hva de mener om familiemedlemmene som personer, og ikke bare hva slags dialekt de har. Dessuten kan spørsmål 8, *Trives du i Grimstad?*, fungere som et ledende spørsmål. Spørsmål 12, *Hva tror du om de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten*, ble bare stilt til seks av informantene. Dersom alle hadde fått spørsmålet, hadde kanskje ikke svarene her vært så entydig. Spørsmål 15, *Hvilke holdninger mener du selv du har til grimstaddialekten?*, opplevdes også som noe utfordrende for informantene å forstå. Det som var vanskelig, var å forstå begrepet «holdninger». Jeg kunne valgt å formulere spørsmålene på

en annen måte, slik at informantene svarte på det jeg ønsket svar på. Selv om svarene til informantene i disse to spørsmålene har vært noe diffuse, har likevel holdningene til informantene jevnt over i intervjusituasjonen kommet frem. Det kan diskuteres om jeg i min forskerrolle har ledet dem til et bestemt svar fordi svarene er så entydige. Under intervjusituasjonene har jeg opptrådt som anerkjennende og bekreftende, noe som kan få dem til å tro at svarene de kommer med er de riktige svarene. Det har likevel ikke vært hensikten, og det var derfor jeg prøvde å stille liknende spørsmål med ulike formuleringer.

Det er nesten umulig å påvise validitet når det gjelder holdninger fordi de kan være vanskelig å få tak i. En mulighet er å kunne kontrollert validiteten med en kvantitativ undersøkelse. Det er riktig nok to ulike testsituasjoner som i seg selv kan være avgjørende for at resultatene blir forskjellige.

Noe som kom frem i undersøkelsen, var informantenes mangel på innsikt i og kunnskap om egen dialekt og dialekter generelt. Flere mente de ikke pratet dialekt, samtidig som de hadde liten kunnskap og forståelse om andre dialekter i landet. Dette viser at de også kan ha manglet selvinnsikt, fordi de selv mente de ikke hadde dialekt. Det kan tenkes at dette påvirket resultatet, men holdningene som kom frem under intervjusituasjonene var såpass tydelige at det er vanskelig å se at det direkte påvirket resultatet.

6.3.7 Har opplysningene noe relevans for problemstillingen?

Første spørsmål av del 1 var innhenting av informasjon om informantene. Dette ble gjort for å forsikre meg om at informantene oppfylte kravene som skulle svare på oppgavens problemstilling. Fire av spørsmålene i del 2 var direkte spørsmål om hvilke holdninger de hadde til egen dialekt. De resterende spørsmålene var indirekte spørsmål om holdninger til egen dialekt. Spørsmålene som ble stilt under intervjusituasjonene var relevante, da holdningene til egen dialekt kom tydelig frem (jf. kap. 5.4).

6.3.8 Er forskningen overførbar?

Undersøkelsen ble foretatt av unge i videregående skole, hvor informantene er i en relativt ung alder. Dersom undersøkelsen hadde blitt foretatt av unge studenter på universitetet, ville trolig resultatene blitt annerledes. På Universitetet i Agder i Grimstad, er det studenter fra hele landet (jf. kap. 2.7). Studenter vil her bli påvirket av andre i mye større grad enn elever i videregående skole. Ungdommenes språk bærer mye preg av andre språktrekk enn det voksne har i sitt språk, gjerne som et behov for å markere avstand. Dette er likevel noe som man gjerne vil «legge av seg» i voksenalder (jf. kap. 3.4.1). På denne måten vil nok ikke forskningen være overførbar i forhold til alder. Det kan tenkes at alderen på informantene har noe å si i hvor stor grad man kan bli påvirket. Som 16-åring er det trolig lettere å bli påvirket. Blant 16-åring er det ikke riktig å si unge i Grimstad har negative holdninger til egen dialekt, fordi undersøkelsen har kun fokusert på et lite uttrekk av aldersgruppen. Det er likevel tenkelig at tendenser til slike holdninger eksisterer blant flere i samme aldersgruppe. Det ville vært rart om ikke samme oppfatning eksisterte hos andre i samme område.

6.4 Konklusjon

Vi kan bruke dialekten vår i alle sammenhenger. Vi blir ikke lært opp til å bruke normaltalemål i skolen, i motsetning til hva som er normen i andre land. Vi kan snakke vårt eget morsmål, uavhengig av hvilke situasjoner vi befinner oss i. Å ha en dialekt kan knyttes til egen identitet, som er med på å si noe om hvem vi er og hvem vi ønsker å være. Dialekt er mer i bruk i massemedier enn før, og Norge er i en særstilling med tanke på dialektbruk. Dialektene vi har i landet vårt har med tiden fått høy prestisje, som kan knyttes til en holdningsendring i storsamfunnet. Dialekter er i en naturlig og kontinuerlig endringsprosess. Folk flytter mer på seg enn før, og våre muligheter for å kommunisere med hverandre gjennom flere kanaler blir stadig større. Dialekter blir påvirket av for eksempel foreldre, sosialt miljø, massemedier og urbanisering. I en språkendringsprosess er holdninger til egen dialekt og til egen hjemby svært viktige faktorer. Grimstad er intet unntak i denne utviklingen.

Hensikten med denne masteravhandlingen var å undersøke hvilke holdninger unge i Grimstad kommune har til egen dialekt. Undersøkelsen viser at holdningene til egen dialekt er negative,

på tross av at holdningene til eget bosted er positive. Dette overrasker, og kan tolkes som at unge i Grimstad ikke liker at folk i Grimstad snakker grimstaddialekt.

En sannsynlig årsak til denne utviklingen kan knyttes til at samfunnets stereotyper over vår dialekt er negative. Det andre oppfatter som humor, blir kanskje oppfattet som fakta for ungdommene. Det er noe som kan ha både gjenklang og kan være internalisert i ungdomskulturen. Selv om dialekter generelt er i stadig endring, er det viktig for folk. Siden dialekt er tilknyttet egen identitet, er det naturlig for mange at man trenger dialekten for å uttrykke sin mangfoldige personlighet.

Standardiseringsprosessen må kunne knyttes til at språkbrukerne har større tiltro til det sentrale enn det lokale. De har positive assosiasjoner til eget hjemsted, men urbanisering er et savn i kommunen. Flere språktrekk overtas fra østnorsk hos unge språkbrukere i Aust-Agder. Unge har kanskje forbilder i det de kan kjenne seg igjen i, og identifiserer seg derfor med det østnorske. Det er dette som blir identiteten for de unge i Grimstad i dag. Holdningene kan på mange måter være forklaringsfaktoren for de lingvistiske endringene vi ser. Den ukjente faktoren er om den nasjonale holdningsendringen som har skjedd i storsamfunnet også skulle nå Grimstad.

Jeg er enig med Kværness (2014) om at negative holdninger til egen dialekt er bekymringsverdig. I tillegg synes jeg funnene i denne avhandlingen er triste. Det at hovedvekten av informantene her har negative holdninger til egen dialekt er i mine øyne skuffende, fordi jeg synes selv det er en fin dialekt som jeg knytter til min identitet. Det virker som om det har utviklet seg en språklig husmannsånd i Grimstad og kanskje også over store deler av kyststripen langs Sørlandet, på vegne av sin egen dialekt. Det tyder på at de har overdreven respekt for andres verdier, og mindreverdighetsfølelse for sine egne verdier. Dette blir ekstra tydelig når informantene skal beskrive brukere av vår dialekt som opptrer på riksdekkende TV og medier. Slik som teorien i denne avhandlingen påpeker, er det nok mer enn negative holdninger alene som kan klandres for gradvis utvasking av Grimstads dialekt blant de unge. Men at holdninger har, uavhengig av opphav, en stor påvirkningskraft i forhold til egen dialekt, er det ut i fra denne undersøkelsen ingen tvil om.

LITTERATURLISTE

Agderposten. (14.10, 2016). Stem frem din stand up-favoritt [Videoklipp]. Hentet fra <http://www.agderposten.no/kultur/stem-frem-din-stand-up-favoritt-1.1580966>.

Akselberg, G. (2012). Talevariasjon, register og medvit. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 127–147). Oslo: Cappelen Damm.

Akselberg, G. & Mæhlum, B. (2012). Sosiolingvistisk metode. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 73h–87). Oslo: Cappelen Damm.

Berg, G. A. (2007). *Ut i båd. Om endring i forholdet mellom blaude og harde konsonanter i grimstaddialekten*. (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Agder). G. A. Berg, Kristiansand.

Berg, Ø. & Dalen, L. (1998). *Grimstad*. Arendal: Friluftsførlaget.

Bergem, T. (2012). *Læreren i etikkens motlys. Innføring i yrkesetisk tenkning og praksis* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Bø, I (2012). *Barnet og de andre. Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Dahl, M. (2003). Språkholdningsundersøkelser. I: *Norskraft* Nr. 106, (s. 59–78). Oslo: Universitetet i Oslo.

De Caprona, Y. (2013). *Norsk etymologisk ordbok. Tematisk ordnet*. Oslo: Kagge Forlag.

Ertesvåg, F. (2014, 30.12.). Frykter dialekter kan forsvinne. *Verdens Gang*. Hentet fra www.vg.no/nyheter/innenriks/dialekter/frykter-dialekter-kan-forsvinne/a/23354118/.

Frøstrup, J. C. & Stallbell, P. H. B (2007). *Grimstad*. Arendal: Friluftsførlaget.

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Great Britain.

Grimstad – Store Norske Leksikon. [Bilde] (2016). Hentet fra <https://snl.no/Grimstad>.

Grimstad Kommune. (2016, 18.05.). Fakta om Grimstad. Hentet fra:
<https://www.grimstad.kommune.no/politikk-og-organisasjon/velkommen-til-grimstad/historie-og-fakta-om-grimstad/fakta-om-grimstad/>.

Grødem (Rike), K. (2016). «Det er både fint og harry». *En sosiolingvistisk undersøkelse av ungdommers bruk av bløte konsonanter i Kristiansand*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Agder). Hentet fra:
[https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/454255/Gr%C3%B8dem\(Rike\),%20Kristina.pdf](https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/454255/Gr%C3%B8dem(Rike),%20Kristina.pdf).

Grønmo, S. (1998). Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnæringer i samfunnsforskningen. I H. Holder & R. Kalleberg (Red.): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (s. 73–108). Oslo: Universitetsforlaget.

Hagen, A. K. & Johansen, P. K. (2003, 23.10.). Amerika i våre hjerter. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/kultur/amerika-i-vare-hjerter-1.894369>.

Hellevik, O. (2012). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (7. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Ims, C. S. (2010). *Sandnes i skyggen av Stavanger. En sosiolingvistisk undersøkelse av Sandnes-mål med utgangspunkt i utvalgte språklige variabler*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Agder). Hentet fra:
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/139375/Charlotte%20Sol%20Ims.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Jørgensen, C. R. (2008). *Identitet. Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver*. København: Hans Reitzels Forlag.

Kart over Grimstad kommune, med gamle kommunegrenser for Fjære, Landvik og Eide inntegnet. [Bilde] (2016). Hentet fra http://www.wikiwand.com/no/Liste_over_%C3%B8yer_i_Aust-Agder#/Grimstad_kommune.

Kotsinas, U. B. (1994). *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag.

Krange, O. & Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelens Forlag.

Kristoffersen, G. (1996). Noen grunnleggende banaliteter om tolkning av sosiolingvistiske forskningsresultater. I M. Thelander, L. Elmevik, B. L. Gunnarsson & B. Melander: *Samspel & variation. Språklige studier tillägnade Bengt Nordberg på 60-årsdagen*. Institutionen för nordiska språk. Uppsala universitet.

Lorentsen, H. M. (2013, 30.11.). –Jeg følte meg som en kaldere person da jeg byttet til Oslo-dialekt. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/nordland/ble-mobbet-til-hun-byttet-dialekt-1.11346191>.

Macdonald, M. (2013, 30.10.). Du-formen mobba ut av arendalsidalekta. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/sorlandet/du-formen-mobba-ut-av-dialekta-1.11388815>.

Martiniussen, W. (1991). *Sosiologisk analyse. En innføring* (3. utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Mollenhauer, K. (1996). *Glemte sammenhenger. Om kultur og oppdragelse*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Mæhlum, B. (1992). *Dialektal sosialisering. En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus Forlag.

Mæhlum, B. (2012). Normer. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik* (2. utg.), (s. 89–103). Oslo: Cappelen Damm.

Mæhlum, B. (2012). Språk og identitet. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 105–126). Oslo: Cappelen Damm.

Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2009). Dialektparadiset i Norge – en sannhet med modifikasjoner. I H. Hovmark, I. S. Sletten & A. Gudiksen: *Mund og bog. 25 artikler om sprog tilegnet Inger Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009* (s. 219–229). København: Museum Tusulanum.

Nilsen, J. E. & Thorsnæs, G. (2016). Grimstad. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/Grimstad>.

NRK. (2.12, 2014). *Min drømmeserie – med handling fra Arendal*. [Videoklipp]. Hentet fra https://www.nrk.no/video/PS*833351.

Nymo, J., Anthonsen, I., Fjelltveit, I. Y. A. & Elnan, C. (2015, 26.4.). –Trodde hele tiden at noen voksne skulle stoppe oss. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/kultur/_-trodde-hele-tiden-at-noen-voksne-skulle-stoppe-oss-1.12327456.

Omdal, H. (1982). Språkholdningar. I: *Mål og makt* nr. 4, (s. 1–25). Studentmållaget: Oslo.

Omdal, H. (1995). Attitudes toward spoken and written Norwegian. I E. H. Jahr: *Sociolinguistics in Norway* (s. 88 – 107). Berlin – New York: Mouton de Gruyter.

Papazian, E. & Helleland, B. (2005). *Norsk talemål. Lokal og sosial variasjon*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Ryvarden, L. & Lauritzen, P. R. (2006). *KystNorge. Fra Østfold til Vest-Agder*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Røyneland, U. (1996). Innsamling og handsaming av eit (sosio-)lingvistisk materiale. I K. G. Ottósson, R. V. Fjeld & A. Torp: *The Nordic Languages and Modern Linguistics*.

Proceedings of The Ninth International Conference of Nordic and General Linguistics, University of Oslo, January 11-12, 1995 (s. 281 – 297). Oslo: Novus Forlag.

Røynealand, U. (2012). Fleirspråklegheit. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 35 – 46). Oslo: Cappelen Damm.

Røynealand, U. (2012). Språk og dialekt. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 15 – 34). Oslo: Cappelen Damm.

Sandøy, H. (1991). *Norsk dialektkunnskap*. Oslo: Novus Forlag.

Sandøy, H. (2000). Utviklingslinjer i moderne norske dialektar. I *Folkemålsstudier* 39 (s. 34 – 384). Helsingfors: Meddelanden från Föreningen for nordisk filologi.

Sandøy, H. (2012). Kontakt og spreining. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 221 – 240). Oslo: Cappelen Damm.

Sandøy, H. (2012). Språkendring. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand & H. Sandøy: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 195 – 219). Oslo: Cappelen Damm.

Skilbred, T. (2005). *Finnes det en sammenheng mellom holdning til egen dialekt og holdning til dialekt i tv og radio? – En sosiolingvistisk analyse av tromsøværingers og porsgrunnsfolks forhold til egen dialekt og dialekt i tv og radio*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Tromsø). Hentet fra: <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/184/thesis.pdf?sequence=1>.

Skjekkeland, M. (2010). *Dialektlandet*. Kristiansand: Portal Forlag.

Skjekkeland, M. (2012). *Språk og kultur. Vegar inn i det norske språksamfunnet*. Kristiansand: Portal Forlag.

Skjekkeland, M. (2013). *Dialekter i Noreg. Tradisjon og fornying*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Statistisk sentralbyrå. (2016). Folkemengde og befolkningsendringar, 2. kvartal 2016. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/kvartal/2016-08-18?fane=tabell&sort=nummer&tabell=275092>.

Svartdal, F. (2012). Stereotypi. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/stereotypi/psykologi>.

Torp, A. (1986). *Landvikmålet. Eit norsk skagerakmål*. Grimstad: Landvik Historielag.

Torp, A. (2007). *R – ei uokråke i språket*. Oslo: Det Norske Samlaget.

TV 2 Sumo. (5.10, 2016). *På tur med Dag Otto, sesong 2: Hovmester*. [TV-program]. Hentet fra <http://sumo.tv2.no/programmer/underholdning/paa-tur-med-dag-otto/sesong-2/hovmester-1073268.html?showPlayer=true>.

Venås, K. (1991). *Mål og miljø. Innføring i sosiolingvistikk eller språksosiologi*. Oslo: Novus Forlag.

Vetlesen, J. O. & Henriksen, A. J. (2003). *Moralens sjanser i markedets tidsalder. Om kulturelle forutsetninger for moral*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Aagre, W. (2003). *Ungdomskunnskap. Hverdagslivets kulturelle former* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Spørsmålene i undersøkelsen

KVALITATIVT INTERVJU, SPØRSMÅL

Del 1 – Generell informasjon

1. Informasjon om deg: Kjønn, alder og bosted. Har du bodd andre steder?
2. Hvor kommer dine foreldre fra?
3. Kan du tenke deg å komme tilbake til Grimstad etter endt utdanning/som voksen?
Hvorfor/hvorfor ikke?

Del 2 – Holdninger

1. Hva synes du om dialekten din? Fin, kul, vakker, helt grei eller stygg. Har du noen tilleggskommentar til dette?
2. Hvordan kan du høre at noen er fra Grimstad?
3. Hvis du skulle endret noe ved dialekten din: hvilke trekk ville du endret på?
4. Ønsker du at du i visse situasjoner hadde hatt en annen dialekt, eller tenker du ikke på det?
5. Har du fått noen kommentarer på dialekten din? Hva slags kommentarer?
Negative/positive?
6. Legger du om dialekten din i noen situasjoner enn i andre? Hvorfor?
7. Synes du dine foreldre eller besteforeldre har fin eller stygg dialekt? Hvorfor?
8. Trives du i Grimstad?
9. Synes du det er noen forskjell på dialektene i Grimstad? Hvilke steder skiller seg ut?
Hvorfor?
10. Hva synes du om Grimstad?
11. Hva tenker du når du hører dialekten din på TV?
12. Hva tror du de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten?
13. Hvilken dialekt i Norge synes du er fin? Hvorfor?
14. Hvilken dialekt i Norge synes du er stygg? Hvorfor?
15. Hvilke holdninger har du selv til grimstaddialekten?

Vedlegg 2: Samtykkeskjema

SAMTYKKESKJEMA TIL TALEMÅLSUNDERSØKELSE

Jeg er masterstudent ved Institutt for nordisk og mediefag ved Universitetet i Agder, og er for tiden i gang med å skrive min masteroppgave i nordisk språk og litteratur. Jeg er interessert i språk, og har tenkt å skrive min masteroppgave om dialekten i Grimstad.

For å kunne skrive en slik oppgave, er jeg avhengig av innsamlet materiale – og det er her du kan hjelpe meg. Jeg vil presisere at det å delta i dette prosjektet, er hundre prosent frivillig.

Jeg ønsker å ha et dybdeintervju hvor vi snakker sammen i 20-30 minutter om dialekten din. Alt du sier i dette intervjuet er taushetsbelagt, og det er bare jeg som har tilgang til dette, i tillegg til min veileder Elin Gunleifsen ved Universitetet i Agder. Materialet vil bli oppbevart på en sikker måte.

I oppgaven vil ingen navn bli oppgitt, og det vil være umulig å spore informasjon om deg ut fra det jeg skriver i oppgaven min. Jeg kommer til å ta i bruk noen sitater, men det forblir likevel anonymt. For at forskningen min skal være mulig å gjennomføre, ber jeg om tillatelse til å ta opp samtalen på bånd. Dette gjør jeg kun fordi jeg selv skal kunne høre gjennom og kvalitetssikre materialet når jeg analyserer det. Når jeg er ferdig med å skrive oppgaven (senest mai 2017), vil disse opptakene bli slettet.

Jeg minner igjen om at det er frivillig om du velger å delta eller ikke, og at du når som helst gjennom hele prosessen har mulighet til å trekke deg fra undersøkelsen. Dette gjelder helt fram til prosjektet er avsluttet.

Dersom du ønsker å kontakte min veileder ved universitetet, legger jeg ved hennes kontaktinfo: Elin Gunleifsen, førsteamanuensis ved institutt for nordisk og mediefag. Telefon: 38 14 17 17. E-post: elin.gunleifsen@uia.no

Jeg

(underskrift)

samtykker i at masterstudent Grete R. Kalvehagen får intervju meg i forbindelse med sin masteravhandling. Jeg er innforstått med ovenstående, og at materialet vil bli anonymisert. *På forhånd takk for din deltakelse, og for at du hjelper meg med mitt studie.*

*Med vennlig hilsen
Grete Resvik Kalvehagen*

Vedlegg 3: Transkripsjon av samtale 1 – Anita og Bent

Del 1 – Generell informasjon

1. *Informasjon om deg: Kjønn, alder og bosted. Har du bodd andre steder?*

Anita: /Seksten år, født og oppvokst i Grimstad, men jeg bodde et år i Trondheim, det siste året i barnehagen. Men så flytta vi tilbake til Grimstad/

Bent: /Jeg er og seksten år, jeg kommer fra Grimstad, født og oppvokst. Jeg har familie i Kristiansand og Trondheim, og mange andre steder rundt i landet/

2. *Hvor kommer dine foreldre fra?*

Anita: /Faren min kommer fra Iran, og moren min er halvt svensk og halvt norsk, men født og oppvokst i Norge, i Arendal/

Bent: /Mamma, hun kommer fra Grimstad, mens pappa er da oppvokst i Kristiansand/

3. *Kan du tenke deg å komme tilbake til Grimstad etter endt utdanning/som voksen? Hvorfor/hvorfor ikke?*

Anita: /Kanskje ikke med en gang jeg er ferdig med utdannelsen. Eller jeg tenker det kommer veldig an på hva jeg vil jobbe som, noe jeg ikke vet ennå. Men det er jo ikke så veldig mangfoldig utvalg med jobber her. Eller det er jo kanskje mer mangfoldig i større byer, så tenker kanskje ikke sånn med en gang. Men hvis det viser seg senere at det er en veldig fin jobbmulighet her, så kan det godt hende jeg tar den/

Bent: /Litt enig der da, med når du sier at det kommer an på hva jeg ønsker å jobbe som. For eksempel hvis jeg studerer i Oslo og finner meg til rette der, så vil jeg jo kanskje bosette meg der for en stund da. Men det er som regel hvis de er oppvokst der, så kommer de ofte tilbake. Det er sånn som broren min og mange av de andre som har studert i Oslo/

Del 2 – Holdninger

1. *Hva synes du om dialekten din? Fin, kul, helt grei eller stygg. Har du noen tilleggskommentar til dette?*

Anita: /Jeg synes Grimstaddialekten ikke er helt... Det er ikke den fineste dialekten, men jeg synes ikke det er den styggeste. Jeg synes den er helt grei, jeg/

Bent: /Jeg synes heller ikke den er så særlig fin. Jeg irriter meg litt over den s-en, når de mister litt den s-en. For eksempel ‘e sjønnår’, liksom. De legger liksom trykk på den s-en, den forsvinner liksom ikke. Ikke sant? Dialekten er helt grei/

2. *Hvordan kan du høre at noen er fra Grimstad?*

Anita: /For det første veldig mye skarring, tenker jeg. Også er det noen ord, som liksom, ‘sjønnår’. Jeg klarer ikke å si det en gang, men det er liksom bare Grimstad. Eller sånn Sørlandet, da/

Bent: /Veldig bred/

Anita: /Ja/

Bent: /’ein’ og ‘e vil ha meir’/

Anita: /Ja. Med en gang jeg hører det, så tenker jeg liksom bare at man er fra landet/

Bent: /Ja/

Anita: /Det er liksom det jeg forbinder det med/

Bent: /Før så la jeg aldri merke til det, men nå er det liksom mer sånn der, årh... For en bred dialekt det der er. Sånn som mamma og alle de har jo skikkelig grimstaddialekt og sånn/

3. *Hvis du skulle endret noe ved dialekten din. Hvilke trekk ville du endret på?*

Anita: /Jeg har ikke noe særlig grimstaddialekt, så det kan jeg ikke svare på/

Bent: /Det er jo det å snakke litt mer bokmål. Sånn der ‘mer’, og ikke ‘meir’. Jeg føler mange snakker så høyt og, egentlig. I hvert fall de jeg kjenner, da. Føler at de snakker veldig høyt. Jeg vet ikke helt hva som kan endres. Jeg har jo egentlig ikke noe imot dialekter, da, men kanskje det hadde vært litt mer morsomt, da/

Anita: /Det er morsomt å være mer vanlig/

4. *Ønsker du at du i visse situasjoner hadde hatt en annen dialekt, eller tenker du ikke på det?*

Bent: /Pappa klager jo ofte på meg da, på grunn av at jeg bruker så mange dialekter. Når jeg snakker med han, så snakker jeg av og til litt kristiansandsk. Bare for moroskyld. Også når jeg er i Trondheim, da, så går jeg litt mer på den trønderske dialekten. Bare litt sånn i tulesituasjoner, da. Men jeg bruker liksom andre dialekter litt for ofte. Jeg tenker ikke sånn relativt over det, det bare kommer av seg selv. Jeg gjør det litt mer for gøy. Men så blir det jo litt mer vanesak etter hvert, da/

5. *Har du fått noen kommentarer på dialekten din? Hva slags kommentarer?*

Negative/positive?

Bent: /Noen fra familien, da, sånn som Kristiansand. Når jeg sier 'leverhogg' og sånn, så skjønner ikke de det. Så sier jeg at det er det samme som 'sting'. De sier 'sting' i Kristiansand. Det er liksom det eneste. Det er ikke så mange andre som legger merke til det, fordi jeg blander litt på dialekter. Hvis jeg snakker vanlig, så har jeg som oftest grimstaddialekt, men så går det litt mer over til andre dialekter. Av de jeg har fått, så tror jeg at de er negative, egentlig/

6. *Legger du om dialekten i noen situasjoner enn i andre? Hvorfor?*

Bent: /Det har jeg egentlig allerede svart på, i litt sånn tullesituasjoner/

7. *Synes du dine foreldre eller besteforeldre har fin eller stygg dialekt? Hvorfor?*

Anita: /Stygg! Det høres så bredt ut. Det høres liksom ut som om man er født og oppvokst langt, langt ut på landet. De ble jo egentlig det og. Men det høres litt sånn ... Litt harry ut/

Bent: /Bestemor snakker for det meste bokmål, da. Og farmor snakker kristiansandsdialekt. Den er ikke stygg, og den er ikke fin heller. Den er helt grei. Mamma kan ha litt sånn irriterende, da. På grunn av det plager hun jo alle med. Alle i familien plager hun med dialekten. Så den er ganske stygg, da. Men pappa, han har kul dialekt/

8. *Trives du i Grimstad?*

Anita: /Ja/

Bent: /Jeg også. Det er liksom et fint og koselig sted. I forhold til Arendal, det har jeg jo aldri likt. Og Fevik har jeg liksom heller aldri likt/

Anita: /Ikke jeg heller/

Bent: /Selv om jeg bor ganske nærme Fevik, så har jeg liksom aldri likt selve plassen Fevik. Det er liksom litt mer mot det sentrale i byen og sånn som jeg liker bedre, da/

9. *Synes du det er noen forskjell på dialektene i Grimstad? Hvilke steder skiller seg ut? Hvorfor?*

Anita: /Ja. Jeg tenker liksom sånn fevikdialekten, så er det Grimstad. Også er det litt mer sånn de som er på Reddal og sånn/

Bent: /'Ræddal'/

Anita: /Ja! Nei, jeg vet ikke, jeg føler de stedene har sånne trekk, på en måte. Litt forskjellige trekk/

Bent: /Han ene i klassen, han snakker veldig Fevik. 'Den e rå'. Han kommer med litt sånn rare ord, av og til. 'Gafler noe', ett eller annet/

Anita: /Jeg kan ikke komme på noen eksempler, men jeg føler man kan se det litt på personen, da/

Bent: /Mm/

Anita: /Ikke bare måten man prater på, men bare litt sånn væremåte. Jeg vet ikke. Det er bare en litt sånn følelse jeg liksom får inni meg, på en måte. Det er liksom bare noe med karisma/

Bent: /Måten de er på/

Anita: /Væremåte, bare hvordan de prater, hvordan de forholder seg til ting å sånn/

Bent: /Det ho sa/

10. *Hva synes du om Grimstad?*

Anita: /Jeg synes det er en veldig fin by å vokse opp i. Ja, det er jo veldig gøy at mange har en dialekt og, fordi det er jo mest vanlig å prate bokmål, eller å prate sånn som man skriver på bokmål. Så det er jo litt gøy å komme fra et sted hvor det er et lite særtrekk, da. Jeg var oppe å besøkte søstera mi på en sånn øy utenfor Trondheim, og der skjønnte de til og med at vi var fra Sørlandet og sånn, selv om jeg ikke prater grimstaddialekt en gang. Men jeg synes det er litt gøy at det har noe eget ved seg/

Bent: /Hvis jeg sammenlikner med Arendal, da, så synes jeg det er mye bedre miljø i Grimstad enn det er der/

Anita: /Ja, det å/

Bent: /For eksempel på vår skole, her har jeg aldri opplevd at det har vært noe mobbing eller noe sånn/

Anita: /Jeg føler det liksom er et mer skille mellom forskjellige grupper i Arendal/

Bent: /Ja, det er akkurat det/

Anita: /Det er jo også mange flere folk, da, så det er nok så naturlig at det kanskje blir litt mer skille. Jeg vet ikke. Jeg legger litt mer merke til det. Også er det litt sånn folk med litt dop-problemer og/

Bent: /Også er det litt mer tettbygd der også. Her er det litt sånn, hvis du går på Fjære er det ikke like mange hus som for eksempel rundt om i Arendal/

Anita: /Føler der er det kanskje mye mer byen, liksom. Og her er det liksom litt mer bare nabolag sånn over alt/

Bent: /Litt sånn 'kåosli'/

11. *Hva tenker du når du hører dialekten din på TV?*

Bent: /Da begynner jeg å le/

Anita: /Der er det en fra Grimstad, ja/

Bent: /Hvis jeg ser Dag Otto, da, som har himla... Han har skikkelig dialekt. Jeg begynner jo bare å le når han snakker, fordi han skiller seg ut fra alle andre jeg kjenner. Han Kristian for eksempel, i det programmet som går på TV. De mobber jo hverandre begge to. Jeg vet jo ikke om Dag Otto kan mobbe han, da, men han kan i hvert fall mobbe Dag Otto/

Anita: /Jeg synes bare det er litt morsomt, jeg. Han er fra samme sted som jeg har vokst opp på, det er jo litt gøy/

Bent: /Ja/

Anita: /Jeg blir litt flau noen ganger, det kommer litt an på settingen. Hvis det er liksom et humorprogram, som med Dag Otto, så er det kanskje litt sånn 'oi'.. Man blir kanskje litt flau, men det er jo bare morsomt. Men jeg blir ikke flau hvis det er grimstaddialekt eller snakk om noe alvorlig, da. Da er det liksom ikke noe jeg blir flau over. Jeg føler ikke det er noe man bør skamme seg over, akkurat/

Bent: /Nei, jeg er enig der/

12. *Hva tror du de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten?*

Anita: /Jeg vet ikke helt, jeg. Kanskje litt sånn utpå landet. Litt sånn hurray/

Bent: /Det høres jo hurray ut, men de fleste av oss er jo ikke hurraye, da, egentlig. Men føler noen mobber de litt, da, av og til på dialekten, hvis du snakker skikkelig bredt. Ellers er det helt greit, liksom/

Anita: /Men jeg tenker det er ingen som mener noe vondt med det. Det er bare på gøy, liksom, og alle vet jo på en måte det. Jeg har i hvert fall aldri sett eller hørt at noen blir mobba for å snakke grimstaddialekt. Sånn på ekte, da. Det er alltid bare for gøy, egentlig/

13. *Hvilken dialekt i Norge synes du er fin? Hvorfor?*

Anita: /Jeg liker veldig godt trondheimsdialekten, jeg. Det flyter bare så fint i ørene. Det er veldig merkelig, jeg liker bare å høre på det. Og bergensk/

Bent: /Ja, jeg liker litt kristiansandsk, selv om det er mange andre her i Grimstad som mener den er litt rar. Men samtidig så liker jeg oslodialekten ganske godt. Jeg har jo familie der og. Han ene er jo fra Mjøldalen, litt utenfor. Så han har sånn som virker litt sånn pinglete

dialekten der, da. Skikkelig sånn damete. Men det er morsom dialekt, da. Det hadde vært morsomt å ha den dialekten og prøvd seg på den. Jeg liker klangen i kristiansandsdialekten. Det er litt annerledes fra de andre her i landet. For eksempel, det er forskjell fra Stavanger og Bergen/

14. *Hvilken dialekt i Norge synes du er stygg? Hvorfor?*

Anita: /Jeg tenkte du kom til å spørre. Sandnes, det synes jeg ikke er fint. Litt sånn rundt Stavanger. Stavanger er helt greit, men sånn rundt Sandnes, der. Nei, det er skikkelig ekkelt å høre på. Jeg får frysninger. Men det var min favoritt før, så det er jo litt sånn merkelig/

Bent: /Jeg liker ikke den nordlendingsdialekten, eller den der oppe i Kautokeino og Finnmark å det. Den synes jeg heller ikke er så trivelig. Måten de snakker på, tonefallet er annerledes. I hvert fall sånn som i Finnmark, litt sånn blanda med finsk, nesten/

Anita: /Det er jo mange samer og sånn, da. Så de har jo et eget tonefall som ikke høres helt sånn norsk ut/

Bent: /Nei. Så er jeg litt lei den bergensdialekten på grunn av nyhetene og sånn. Så snakker alle bergensk. Men det er ikke noe stygt med den, da, men det er bare at den er litt trøttsom/

15. *Hvilke holdninger har du selv til grimstaddialekten?*

Anita: /Hva jeg tenker om det, liksom? Som sagt, jeg syns ikke det er så fin dialekt. Men sånn det gjør på en måte ingen ting. Eller jeg er liksom nøytral til folk som prater grimstaddialekt. Det er ikke sånn at hvis noen prater grimstaddialekt så har jeg fordommer mot de, de er skikkelig harrye og sånn. Det er ikke sånn. Det er bare at jeg ikke syns dialekten er noe fin. Det har ikke noe å si, egentlig/

Bent: /Det er greit. Den er også annerledes fra mange av de andre. Du hører hvem som er fra Grimstad, hvem som er fra Arendal og hvem som er fra Østlandet. Som oftest, da. Det er bra at vi har litt annerledes. Men det er ikke bra hvis alle rundt deg snakker det, for da blir jeg irritert, i hvert fall/

Vedlegg 4: Transkripsjon av samtale 2 – Chris og Dag

Del 1 – Generell informasjon

1. *Informasjon om deg: Kjønn, alder og bosted. Har du bodd andre steder?*

Chris: /Jeg er seksten år og født i Arendal, sånn på sykehuset. Også har jeg bodd på Fjære, i vikområdet. Hele livet, egentlig/

Dag: /Jeg er seksten år, jeg bor i Homborsund nå. Men jeg kommer fra Gjerdrum, da. Der har jeg bodd i syv år. Flytta når jeg gikk i andre klasse/

2. *Hvor kommer dine foreldre fra?*

Chris: /Min far er egentlig født i Amerika, men han reiste til Norge når han var tre måneder, eller noe sånt, så han er jo egentlig norsk. Og moren min er rundt her fra Grimstad/

Dag: /Pappa er fra Holter, og moren min er fra Kjøllefjord/

3. *Kan du tenke deg å komme tilbake til Grimstad etter endt utdanning/som voksen? Hvorfor/hvorfor ikke?*

Chris: /Ja, egentlig. Det er veldig fint her, synes jeg/

Dag: /Å komme tilbake til venner og sånt/

Del 2 – Holdninger

1. *Hva synes du om dialekten din? Fin, kul, helt grei eller stygg. Har du noen tilleggskommentar til dette?*

Dag: /Det har jeg ikke noe formeninger om/

Chris: /Jeg synes den er fin, egentlig. Hvis du hører på sånn ordentlig østlandsk, så synes jeg ikke de snakker så fint, liksom/

Dag: /Jeg liker egentlig godt den dialekten fra Finnmark å de dialektene der. Men den er helt grei, egentlig/

2. *Hvordan kan du høre at noen er fra Grimstad?*

Dag: /Nei, det er så få som har dialekt i dag, i Grimstad. Det er bare Arendal og Lillesand som har litt dialekt. Det er ikke så mange som har den dialekten her lenger. Jeg har et par venner som snakker sånn, så det er ganske lett å høre, da/

Chris: /Ja, jeg er enig, egentlig. Det er Fevik, da, men det er på en måte ikke Grimstad. Og de hører man veldig enkelt, egentlig/

3. *Hvis du skulle endret noe ved dialekten din. Hvilke trekk ville du endret på?*

Dag: /Jeg har alt endra litt, egentlig. Begynt å snakke litt sånn dypere, på en måte, når jeg kom ned hit. Jeg ble litt påvirket av andre. Jeg har litt lik dialekt som noen av de i Homborsund og. Så det ble jo litt endra på grunn av det, da. Bare litt sånn mørkere og noen få ord derfra, da. Sånn 'himla' og forskjellige ord. Men jeg kan ikke kalle det dialekt, sånn egentlig. Det er bare mer ord/

Chris: /Jeg tenker ikke så mye igjennom det egentlig, siden jeg er så vant med dialekten fra før av. Så jeg tenker det ikke er noe galt som jeg kunne endra på. Men hvis jeg hører andre dialekter, så tenker jeg på hva de kunne endra. Sånn at de skal forstå litt mer i forhold til meg. Men sånn er det jo, da/

4. *Ønsker du at du i visse situasjoner hadde hatt en annen dialekt, eller tenker du ikke på det?*

Dag: /Jeg ville jo gjerne hatt den dialekten som kommer fra moren min, da, oppi der. Det er så morsomt å høre på når de snakker og sånn. Det er noe helt annet å høre på/

Chris: /Det er jo av og til vanskelig å forstå andre dialekter. Så når man kommer i situasjoner hvor det er en veldig fremmed dialekt, hvor man ikke forstår hverandre, så vil man jo ønske at man kunne den dialekten bedre/

5. *Har du fått noen kommentarer på dialekten din? Hva slags kommentarer? Negative/positive?*

Dag: /Nei. Bare fra foreldrene om at jeg snakker utydelig. Mumler. Ikke noe mer enn det/

Chris: /Jeg har venner som bor litt langt bortenfor i Flekkefjord, og de snakker jo den dialekten de har der borte. Av og til så kommer de med kommentarer, at ord vi bruker er litt annerledes, og de forstår ikke helt. Kommentarene er ikke negative, for de er jo venner, de sier jo bare ifra fordi de ikke forstår helt hva jeg mener, av og til/

6. *Legger du om dialekten i noen situasjoner enn i andre? Hvorfor?*

Dag: /Ikke jeg, men moren min gjør det. Hun har jo bodd på Sørlandet en stund. Sånn som når hun snakker med pappa, og de som er derfra, så snakker hun vanlig som vi er vant til. Men hvis hun får mormor på besøk eller noe, så snakker hun helt annerledes, sånn som de som bor der og sånn/

Chris: /Jeg kan egentlig ikke så mange andre dialekter enn den som er her. Så jeg har egentlig ikke noen muligheter til å legge om. Jeg blir jo litt påvirka av hvem jeg snakker med. Hvis jeg snakker med noen med en annen dialekt, så kan det hende jeg bruker noen av de samme ordene, hvis jeg skjønner hva de snakker om/

7. *Synes du dine foreldre eller besteforeldre har fin eller stygg dialekt? Hvorfor?*

Chris: /Jeg synes dialektene til mine foreldre er fin, den. Det er jo sånn jeg snakker. Det er ikke noe forskjell, føler jeg/

Dag: /Pappa har jo egentlig helt vanlig bokmåldialekt, men jeg liker moren min sin dialekt, da/

8. *Trives du i Grimstad?*

Dag: /Ja. Før jeg skulle flytte ned hit, så var jeg veldig fortvila over å flytte fra alle vennene mine. Men det er lett å venne seg til. Jeg fikk mange gode venner her/

Chris: /Ja, jeg er enig. Jeg synes Grimstad er en fin by. Ikke alt for stor med alt for mange mennesker, men helt passe/

9. *Synes du det er noen forskjell på dialektene i Grimstad? Hvilke steder skiller seg ut? Hvorfor?*

Chris: /Ja, det jeg sa i stad med Fevik, da. Fevik mot Grimstad. Veldig bredt. De drar ut orda/

Dag: /'Mi liår'/

Chris: /Ja, også bløte konsonanter, da/

10. *Hva synes du om Grimstad?*

Dag: /Det er en fin by. Det er jo en sånn sjøfartsby. Det ligger nært til havet. Også er det ikke så tett, som det er i for eksempel Oslo og Bærum og sånn. Her er det mer fritt, som for eksempel borte ved Fevik/

Chris: /Så føler jeg at det er relativt lite kriminalitet og sånn også. Det er veldig fredelig, føler jeg. I hvert fall rundt der jeg bor/

11. *Hva tenker du når du hører dialekten din på TV?*

Chris: /Der kommer jeg fra. Stolt, at det er noen fra samme sted på TV/

Dag: /Det har jeg ikke tenkt over, egentlig. Det har jeg aldri tenkt over/

Chris: /Jeg hører med en gang at Dag Otto er fra Grimstad, da/

Dag: /Ja, også kjenner man han igjen. Jeg tenker bare at han kommer fra Grimstad, men ikke noe mer enn det/

12. *Hva tror du de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten?*

-

13. *Hvilken dialekt i Norge synes du er fin? Hvorfor?*

Dag: /Nei, jeg vet ikke hva den kalles, da, men som sagt er jeg veldig glad i den finnmarkdialekten. Og det er på grunn av at det rett og slett er morsomt å høre på når de snakker. De snakker jo helt annerledes. Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det, egentlig. De får samtalen til å bli mer morsommere, da, selv om det ikke skal være morsomt, egentlig. Jeg ler jo selv om det ikke er noe morsomt som blir sagt/

Chris: /Ja, jeg tenker mer sånn vestlandskdialekt, synes jeg er fin. Det er fint å høre på, det er morsomt, samtalene blir litt mer interessante/

14. *Hvilken dialekt i Norge synes du er stygg? Hvorfor?*

Dag: /Jeg vet ikke helt hva det heter, men jeg skjønner ikke driten av den. Har du sett den der Modig, animasjonsfilmen?/

Chris: /Nei, Trondheim, kanskje?/

Dag: /Nei, det er en dialekt i den som jeg ikke helt vet hva heter. Da er det jo en fyr som snakker som jeg ikke skjønner noen ting av. Det er ikke lett å vite hva den heter. Det er faktisk ikke mulig å forstå. Skjønner ikke at det er norsk, engang/

Chris: /Ja, det høres jo egentlig fint ut det du sier, så jeg kommer ikke på noe selv på noe som er stygt med en gang/

15. *Hvilke holdninger har du selv til grimstaddialekten?*

Chris: /Hvis vi kutter ut Fevik, så synes jeg den er veldig fin/

Dag: /Nei, som sagt er det veldig få som snakker sånn dialekt eller har dialekt lenger. Men det er en fyr jeg kjenner som snakker det, og han er skikkelig dypt inne i dialekten. Det er annerledes å snakke med han, du tenker på det hele tiden. Hvordan han snakker i forhold til andre. Det blir også mye gøyere. For da disser du han på en morsom måte, da. For han er liksom den eneste som snakker sånn. Bare sånn tull, det er veldig gøy/

Vedlegg 5: Transkripsjon av samtale 3 – Elise og Frida

Del 1 – Generell informasjon

1. *Informasjon om deg: Kjønn, alder og bosted. Har du bodd andre steder?*

Elise: /Jeg er seksten, og jeg bor på Fevik. Jeg har bodd der i seksten år/

Frida: /Jeg er seksten år, bor i Groosåsen, og jeg har alltid bodd der/

2. *Hvor kommer dine foreldre fra?*

Elise: /Faren min kommer fra Sverige, og moren min kommer fra Arendal/

Frida: /Mamma kommer fra Lindesnes, og pappa har bodd i Grimstad siden han var syv år/

3. *Kan du tenke deg å komme tilbake til Grimstad etter endt utdanning/som voksen?
Hvorfor/hvorfor ikke?*

Elise: /Jeg er litt usikker. Jeg har litt lyst til å prøve noe nytt, kanskje et annet sted. Dette er jo et veldig tettsted, kan man si, hvor alle kjenner hverandre. Der jeg bor, da, på Fevik, i hvert fall. Så, ja, jeg kunne kanskje tenkt å prøve ut noe nytt. Men det kan jo hende jeg flytter tilbake hvis jeg blir eldre, eller noe. Familien er jo her/

Frida: /Jeg tror at jeg kan bo her, men vil ikke studere her. Jeg vil liksom vekk, men jeg kan flytte tilbake når jeg er ferdig studert/

Del 2 – Holdninger

1. *Hva synes du om dialekten din? Fin, kul, helt grei eller stygg. Har du noen tilleggskommentar til dette?*

Frida: /Den er liksom.. Den er ikke så stygg. Den er helt grei/

Elise: /Ja, den er helt grei. Den er ikke akkurat favoritten, men den er helt grei å høre på/

Frida: /Det er jo mange som mener at det er litt rar grammatikk, på en måte. Sånn litt hvis man sier 'nå ska mi gå jem ti du', for eksempel. Så noen mener jo at det er litt rart/

2. *Hvordan kan du høre at noen er fra Grimstad?*

Elise: /Det er jo noen som sier 'e', også sier man 'mi', også 'heim', også 'ikkje'/

Frida: /Også er det jo litt på tonefallet, da/

Elise: /Bløte konsonanter. Eller tenker jeg helt feil?/

Frida: /Det er jo litt sånn at man hører på tonefallet hvor man kommer fra, i forskjellige steder i landet/

3. *Hvis du skulle endret noe ved dialekten din. Hvilke trekk ville du endret på?*

Frida: /Det er på en måte et litt vanskelig spørsmål/

Elise: /Man snakker jo mye mer bredt, da, kan man si. Jeg snakker mer Oslo, har jeg hørt. Jeg synes kanskje det er litt for bredt, kanskje. Jeg kunne tenkt meg litt mer Oslo/

4. *Ønsker du at du i visse situasjoner hadde hatt en annen dialekt, eller tenker du ikke på det?*

Frida: /Jeg tenker egentlig ikke på det/

Elise: /Ikke jeg heller, men det hadde vært gøy med kristiansandsdialekt/

5. *Har du fått noen kommentarer på dialekten din? Hva slags kommentarer?*

Negative/positive?

Frida: /Ja, det er jo noen som synes jeg snakker litt bredt, av og til. Også er det noen som synes at det er litt rart at når jeg sier sånn 'du' i stedet for 'dæi'. Kommentarene er verken heller.. de er litt mer sånn midt på/

Elise: /Ja, jeg har jo så klart.. De sier jeg ikke snakker så mye Grimstad, så de vil jo liksom at jeg skal snakke det. Men jeg har jo blitt påvirket av så mye. Sånn fra svensk, og arendalsk, og Grimstad. Sånn alt mulig. Jeg tenker ikke sånn over det. Det er det de tenker. Jeg bryr meg ikke så mye om det, jeg snakker sånn som jeg vil snakke. Men jeg kan jo begynne å snakke litt mer som Grimstad, siden jeg bor her/

6. *Legger du om dialekten din i noen situasjoner enn i andre? Hvorfor?*

Frida: /Egentlig ikke. Kanskje sånn hvis jeg er med noen som snakker veldig breit en annen dialekt, så begynner kanskje jeg å snakke bredere. Men liksom, jeg legger ikke om/

Elise: /Det er bare hvis jeg møter noen fra Finnmark eller noe sånn der oppe. Så kan jeg legge om hvis jeg skal være sammen med de lenge. Så jeg blir jo påvirket av det og. Jeg bare gjør det jeg føler er naturlig, liksom/

7. *Synes du dine foreldre eller besteforeldre har fin eller stygg dialekt? Hvorfor?*

Elise: /Jeg synes pappaen min har fin, men den er jo svensk da, så jeg liker jo veldig godt det, da. Og mamma har egentlig også helt grei. Hun snakker veldig arendalsk-Grimstad, hva kan man si. Så hun har jo ikke mista dialekten, kan man si/

Frida: /Mine foreldre har egentlig ikke så veldig mye dialekt, og ikke besteforeldrene mine heller. Det er ikke så mange dialektsærtrekk og sånn, da/

8. *Trives du i Grimstad?*

Frida: /Ja/

Elise: /Det er en helt grei by, en veldig fin by/

Frida: /Veldig koselig og sånn, ja/

9. *Synes du det er noen forskjell på dialektene i Grimstad? Hvilke steder skiller seg ut? Hvorfor?*

Frida: /Ja, folk snakker litt sånn bredere i Reddal og Landvik, sånn indre Landvik, enn de gjør ute ved kysten, da/

Elise: /Bondelandet, kan man jo si. De skiller seg ut, enn der jeg bor. Sånn smågårder/

Frida: /Det er sånn bredere. De sier jo 'e' og 'ikkje' i stedet for 'jæi' og 'ikke'/

10. *Hva synes du om Grimstad?*

Frida: /Det er en sånn passe by, på en måte, ikke sånn bitteliten og ikke sånn veldig stor. En sånn passe størrelse, da. Også er det jo ganske kult at det er sånn universitet her/

Elise: /Vi har egentlig ganske mye her, til å være en veldig liten by/

11. *Hva tenker du når du hører dialekten din på TV?*

Frida: /Av og til tenker jeg at det høres litt sånn stygt ut. Som for eksempel hvis Dag Otto Lauritzen er på TV. Siden han snakker jo sånn veldig bredt, og da høres det jo litt sånn stygt ut noen ganger/

Elise: /Ja, det er vel bare han jeg har hørt på TV. Jeg tenker egentlig ikke så mye på det. Det er så sjeldent man hører noen fra Grimstad på TV/

Frida: /Også da andre fra Grimstad som snakker Grimstad på TV, de snakker jo ikke så breit og stygt som han/

12. *Hva tror du de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten?*

Elise: /Grei, kanskje den er litt bred noen ganger/

Frida: /Kanskje de synes den er litt rar også/

Elise: /At man snakker litt forskjellig, noen sier 'e', og andre sier 'jeg'/'

Frida: /Ja. Det høres stygt ut når den er alt for bred/

13. *Hvilken dialekt i Norge synes du er fin? Hvorfor?*

Elise: /Kristiansand. Jeg har alltid bare likt det, det er deilig og avslappende å høre på. Jeg har alltid likt det. Jeg vet ikke hvorfor, men jeg liker ikke andre dialekter særlig godt/

Frida: /Jeg vet ikke helt, det er litt sånn vanskelig å bestemme hvilken man liker best. De som kommer fra Volda snakker ganske fint. De har rulle-r. Og når de snakker det, høres det fint ut. Det er vanskelig å si hvorfor, egentlig/

14. *Hvilken dialekt i Norge synes du er stygg? Hvorfor?*

Elise: /Midt inne i landet, de banner veldig mye, jeg husker ikke hvilken dialekt det er.

Trøndere, er det liksom midt i landet? Ikke så høyt som i Nord-Norge, men litt sånn mer inne i landet. Vi hadde en nabo, han kom derfra, og jeg likte ikke å høre han snakke. Det var liksom så stygt. De bare banna så mye og de virka uhyggelige, kan man si, i dialekten. Den var ikke sånn mild og koselig, liksom/

Frida: /Stavanger, for eksempel. Fordi da... Man kan få litt nok av stavangerdialekt/

Elise: /Eller Bergen. Får lyst til å bare lukke munnen/

Frida: /Å, ja, Bergen. Man får bare nok av det. Men en annen dialekt som er fin, er sånn som de snakker i Valle, og Setesdal. Der snakker de så bredt. Det er ganske kult å høre på. Det er ikke alltid man forstår det, da/

Elise: /Jeg er skikkelig dårlig på norsk geografi, særlig innlandet. Men ligger ikke Tromsø midt i? Eller Bodø? (Jeg tegner et kart for å vise omtrent). Ja, Trondheim, mener jeg/

15. *Hvilke holdninger har du selv til grimstaddialekten?*

Elise: /Jeg tenker sykkelby/

Frida: /Også tenker jeg litt på sommer. Det er ganske mye sommer i Grimstad, egentlig/

Elise: /Det er ikke noe negativt med Grimstad. Det er fint, masse gårder/

Frida: /Det er egentlig bare positivt med Grimstad/

Vedlegg 6: Transkripsjon av samtale 4 – Guro og Hanne

Del 1 – Generell informasjon

1. *Informasjon om deg: Kjønn, alder og bosted. Har du bodd andre steder?*

Guro: /Jeg er seksten år, jeg har bare bodd her på Fevik/

Hanne: /Jeg bor her nå, men jeg ble født i Oslo, også flytta jeg ned hit når jeg var tre år. Så jeg har vel mest denne dialekten her. Men så har jeg også familie fra Ålesund, så jeg har blitt litt påvirket av alt mulig/

2. *Hvor kommer dine foreldre fra?*

Guro: /Mamma kommer her fra Fevik, og pappa kommer fra Hallingdal/

Hanne: /Mamma kommer fra Ålesund, og pappa kommer fra Fevik/

3. *Kan du tenke deg å komme tilbake til Grimstad etter endt utdanning/som voksen? Hvorfor/hvorfor ikke?*

Guro: /Jeg har egentlig ikke så veldig lyst, men jeg liker veldig godt Grimstad. Men da hadde jeg ikke bodd på Fevik, da hadde jeg bodd i byen Grimstad, tenker jeg. Men jeg vet ikke helt. Jeg har litt lyst til å flytte litt vekk/

Hanne: /Som jeg tenker akkurat nå, er at jeg vil bort herfra. Jeg vil bo på et annet sted. Bare egentlig for å få noe nytt, variasjon/

Del 2 – Holdninger

1. *Hva synes du om dialekten din? Fin, kul, helt grei eller stygg. Har du noen tilleggskommentar til dette?*

Guro: /Jeg har egentlig ikke så veldig mye dialekt. Jeg vet ikke. Jeg skulle ønske jeg hadde sånn skikkelig fin dialekt, sånn som Stavanger eller Kristiansand eller noe sånn. Med noe tonefall og sånn. Jeg synes det er veldig fint, så jeg skulle gjerne hatt en dialekt. Jeg synes den er helt grei/

Hanne: /Den er egentlig helt grei. Men jeg har blitt erta, siden jeg kjenner folk fra Ålesund og sånn, litt med at jeg har fevikdialekten, fordi den er litt brei. Og det har jeg egentlig ikke akkurat likt. Jeg vil heller snakke litt pent og sanne ting. Så jeg er ikke helt fornøyd, men helt greit/

2. *Hvordan kan du høre at noen er fra Grimstad?*

Guro: /De snakker bredt. Veldig sånn 'Ja, e e fra grimsta'. Ja, litt sånn Dag Otto Lauritzen. Ja, du hører det på han, i hvert fall, for han snakker veldig bredt. Det gjør du. Det er lett å høre/

Hanne: /Veldig enig der/

3. *Hvis du skulle endret noe ved dialekten din. Hvilke trekk ville du endret på?*

Hanne: /Jeg ville snakka mer pent. Glemme de her e-ene, for eksempel 'e har de fint'. Men jeg sier mer 'jæi', men det kommer jo noen ganger/

Guro: /Ja. Når man snakker litt kjappere. Man blander litt. Men jeg vet ikke om det er noe spesielt jeg ville ha bytta på, for jeg føler jeg snakker veldig vanlig, liksom/

Hanne: /Egentlig ikke noe sånt spesielt, nei/

4. *Ønsker du at du i visse situasjoner hadde hatt en annen dialekt, eller tenker du ikke på det?*

Hanne: /Jeg tenker veldig at jeg kunne hatt en annen dialekt. Jeg tenker når jeg drar opp til Ålesund, at jeg har de sin dialekt, fordi jeg liker den. Og når jeg drar til Oslo til noen jeg kjenner, tenker jeg at jeg vil snakke mer pent sånn som de. Så jeg vil veldig gjerne hatt en annen dialekt/

Guro: /Det hadde vært gøy å hatt en annen dialekt enn alle andre. Jeg synes de skiller seg veldig ut. For eksempel ei venninne fra Molde, hun snakker veldig fint, for hun snakker veldig forskjellig fra alle andre. Så det er kult. Så jeg kunne gjerne prata en dialekt som er annerledes enn alle andre, hvis jeg hadde hatt familie derfra eller bodd der/

5. *Har du fått noen kommentarer på dialekten din? Hva slags kommentarer?*

Negative/positive?

Guro: /Det er litt vittig. Jeg skulle fikse bryna hos en dame i Grimstad. Også kom jeg inn, da, også begynte vi å snakke sånn som mange pleier å gjøre, sånn at 'Ja, kommer du fra Oslo, du da? Og er her på besøk?'. Hun snakka veldig bredt. Jeg bare 'Nei, jeg er herfra, liksom, fra Grimstad'. Hun bare: 'Nei, nå tuller du?'. Hun synes det var litt dumt, da liksom, at den ble litt borte. Men hun sa: 'Du har vel foreldre et annet sted?'. 'Ja, faren min. Og moren min snakker ikke bredt i det hele tatt, så det er jo liksom de som gjør det'. Men hun ble nesten litt sånn fornærmet over at den ble borte den dialekten, litt sånn 'søren', liksom. Så synes det var litt vittig, da/

Hanne: /Jeg har blitt mer erta for det. Erta for at jeg snakker litt mer bredere enn familien min og sånne ting. Men ikke noe mer enn det, tror jeg. De kommenterer fordi de synes det er så annerledes å høre på. De synes det bare er merkelig. Sånn som i Oslo, de etterlikner meg bare for å prøve det ut og sånne ting. Sikkert mer for moro/

6. *Legger du om dialekten i noen situasjoner enn i andre? Hvorfor?*

Hanne: /Jeg snakker litt mer annerledes når jeg snakker med de fra Ålesund. Jeg kjenner jeg får en litt sånn annerledes talemåte. Men det blir litt mer sånn 'oi, shit', fordi jeg føler ikke jeg snakker sånn som de. Og med den talemåten så blir det litt rart. Det bare blir sånn av seg selv, etter hvert/

Guro: /Nei, jeg blir veldig, veldig lett påvirket av dialekter. Det er helt ille. Jeg var på sånn helg på Drottningborg, og der kommer jo folk fra hele landet. Og så var det sånn at med en gang noen snakka til meg, som var fra Stavanger, så får jeg litt sånn 'stavangær', der da. Jeg blir så lett påvirket. Men når jeg er på Gol. Jeg er ikke der så ofte, for det er seks timer å kjøre. Jeg blir ikke så påvirket. De snakker liksom... De har veldig likt tonefall som oss, men de har liksom mer sånn... Mer nynorsk, som 'noko'. Jeg vet ikke. De snakker veldig normalt, da. Men jeg blir i hvert fall veldig påvirket. Hvis jeg hadde flytta til Trondheim i fem år eller noe for å studere, så hadde jeg blitt veldig påvirket av det, da/

7. *Synes du dine foreldre eller besteforeldre har fin eller stygg dialekt? Hvorfor?*

Hanne: /Fra pappa sin side vil jeg ikke si den er så veldig fin. Den er sånn som herifra. Det er ikke det jeg vil snakke, da. Men fra mamma sin side, så er det jo Ålesund, og den liker jeg veldig godt. Den er mer fin fordi den er annerledes fra den her/

Guro: /Pappa snakker veldig likt som oss når han er hjemme. Men med en gang han ringer noen eller er oppe på Gol, da svitsjer han over til de sin, på en måte. Men mamma snakker litt Fevik, hun snakker ganske likt som meg. Men bestemor og bestefar, de snakker veldig bredt igjen. Fordi de har jo bodd der hele livet, og man snakka kanskje litt mer sånn før, da. Men nå er det jo blitt litt mer sånn at vi snakker litt mer normalt. Men jeg synes det er helt greit, egentlig alle dialektene/

8. *Trives du i Grimstad?*

Hanne: /Jeg trives veldig godt/

Guro: /Jeg også, det er varmt og godt her nede, når det er varmt, da. Det er varmere enn oppi nord, for å si det sånn/

9. *Synes du det er noen forskjell på dialektene i Grimstad? Hvilke steder skiller seg ut? Hvorfor?*

Hanne: /Det er vel kanskje ikke noe sånn forskjell, men det er mange forskjellige dialekter her. Folk som snakker grimstaddialekt får litt fra andre folk, så de blir jo litt påvirka de og/

Guro: /Jeg føler det fader, eller det går litt vekk, da. Folk begynner å snakke mindre sånn grimstaddialekt og sånn, også blir det litt mer borte, da. Sånn som oss nye ungdommer, vi snakker jo mindre bredt enn det de gjorde før, tror jeg, da. Det tror jeg at det er fordi den går litt bort, kanskje. For de nye, i hvert fall/

Hanne: /Man hører jo forskjell fra Fevik og Reddal, det er litt forskjellig i forhold til hvor bredt man snakker. Fra sted til sted. De legger mer trykk på forskjellige bokstaver, tror jeg/

Guro: /'Feviig'. Som 'e e fra fevig å e ligå traktorå'. Fevik er liksom litt mer sånn køddespråk, det er litt tullete og sånn harry/

Hanne: /Også legger de litt mer trykk på de forskjellige å-ene og sånn/

10. *Hva synes du om Grimstad?*

Guro: /Ja, det er fint. Men det er steder de kunne gjort ting annerledes, sånn som de kunne gjort det mer koselig når de har muligheten. Ja, det er mye de kunne gjort/

Hanne: /Ja, sånn som shoppingplassen, da, for eksempel. Vi kunne fått litt mer fra Arendal. Litt mer sånn at vi kan gå hit å shoppe enn til Arendal/

Guro: /Der med bryggene og sånn hadde det vært fint med kafeer og restauranter og slike ting. Det synes jeg det mangler litt i Grimstad, for da kommer jo flere. Og det er jo veldig fint med en by, da. Synes jeg/

11. *Hva tenker du når du hører dialekten din på TV?*

Guro: /Dag Otto har jo et eget show. Jeg nevner han veldig mye, men jeg synes jo det bare er vittig å høre på han, for han snakker jo så bredt. Jeg tror ikke man kan finne noen som snakker så bredt som han, liksom. Men jeg synes egentlig det er bare morsomt å høre på. Det må vel jo mange andre synes også, egentlig. Den er jo litt kul, men den er ikke så veldig pen, den dialekten. Det synes jeg ikke. I hvert fall når man snakker sånn som han. Han er jo morsom i seg selv, han er helt med, det er vanskelig å forklare. Han er veldig engasjert, og når dialekten kommer da... Det er litt vanskelig å forklare/

Hanne: /Han virker veldig stolt over dialekten sin, da. At han snakker sånn, gjør han ingenting. Han legger heller mer press på det, som 'ja, e snakker sånn her', i stedet for å prøve å skjule det. I forhold til det noen andre gjør/

Guro: /Det er morsomt, det er ikke flaut. Det er ikke vits i å være flau over dialekten sin, det er jo sånn man snakker/

12. *Hva tror du de som ikke kommer fra Grimstad synes om grimstaddialekten?*

Hanne: /Jeg vil tro det er veldig mange som ikke synes den er så fin/

Guro: /Ja, egentlig/

Hanne: /Jeg tror det er mange som synes den er forferdelig å høre på/

Guro: /Kanskje litt tung å høre på, at man snakker i hodet på folk. Som for eksempel når vi skal til Bergen, så føler jeg bergensere snakker veldig mye. Jeg vet ikke. Men enten så tror jeg folk synes det er en veldig normal dialekt, liksom. Eller så er det morsomt og at de kan mobbe oss litt for det, da. Jeg kan se for meg det. I hvert fall hvis man snakker så bredt som Dag Otto/

13. *Hvilken dialekt i Norge synes du er fin? Hvorfor?*

Hanne: /Jeg liker veldig godt den som er i... Jeg vet ikke, er det øst eller vest? Det er i hvert fall i Møre og Romsdalen, der borte. Og Ålesundsområdet. Jeg vet ikke helt hvorfor, men det er annerledes. Klangen liker jeg, annerledes enn det som er her/

Guro: /Det er så mange dialekter som er så fine. Spesielt Stavanger, Kristiansand og oppe i Trøndelag. De er veldig forskjellige alle tre. Og jeg har alltid likt Stavanger fordi de legger så mye i dialekten, og snakker så forskjellig fra alle andre. Jeg liker så godt tonefallet og hvordan klangen er/

14. *Hvilken dialekt i Norge synes du er stygg? Hvorfor?*

Guro: /Vi så en sånn der video med forskjellige dialekter. Den ene var ikke så fin. Den er helt i enden av Aust-Agder/

Hanne: /Den var veldig spesiell, man kunne ikke forstå den/

Guro: /Ja, litt sånn gammeldags dialekt, kanskje/

Hanne: /Ja, litt sånn 'gård'. Jeg vet ikke/

Guro: /Ja, litt sånn innover i landet. Også synes jeg jo ikke Fevik har så fin dialekt, helt ærlig. Jeg har aldri syntes at den har vært så veldig fin. Jeg tenker bare at det er så harry med en

gang. Med en gang jeg hører noen snakker skikkelig fevikdialekt, da tenker jeg at 'nå må vi finne fram traktoren snart'/'

15. *Hvilke holdninger har du selv til grimstaddialekten?*

Guro: /Jeg er ikke sånn veldig at 'å, grimstaddialekten er min, og e er så stolt over den', for jeg har jo egentlig ikke noe spesiell grimstaddialekt. Synes jeg, da. Så jeg har egentlig ikke sånn veldig holdninger til grimstaddialekten, det har jeg ikke. Men jeg synes det er fint at vi kan ha en egen dialekt her nede, som på en måte er vår dialekt. Det synes jeg er fint/'

Hanne: /Jeg kan si meg enig i det, for jeg har jo ikke akkurat den dialekten jeg heller. Men jeg synes den er fin. At vi har den her, er veldig gøy. Sånn at vi har noe eget og ikke er like andre i Norge, da/'

Guro: /Sånn som i Oslo snakker de bokmål. Det er ikke noe sånn spesielt å komme til Oslo. Den standarddialekten er jo den bokmåldialekten, og det er ikke noe spesielt/'

SAMMENDRAG

Grete Resvik Kalvehagen

Tittel: Grimstaddialekten

Masteroppgave i nordisk språk og litteratur

Institutt for nordisk og mediefag

Universitetet i Agder

Våren 2017

Problemstillingen i denne undersøkelsen var «Hvilke holdninger har unge til egen dialekt i Grimstad kommune?». Dialekter er under stadig utvikling, og holdninger til egen dialekt kan være en viktig forklaringsfaktor. Undersøkelsen baserte seg på en kvalitativ metode med informanter i videregående skole. For å få frem holdningene på best mulig måte, ble det brukt intervju som metode. Her fremkom bevisste holdninger, men også underbevisste holdninger gjennom observasjon. Til sammen ble det foretatt intervju av åtte informanter fordelt på fire intervjusituasjoner. Gjennom gruppeintervju kom holdningene i deres sosiale miljø frem. Resultatene av intervjuene ble drøftet i lys av teori og metode. Hovedfunnene viser at informantene har tydelige negative holdninger til egen dialekt, til tross for at de har positive assosiasjoner til eget hjemsted. Resultatene viser at informantenes svar var bort imot entydige. Videre viste undersøkelsen at flere av informantene ønsket å snakke et mer standardisert talemål i retning av bokmål. Tendensene i språkendringsprosessene er at man velger å gå mot en regionalisering. Undersøkelsen viser at informantene heller mot en standardisering, til tross for at Kristiansand er et tyngdepunkt nær Grimstad kommune. Tonelagsgrensa i Lillesand er kanskje hovedgrunnen til at trenden går østover. Holdninger til egen dialekt kan være en sentral påvirkningsfaktor og årsak til at unge velger å snakke eller har et ønske om å snakke et mer standardisert talemål i dag. En vesentlig årsak kan være stereotypiske oppfattelser av egen dialekt, som de kanskje har tatt til seg som fakta. Identitet er med på å forklare hvem man er, men også hvem man ønsker å være. Det kan tenkes at unge i Grimstad finner forbilder i og ønsker å identifisere seg med det østnorske.